

**Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za klasičnu filologiju**

Antun Rozanović

Obrana Korčule od Turaka 1571.

Rukopisi Državnog arhiva u Zadru i Državnog arhiva u Dubrovniku

Diplomski rad

Mentor: dr. Neven Jovanović
Diplomant: Nives Pantar

SADRŽAJ

1. Uvod.....	2
2. Povijesni okvir.....	3
3. Struktura Rozanovićeve djela.....	5
4. Antonius Rosaneus	
4.1. Ime.....	9
4.2. Biografski podaci.....	10
4.3. Rozanović i <i>Obrana od Turaka</i> kao izvor za druge autore.....	12
5. Rukopisi.....	14
5.1. Rukopis državnog arhiva u Zadru.....	16
5.2. Rukopis državnog arhiva u Dubrovniku.....	17
6. Usporedba rukopisa.....	18
6.1. Razlike u grafiji.....	18
6.2. Razlike u pravopisu i interpunkciji.....	21
6.3. Razlike u pojedinačnim riječima ili manjim dijelovima teksta.....	23
6.4. Razlike u odlomcima, odnosno većim dijelovima teksta.....	25
7. Zaključak.....	39
8. Literatura.....	41
9. Dodatak: Prijepis zadarskog rukopisa	

1. Uvod

Kao što dobra krimi-priča ima neku snagu da nas povuče u kovitlac svoje radnje i, korak po korak, poneki i u krivom smjeru, vodi nas do razrješenja, tako i rukopisi imaju svoje priče, tajanstveno zaključane u tamnim skrovištima arhiva, knjižnica i samostana koje nas vuku da ih nađemo, proučimo i razriješimo.

Pređa mnom je rukopis iz 18. stoljeća iz državnog arhiva u Zadru naslovljen: *Antonii Rosanei Corcyrae Melaenae opus*, te s još jednim, duljim naslovom: *Vauzalis, sive Occhialinus, Algerii prorex, Corcyram Melaenam terra, marique oppugnat, nec expugnat*.

Taj je rukopis bio onaj prvi, početni korak od kojeg je krenula ova priča.

U prilogu ovog rada nalazi se njegov prijepis.

Moj će zadatak biti, nakon upoznavanja s piscem i djelom, detaljnije prikazati sam tekst te ukazati na njegove inačice, kojih sam do sada našla šest, a osobito njegovo odstupanje od rukopisa prema kojem je sačinjen prijevod, rukopisa iz Državnog arhiva u Dubrovniku.

2. Povijesni okvir

Godina je 1571. Europa je duboko u renesansi i humanizmu. Jadranskim otocima vlada uglavnom Venecija, postavivši svoje knezove-namjesnike po većim gradovima. Sjevernije dijelove drže Ugarska i car Maksimilijan. Vrijeme je borbi s Turcima. Vrhunac turske dominacije već je na izmaku jer je nedavno umro veliki turski vladar Sulejman, a zamijenio ga je sin Selim II. Naime, 1568. Turci sklapaju primirje s habsburškom Austrijom i ponovo se okreću osvajanjima na Mediteranu. Iste godine izbija ustanak muslimanskog stanovništva u Granadi u Španjolskoj, što Selim prihvaća kao dovoljan povod za rat protiv Španjolaca. Godinu kasnije dolazi do požara u Arsenalu u Veneciji zbog čega Turci zaključuju da im je olakšan napad na tu državu. Godine 1570. bivaju zarobljeni svi mletački trgovci zatečeni u Bizantu. U pregovorima, Selim II zahtijeva od Mlečana otok Cipar, smatrajući ga legitimnim dijelom svog kraljevstva. Cipar je bio ključna točka za nadzor plovidbe u istočnom Mediteranu i Turcima stoga od izuzetnog značaja. Na mletački poziv u pomoć odmah se odazivaju Španjolska i Papa. Mletačkim galijama zapovijeda Girolamo Zane, papinu flotu vodi Marc Antonio Collonna, dok je na čelu španjolske flote Gian Andrea Doria. Malteške galije vodi Pietro Giustiniano. Flota se okuplja na Kreti, ali zbog lošeg stanja mletačke posade ne poduzimaju ništa. Za to vrijeme ogromna se turska vojska iskrcava na Cipar te krajem lipnja 1570. počinje opsjedati Nikoziju. Grad pada u turske ruke 9. rujna iste godine, a Turci se okreću Famagusti. Famagusta se odlučno brani do dolaska savezničke flote. Flota, međutim, nije spremna napadati jer je mletački dio brodovlja u lošem stanju, a Zane neodlučan te se odlučuje vratiti u Messinu. Doria odbija poći s njima. Na povratku u Messinu dio flote strada u nevremenu. Papa Pio V odlučuje uzeti stvar u svoje ruke pa 25. svibnja 1571. organizira tzv. Svetu ligu za obranu od Turaka. Čine je Papinska država, Venecija i Španjolska. Na papin poziv pridružuju se i drugi, a među prvima Napuljsko Kraljevstvo, Genova, Malta i Savoja. Članovi lige ugovorom su se obvezali opremiti barem 200 galija i 100 transportnih brodova, te 50.000 pješaka i 9.000 konjanika. Glavni je arbitar Papa, dok je za vrhovnog zapovjednika Svete lige imenovan don Juan d'Austria, polubrat španjolskog kralja Filipa II. Njegovi su zamjenici Juan Antonio Colonna kao zapovjednik papinskih snaga i Sebastian Venier kao zapovjednik mletačkih. Dogovoreno je da se mir ne može potpisati bez suglasnosti svih članica lige.

Budući da sada Kretu čuva 35 mletačkih galija, Turci se okreću Jonskom i Jadranskom moru. Osvajaju i pljačkaju Krf, a stanovništvo odvođe u roblje. Pljačku po Jadranu vodi alžirski

potkralj Uluz-Ali, a pridružuje mu se i Kara-hodža (Rožanović će ga zvati Karakozije). Imaju flotu od 54 broda, zajedno s libijskim galijama.

Od 1. do 8. kolovoza turske snage opsjedaju i osvajaju Bar, Budvu i Ulcinj. Napadnuti su Kotor i Perast, koji se uspijevaju obraniti. Turci 15. kolovoza dolaze pod Korčulu. U gradu je ostalo malo boraca jer je većina stanovništva sposobnog za borbu bila mobilizirana u Messinu. Mletački knez Antonio Balbi zagovara bijeg, te s još nekim Korčulanima, uglavnom plemićima, bježi u Zadar. Obranu grada preuzima Antun Rožanović, gradski arhiđakon. On sa preostalim vojnicima brani grad i uspijeva ga obraniti 16. kolovoza. U obrani su sudjelovali i žene, djeca i starci, boreći se ravnopravno s muškarcima.

Nakon poraza kod Korčule, Uluz-Ali nastavlja pljačkati po Jadranu. Najprije zauzima Hvar 17. kolovoza, a zatim 18. kolovoza napada Stari grad, Jelsu i Vrbosku. Kara-hodža sa Hvara i Visa odvodi 1500 ljudi u roblje. Pljačka se nastavlja i na ostalim jadranskim otocima. Napokon tursko brodovlje odlazi iz Jadrana da bi se sukobilo s flotom Svete lige u presudnoj bitci kod Lepanta, 7. listopada iste godine. Ovom je bitkom, koja je okončana prvom velikom pobjedom kršćanskih snaga, prekinuta dugotrajna turska prevlast na istočnom Sredozemlju.

3. Struktura Rozanovićeve djela

Djelo Antuna Rozanovića prikazuje napad turskog brodovlja na Korčulu dana 15. kolovoza 1571. godine, na sam blagdan Velike Gospe, te zadivljujuću i zapanjujuću obranu šačice stanovnika ovog gradića, koji svoju pobjedu i spas pripisuju pomoći i zagovoru Blažene djevice Marije. Na ovakvo tumačenje utjecao je i događaj koji se odigrao osamdeset godina ranije, kada su djedovi i pradjedovi tih branitelja obranili grad od aragonskog napada, također po Marijinu zagovoru. Djelo je, stoga, i povijesnog i religioznog karaktera, u skladu s razdobljem nastanka: kraj 16. stoljeća vrijeme je kad ovim prostorima vlada humanistički duh. Obrazovan u Padovi, Rozanović se okreće antičkim uzorima, tradiciji klasičnog razdoblja koja je u ovom renesansno-humanističkom okviru dosegla ponovni procvat. Govoreći o sebi samome u trećem licu, poseže za cezarovskom objektivnošću.

Rozanovićeve povijesne monografije započinje zazivom Djevice Marije, čime se najavljuje i pozadinska tema ovog djela, pomoć Marijina pri obrani grada Korčule. Nastavlja se opisom tadašnje situacije na Sredozemlju, uloge Uluz-Alija, Svete lige i bitnih sastavnica povijesne situacije kako su je pisac i njegovi sugrađani doživljavali. Fokus se sa Sredozemlja sužava na Jadransko more, hrvatske gradove na Jadranu iz kojih svakodnevno stižu uznemirujuće vijesti o osvajanjima Turaka, pohodima i pljačkama gusara Karakozije, Hercegovljana, čak i Neretljana, da bi se pripovijedanje zaustavilo na licima građana grada Korčule, koji su opisani u svom strahu, panici i očaju. Građani se okreću vjeri i crkvi tražeći spas u molitvi, te svećenicima koji bi im trebali pružiti riječi utjehe. Tu tešku dužnost ne želi prihvatiti nitko od crkvenih dužnosnika, i ona se po sistemu *šalji dalje* prebacuje s jednog na drugog dok ne dolazi do našeg pripovjedača, Antuna Rozanovića.

Ovdje kao da počinje novo poglavlje pričanja, jer Rozanović, prihativši da održi propovijed pred okupljenim narodom, kao da prima i obvezu njegova daljnjeg vodstva, dužnost koja nalikuje onoj roditelja prema nejakom djetetu. Njegov je govor obrat, jer prvi puta spominje otpor umjesto bijega, i priča se počinje usmjeravati u novom pravcu.

Dakle, u propovijedi Rozanović poziva narod da napokon počne živjeti svoju vjeru, da u ovoj izvanrednoj prilici koju im Bog pruža pokažu da nisu kršćani samo na papiru, već da su se za svoju vjeru spremni i boriti poput mučenika kojima se dive na svojim misama i u svojim molitvama (i tu je božansko imalo svoje prste, jer se arhiđakonu Rozanoviću misal sam otvorio na zgodnom mjestu). Umirivši malo narod, morao je svoju pažnju usmjeriti na gradske dužnosnike, osobito gradskog kneza; postavljen od Venecije, taj je pokazivao

namjeru da se što prije onamo i vrati. Članovi dvaju crkvenih redova koji su imali svoje samostane u okolici Korčule, krenuli su u bijeg, ponijevši sa sobom i najvrijednije stvari iz samostana. Ovdje se ponovo upliće božija volja, jer se podigne oluja i oni su prisiljeni raspelo iz samostana na Badiji te sliku Blažene djevice Marije sa dragocjenostima ostaviti u Korčuli i nastaviti bijeg bez njih. Slijedi ih i dio građana, bježeći brodovima prema Zadru. Onamo stižu sretno, dok su drugi, na putu za Dubrovnik, uhvaćeni od Hercegovljana. Sljedeće noći Hercegovljani pristaju u luci Grščica i kopnom dolaze do sela Blato gdje se stanovništvo razbježi, a oni opljačkaju bogatije kuće. Pri tom su zarobili pedesetero ljudi, uglavnom žena i djece, od kojih su nekolicinu i ubili.

Korčula je pod stražom, a arhiđakon sve obilazi, savjetuje i pomaže. 13. kolovoza dolaze vijesti o padu Ulcinja, Budve i Bara, te da je Kotor u krajnjoj opasnosti. Isti glasonoša donosi i pismo poturice Antuna Paladina (Paletina) koji se nalazio u Dubrovniku kao zapovjednik turske galije; uz pismo poslao je i šest smotaka bijelog konca, što su građani tumačili kao znak nesreće i prevlasti Turaka s bijelim turbanima.

Saznavši da gradski knez smišlja tajni bijeg, Rozanović pribjegava lukavstvu, i uvjeri kneza da odlazak javno prikaže kao odlazak po pomoć, a da odredi namjesnike koji bi bili zaduženi da brinu za grad. Među namjesnike je postavljen i Antun Rozanović. Nakon toga knez otputuje preko Hvara i Zadra u Veneciju. Arhiđakon naoruža preostali narod i organizira ih da poprave što je potrebno i da čuvaju zidine.

Tu pisac prelazi na opisivanje otoka i grada Korčule, prekinuvši povijesni tok koji opisuje i stvorivši tako zatišje pred buru, uvertiru u veliku bitku koja slijedi. Objašnjava ime grada i otoka te iznosi priče o utemeljenju. Prema jednoj predaji utemeljiteljem se smatra trojanski junak Antenor, dok su prema Pliniju grad osnovali Knidani. Potom Rozanović opisuje izgled, veličinu i položaj otoka, koji obiluje vinom, drvom i ribom, a od zanata najvažniji su brodogradnja i klesarstvo. Prelazi na opis položaja grada Korčule te na njegov izgled i raspored ulica i glavnih građevina, zaključujući da je u doba opsade grad bio dobro opskrbljen oružjem, no zidine su bile slabe, a branitelja malo.

Ujutro, na samu svetkovinu Velike Gospe (15. kolovoza), zvonari sa zvonika ugledaju mnoštvo turskih galija već nadomak gradu. Nastade strka, plač i zapomaganje. Arhiđakon ih pokušava umiriti i usmjeriti na njihove položaje, no panika je bila prevelika. Ljudi su skakali sa zidina, bježali kroz topovske otvore i navaljivali da se otvore gradska vrata. Arhiđakonu priskoči u pomoć brat Vicko. Oni nekako umire one koji su ostali u gradu, a Vicko se dosjeti varke pa stane vikati onima koji su bježali kako su neprijatelji došli kopnom i hvataju bjegunce. Većina se vrati u grad.

Turske su galije već bile pod zidinama i zametnula se borba svim raspoloživim oružjem. Arhiđakon se usred bitke popeo na vrh zvonika i uz poklike "Živio Krist!" postavio ondje zastavu i crkveni križ. To je ohrabrilo branitelje i oslabilo napadače. Narod se iz prestrašenog puka prometnuo u odvažne branitelje. Jedni su bodrili i poticali druge. Neprijatelj se na istočnoj obali dokopao kopna i iskrcao oko tisuću ljudi. Videći da će oni napasti grad s južne, kopnene strane, Arhiđakon otrči na tvrđavu Revelin, odakle zaspu neprijatelje topovskom paljbom. Neprijatelj na kopnu krene prema kneževu dvoru. Branitelji su se razbježali, ali Vicko Rozanović uz pomoć dvije žene i starca obrani položaj.

Borba se vodila neriješeno; pred tolikom nadmoći neprijatelja branitelje je održala, po mišljenju autora, samo pomoć s neba. Kao još jedan dokaz božije pomoći Rozanović spominje veliki vjetar kakav se, kaže, rijetko i zimi pojavi; vjetar je bacao turske galije prema zidinama u opasnost od hridi i oružja branitelja. Krajnjim se naporom turske galije udalje od grada i sakriju iza samostana Sv. Nikole. Tako Božja pomoć okreće bitku u korist branitelja. S povlačenjem flote, povuku se i pješачke čete opljačkavši i spalivši Varoš i samostan Sv. Nikole. Dio ih se zatim povuče na lađe, a dio nastavi do sela Žrnova.

Oko podne pojave se na brdu Sv. Vlaha tri osmatrača. Kako bi se pokazali jačima, branitelji na znak trube izađu na bedeme uz žene, dječake, djevojke i starce; svi su stupali vojnički obučeni i naoružani, pružajući prizor oko tisuću vojnika. Varka je uspjela, jer se, napokon, nakon što je vjetar utihnuo, neprijatelj povlači na pelješku obalu; misleći da je Venecija ostavila vojnike kao stražu Korčuli, u što ga uvjeravaju i izjave Pelješčana, Uluz-Ali odustaje od daljnje opsade.

Pisac navodi da je grad podsjedalo dvadeset turskih galija, od kojih su branitelji onesposobili deset, pri čemu je poginulo 180 neprijatelja. Neki od Korčulanana koji su pobjegli iz grada zadnjeg dana otišli su u Zadar, javljajući o propasti grada i stanovnika. Ipak, nakon par dana saznala se istina i svi su se bjegunci vratili. Branitelji ih isprva ne žele primiti; arhiđakon ih poziva na milosrđe, no tek činjenica da bi mogli biti ponovno napadnuti i da im treba još branitelja urodila je plodom.

U ovoj su se bitci svi iskazali hrabrošću: muškarci, starci, dječaci, žene i djevojke. Koji nisu znali pucati nosili su municiju, dodavali je braniteljima i pomagali na sve moguće načine. Stoga je malo razočaravajuće da u popisu branitelja koji arhiđakon donosi odmah nakon opisa bitke nema imena žena i djevojaka za koje u tekstu iznosi samo riječi hvale. Znamo da je bilo drugo vrijeme, u kojem žena nije imala ravnopravnu ulogu u javnom životu, no i ratno je vrijeme specifično, nameće svoja pravila i, često, briše granice koje su nametnute društvenim normama i standardima. Takve, promijenjene okolnosti, Korčulanke su prihvatile,

i od vrijednih kućanica i majki postale hrabri suborci. No, ipak, promijenjene okolnosti nisu bile dovoljne da ih se kao takve prihvati i, kao što su i zaslužile, navede ravnopravno s njihovim muževima, sinovima i braćom.

Popis stvara prekid između dvije pripovjedne cjeline, odijelivši tako ovu najznačajniju korčulansku bitku od onoga što se događalo kasnije i od odlaska turske flote iz Jadrana. Jezgro je priče na taj način uokvireno opisom Korčule s jedne, i nabrojanjem branitelja s druge strane. U popisu se spominju samo imena i zanimanja građana grada. Branitelji su odvojeni po staležima, počevši od svećeničkog, preko plemića do građana i obrtnika. Za obrtnike napominje pojedinačno zanimanje svakog od njih. Zatim nabroja seljake okolnih sela koji su sudjelovali u obrani grada, navodeći ih poimence i po selima iz kojih potječu. Nakon ovog popisa navodi dvoje mrtvih te sve ranjene, uvodeći opisom njihovih sudbina ponovno fabulu i nastavljajući povijesnu priču.

17. kolovoza Uluz-Ali otplovi prema Hvaru, a nakon njega i Karakozija s još 55 manjih lađa. Isti dan dolazi vijest o dolasku savezničkog brodovlja. Uluz-Ali i Karakozija još su 6 dana pljačkali i palili po Hvaru.

23. kolovoza vrate se Uluz-Ali i Karakozija pod Pelješac, prošavši pokraj Korčule: Uluz-Ali noću, a Karakozija danju. Od Karakozijine flote odijele se četiri galije i iskrcaju se na franjevačkom otoku (Badiji) zapalivši samostan. Sve brodovlje ode zatim do Lumbarde gdje se iskrcava oko tisuću i pol ljudi pročešljavajući teren. Ovi zarobe trideset i četiri seljaka i domognu se stoke, od koje dio uzmu kao plijen, a ostatak ubiju. Lumbardu opljačkaju i spale. Napokon otplovi Karakozija k ostalom brodovlju i svi zajedno odu.

Sljedeći dan skupi se narod, svečano obilježavajući oslobođenje od aragonskog brodovlja prije osamdeset godina, dodajući i svečanu zahvalu za oslobođenje od nedavne pogibli. Postave posvetu Bogu i Djevici Mariji te zaštitnicima Sv. Bartulu i Sv. Marku. Kao završnu riječ navodi autor sve ono zbog čega misli da za obranu svog grada treba zahvaliti nebeskoj pomoći. Uvjeren u svesrdnu pomoć Djevice Marije, Rozanović joj upućuje i posljednju molitvu i zahvalu.

4. Antonius Rosaneus

4.1. Ime

Prije nego se uopće počnu navoditi ikakvi podaci o autoru ovog povijesnog zapisa, potrebno je reći nešto o njegovu imenu koje se pojavljuje u nekoliko inačica, što na stranim jezicima, što na hrvatskom. Sam sebe, u djelu napisanom latinskim jezikom, naziva *Antonius Rosaneus*, no u nekim se prijepisima (zadarskom i dubrovačkom) može naići i na varijantu *Roseneus*. Osim na latinskom njegovo se ime vrlo često javlja i u talijaniziranoj varijanti kao *Antonio Rosaneo*.

Hrvatski oblik imena jest najčešće Antun Rozanović, no može se naći i Ružić, kako ga naziva Vicko Lisičar, te se i u Korčuli, na spomen-ploči postavljenoj u sjećanje na pobjedu, također govori o Antunu Ružiću. Dvije varijante njegova imena spominje i Vinko Foretić,¹ smatrajući da bi hrvatski oblik imena morao biti Rozanović, a ne Ružić; kao dokaz ovoj tvrdnji navodi da se u jednom dokumentu iz 1532. godine spominje upravo taj naziv obitelji, dok se oblik Ružić ne može pronaći posvjedočen u starim dokumentima. Stoga će i ovdje autor povijesne kronike biti navođen kao Antun Rozanović.

¹ Vinko Foretić, "Turska opsada Korčule g. 1571.", *Vesnik vojnog muzeja*, Beograd 1958, str. 73. (str. 61-91)

4.2. Biografski podaci

Datum Rozanovićeve rođenja može se dokučiti baš iz ovog djela, gdje se navodi: *Antonius Rosaneus... quadragesimum septimum annum prope finem mensis Octobris ad tertium... Calendas Novembris expleturus*, odnosno, te 1571. godine Antun Rozanović treba napuniti četrdeset i sedmu godinu, i to pred kraj mjeseca listopada, točnije na treći dan prije novembarskih Kalenda. Što znači da je rođen 30. listopada 1524. godine.

Svoje djelo autor naziva *Relatio historica Antonii Rosanei ex illustrioribus, et antiquioribus familiis eiusdem urbis, Archidiaconi, et Iuris utriusque doctoris, qui praesens omnibus interfuit*, ili u prijevodu: "Povijesno izvješće Antuna Rozanovića, iz jedne od plemenitijih i starijih obitelji istog grada, te doktora obaju prava, koji bijaše svemu nazočan". Vidljivo je iz ovoga da je Antun Rozanović potomak plemenitaške obitelji iz Korčule, čime je određeno mjesto njegova rođenja i odrastanja, ali i način odrastanja i obrazovanja, jer je kao član stare plemenitaške obitelji imao mogućnost, a i obvezu dobre naobrazbe. Završio je studij prava u Padovi, te je na istom sveučilištu od 1546. i predavao kao profesor. Sam kaže da je doktor obaju prava (svjetovnog i crkvenog).²

Vrativši se u Korčulu, obnašao je čast i službu gradskog arhidakona, što je u srednjem vijeku u katoličkoj crkvi bila najviša kanonička služba u kaptolu. Arhidakon je pomagao biskupu pri upravljanju biskupijom, odnosno jednim njenim dijelom - arhidakonom - te materijalnim dobrima. Djelovao je kao biskupov zamjenik i prvi savjetnik, a i postavljao ga je biskup.

Osim samog opisa obrane Korčule od Turaka, zanimanje su izazvale i dvije Rozanovićeve pjesme na istu temu, pod naslovom *In Turcas oratio* i *In Magna navali victoria*. One se nalaze u većini poznatih rukopisa, a za Rozanovićeve života bile su i tiskane. Već 1572. u Veneciji, u zbirci *In foedus et victoriam contra Turcas*³ tiskana je i Rozanovićeve *In Magna Navali Victoria*, pisana u sapfičkoj strofi, no u nešto izmijenjenoj verziji, barem u odnosu na zadarski rukopis. Može se pretpostaviti da je varijanta koja se nalazi u toj zbirci nešto poboljšana verzija, posebno priređena za navedeno izdanje. Naravno, postoji i mogućnost da je tekst izmijenjen u prepisivanju. *In magna navali victoria* tiskana je i uz

² Iz Antoljakove *Hrvatske historiografije do 1918.* saznaje se da je studirao na sveučilištu u Padovi gdje je od 1546. bio i profesor prava. Antoljak u istom djelu spominje još jedno navodno Rozanovićevo djelo: *Storia della chiesa cattedrale di Curzola*, koje po njegovim riječima postoji samo u rukopisu. Usp. i Šime Ljubić, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna 1856, str. 270.

³ *In foedus et victoriam contra Turcas iuxta sinum Corinthiacum Non. Oct. MDLXXI partam, Poemata varia, Petri Gherardii Burghensis studio et diligentia acquisita, ac disposita*, Venecija, 1572, str. 416.

sabrana djela Iacopa Sannazara *Iacobi Sannazarii opera omnia latine scripta*.⁴ Pjesma je posvećena bitci kod Lepanta 7. listopada 1571. godine, što je vidljivo iz stihova pjesme: *O diem faustum, celebremque Nonas Mensis Octobris...*, a u slijedećoj strofi spominje se i godina: *Virgine a foeta recolatur annus mille quingentis deciesque septem orbitis lapsis novus.....*

Goran Kalogjera⁵ spominje da je Rozanović bio i mjesni orguljaš i učitelj, što možda nije podatak od velikog značaja, no govori da je s narodom bio povezan i na jednoj drugoj razini, ne samo kao arhidakon. Od djela, uz *Obranu Korčule od Turaka*, Kalogjera navodi i poslanice na latinskom jeziku za koje smatra da ih je Rozanović napisao mnogo, još od studentskih dana u Padovi. Kao dvije najpoznatije ističe jednu upućenu dubrovačkom pjesniku Nikoli Nalješkoviću te drugu, hvarskom renesansnom pjesniku Petru Hektoroviću. Obje su objavljene među Nalješkovićevom korespondencijom, s ovom napomenom: *Versi gospodina Antuna Roženea doktura i vlastelina krkarskoga u hvalu knjige koju pisah ja Petri Ektoroviću vlastelinu hvarskomu*.⁶

Rozanović se spominje i u pismu Giovanni Battista Amaltea⁷, tajnika kardinala S. Carla Borromea, upućenom monsinjoru Beccadelliju, u vezi s parnicom koja se vodila protiv Beccadellija i njegova vikara Messera Simonea di Menze, kao jedan od zagovornika na strani vikara di Menze.

Nabrojimo zaključno djela koja se Rozanoviću pripisuju, i o kojima imamo nekakav trag:

1. *Obrana Korčule od Turaka 1571.godine*
2. *Storia della chiesa cattedrale di Curzola*
3. *Poslanice Nikoli Nalješkoviću i Petru Hektoroviću*
4. *In magna navali victoria*
5. *In Turcas oratio*

Datum smrti Antuna Rozanovića nije nam poznat.

⁴ Iacobi Sannazarii opera omnia latine scripta, Venecija, 1570. str. 416.
<http://books.google.co.uk/books?id=kOo7AAAAcAAJ&pg=PA416>

⁵ Goran Kalogjera, *Korčulanska pera*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka 2003., str.135.

⁶ *Djela Dimitrovića i Nalješkovića*, Stari pisci hrvatski, Zagreb, 1873. str. 348. /skupili i priredili V. Jagić i Gj. Daničić. Zagreb:JAZU, 1873.

⁷ Lodovico Beccadelli: Monumenti di varia letteratura tratti dai manoscritti, tomo I, parte I, Bologna nel istituto delle Scienze, 1797., str. 124. <<http://books.google.com/books?id=F2MOAAAAQAAJ&pg=PA124>>

4.3. Rozanović i *Obrana od Turaka* kao izvor za druge autore

Već za života Antuna Rozanovića spominju kao začetnika i organizatora obrane Korčule od Turaka, a osobito je u kasnijim stoljećima citiran od brojnih i domaćih i stranih povjesničara, pisaca crkvene povijesti i kronika, koji se njegovim djelom služe kao glavnim povijesnim izvorom za spomenuta događanja na području Korčule. No, zapis je vrlo interesantan i za djela druge tematike jer sadrži i opis otoka i grada Korčule, kao i popis stanovnika koji su sudjelovali u bitci, te time pruža osnovu i za razna demografska, kulturna, i slična istraživanja.

Spominje ga korčulanski historičar 18. stoljeća Paulini u *Istoria ecclesiastico profana de Corzola*⁸, djelu sačuvanom samo u rukopisu, za kojeg V. Foretić kaže da se kod opisa ove opsade Korčule koristio prvenstveno Rozanovićevim djelom i dokumentima korčulanskog arhiva iz tog doba.⁹

U djelu Donata Fabianića *Storia dei frati minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bossina, fino ai giorni nostri*¹⁰ na nekoliko se mjesta citira Rozanović, osobito po pitanju opisa korčulanskog samostana prije turskog napada i nakon njega.

Isusovac Farlati u *Illyricum sacrum*¹¹ opisuje Rozanovića i cijeli događaj, smatrajući očito arhidakona junakom cijele priče i osobito zaslužnim za pobjedu Korčulana. Taj ću odlomak citirati:

Jam classis Turcica erat in urbis conspectu; cum rebus afflictis ac ferme perditis supervenit Antonius Rosaneus Archidiaconus, vir strenuus, magni animi, et plenus consilii, qui increpando hortandoque fugientes revocavit, reliquos a fuga continuit; et cum sago comutata toga ecclesiastica, omnibus se ducem ad patriam tuendam praebuit.¹²

⁸ Paulini, Antun, *Istoria ecclesiastico profana de Corzola* – rkp. u NSB-u Zagreb, sig. R-4043-ostavština Frana Radića

⁹ Foretić, op.cit. (bilj.2), str. 80.

¹⁰ Donat Fabianić, *Storia dei frati minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bossina, fino ai giorni nostri*, Zadar, 1863.

¹¹ Farlati, *Illyricum sacrum*, sv. 6.; Venecija, 1800. god. str. 393.

¹² "Već je tursko brodovlje bilo nadomak gradu; tad se u prilikama teškim i gotovo bezizlaznim pojavi Antun Rozanović, arhidakon, poduzetan, odvažan čovjek i savjetodavac, koji je opominjući i potičući prizvao natrag one koji su bježali, a druge odvratio od bijega; i zamijenivši crkvene halje vojničkom kabanicom, postavio se vođom svima radi obrane domovine."

Pjesnik fra Andrija Kačić-Miošić,¹³ hrvatski književnik 18. st., spominje Rozanovića te njegovu borbu i borbu njegovih sumješтана protiv Turaka u *Razgovoru ugodnom naroda slovinskog*, u posebnoj pjesmi spjevanoj u čast tog događaja pod naslovom: *Pisma, kako kralj Uluzali dođe s mnogo galija i ostalih od boja brodova pod grad Korčulu na 15 agusta oliti kolovoza 1571 i ne može ga osvojiti*¹⁴. Na svojstven način, u stilu narodne pjesme, prenio je događaj sa popriličnom preciznošću, dokazujući da mu je tekst kojim se bavimo bio dostupan u nekom obliku, ili je barem sadržaj bio poznat većem krugu ljudi i prenosio se usmenom predajom.

I u novije vrijeme Rozanovićevo je djelo jedan od glavnih izvora za naše povjesničare koji se bave tim dijelom Hrvatske, pa ga kao glavni svoj izvor navode i Vinko Foretić i Vicko Lisičar. Foretić je sam događaj podrobnije izložio u svom djelu *Turska opsada Korčule g. 1571.*, koristeći kao glavni izvor, naravno, Rozanovića. On to i sam priznaje: "O turskoj opsadi Korčule govore razni savremeni izvori, ali imamo jedan dragocjeni izvor, a to je opis opsade od branitelja Korčule, korčulanskog arhiđakona Antuna Rozanovića. On je taj opis napisao na latinskom jeziku, te će nam biti glavnim temeljem prikaza ove borbe."

Obrana od Turaka našla se i u djelu Franje Šanjeka¹⁵ koje se bavi životom Vicka Paletina kao izvor i svjedočanstvo o obitelji Paletina i o samom Vicku Paletinu, dominikancu koji je sudjelovao u španjolskoj pacifikaciji Yucatana, te bio poznat kao kartograf, prevodilac priručnika o navigaciji i pisac kontroverzne rasprave o problemu kolonizacije američkog kontinenta.

¹³ Andrija Kačić Miošić, r. u Bristu kraj Makarske 1704., a umro u Zaostrugu 1760.

¹⁴ Kačić Miošić, Andrija: *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*. Zagreb: Školska knjiga, 2006.

Pjesma broj 55. Na str. 421-425

¹⁵ Franjo Šanjek, *Korčulanin Vinko Paletin istraživač Yucatana i teoretičar španjolske „conquiste“ u 16. st.*, Croatica Christiana Periodica br. 2, godište II, str. 83-84, Zagreb 1978.

5. Rukopisi

Tekst Rozanovićeve djela, sudeći po pronađenim bilješkama i tragovima, postoji u šest različitih rukopisa, premda se nekima izgubio svaki trag ili su teže dostupni. Rukopisi su:

1. Rukopis iz Državnog arhiva u Zadru
2. Rukopis iz Državnog arhiva u Dubrovniku
3. Rukopis iz NSK Zagreb
4. Rukopis sadržan u zbirci Zibaldone biblioteke samostana Male braće u Dubrovniku
5. Rukopis iz zbirke Kapor na Korčuli
6. Rukopis iz Arhiva HAZU

Rukopis iz Državnog arhiva u Zadru proučili smo u digitaliziranom obliku. Uz *Obranu Korčule od Turaka 1571.* sadrži i dvije pjesme Antuna Rozanovića, *In Turcas Oratio* i *In magna navali victoria*. Osobitost je rukopisa i posvetno pismo koje je Rozanović uputio mletačkom duždu Nicolau del Ponteu, iz kojeg je vidljivo da je autor djelo već ranije planirao objaviti, no nije, iz nama nepoznatih razloga. Kao razloge pisanja Rozanović navodi svoju želju da se takvo djelo i hrabrost korčulanskog naroda ne zaborave, a osobito da se ne zaboravi pomoć Djevice Marije građanima Korčule.

U drugom dijelu istog sveska nalazi se prijevod Rozanovićeve teksta na talijanski¹⁶ pod naslovom *Istoria dell' Archidiacono Rosaneo dell' anno 1571.*

I rukopis iz Državnog arhiva u Dubrovniku proučili smo u digitaliziranom obliku. Uz samo djelo on sadrži i spomenute dvije pjesme. Rukopis je originalno bio u vlasništvu obitelji Andrijić na Korčuli.

Prijepis u zbirci Rara u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu nalazi se u papirnom svesku koji sadrži više djela različitih autora, a uz opis obrane Korčule, sadrži i Rozanovićeve stihove *In Turcas oratio* te *In magna navali victoria*. Datira iz 17/18 stoljeća, a naveden je u Katalogu rukopisa NSB-a Šime Jurića¹⁷, pod signaturom R 4021 te pod naslovom *Rosaneo, Antonio, Corcyrae Melaenae Opus*. U Katalogu se spominje da je kupljen 1964. od Petra Nisetea u Zagrebu. Isti uvez sadrži i djelo *Istoria della chiesa di Curzola con la serie delli suoi vescovi e la vita in succinto di cadauno (Povijest crkve u*

¹⁶ Prijevod Jakova Salečića, korčulanskog kanonika, rodom iz sela Smokvice, sačinjen 1743. godine.

¹⁷ Šime Jurić, Katalog rukopisa NSB-a, knjiga 2, red. br. 977, sign. R 4021

Korčuli sa popisom njenih biskupa te životopisom svakoga od njih) u kojem se također, pri opisu života biskupa Benedera Loredana, spominje Antun Rozanović i njegovo djelo kao i događaji koje ono opisuje.

Rukopis iz Biblioteke samostana Male braće dio je zbirke Zibaldone, sveska I. Također sadrži dvije spomenute pjesme o turskom napadu i porazu.

Najstarijim se smatra rukopis iz zbirke Kapor, kojeg spominju i Foretić i Vicko Lisičar. U *Croatica Christiana Periodica* iz 1982.¹⁸ spominje se ovaj rukopis uz ime Antuna Rozanovića, uz koji stoji i datum 29. rujna 1613. On za sada nije dostupan za proučavanje. Don Ivo Matijaca¹⁹, koji je 1971. objavio obnovljeni hrvatski prijevod, datira ovaj rukopis u 16/17 stoljeće, te navodi da je pisan u humanističkoj kurzivi. Matijaca tvrdi da se ovaj rukopis tekstovno slaže s rukopisom iz dubrovačkog arhiva.

Rukopis koji uveden u katalog Arhiva HAZU pod signaturom III d 51, te naslovom *Rosaneus Antonius, Commentarium de defensione corsolensi a classe Turcica 1571*, postoji tamo samo kao bilješka u starom katalogu, dok je sam rukopis nestao, i to najvjerojatnije za vrijeme drugog svjetskog rata. Na mjestu samoga rukopisa postoji bilješka da je posuđen 1942. godine.

¹⁸ Franjo Šanjek: *Korčulanin Vinko Paletin op (1507-iza 1571) bibliografija, Croatica Christiana Periodica*, 1982. svezak 9, godište VI, svesci 9-11, str. 164.

¹⁹ Don Ivo Matijaca, *Obrana Korčule od Turaka, Uluzali ili Occhialino Korčulu s kopna i mora podsjeđa ali ne osvaja*, Korčula, 1971. str. 20.

5.1. Rukopis Državnog arhiva u Zadru

Rukopis je pisan na papiru uvezanom u svezak, sa papirnim koricama. Cijeli svezak podijeljen je u dva dijela, od kojih prvi dio sadrži pismo mletačkom duždu, tekst *Obrane Korčule od Turaka*, te dvije pjesme, *In Turcas oratio* te *In magna navali victoria*, sve na latinskom jeziku. Drugi dio sveska sadrži tekst *Obrane Korčule od Turaka* preveden na talijanski, i to u prijevodu kanonika Jakova Saletića iz Smokvice na Korčuli.

Ovim drugim, talijanskim dijelom ovaj se rad neće baviti.

Papir na kojem je napisan naslov djela nosi vodeni žig (filigran) u obliku krune ispod koje se nalaze inicijali G F A. Na posljednjoj stranici latinskog teksta drugi je vodeni žig u obliku štita optočenog vrpčama na kojem se nalaze tri zvijezde. Isti se početni filigran nalazi i na talijanskom dijelu teksta, no okrenut naopako. Porijeklo vodenih žigova nije u ovom radu proučavano, a njihova simbolika i ukrašavanje ukazuju na 17. stoljeće ili kasnije. Razdoblje u koje se datira ovaj rukopis je 18. stoljeće, što potvrđuje i postojanje talijanskog prijevoda, budući da je prevoditelj, Jakov Salečić, korčulanski kanonik iz 18. stoljeća. Papir, osim toga, ima utisnute i linije koje služe kao okvir za pisanje, a nastale su prilikom sušenja papira, tj. prilikom njegove proizvodnje. Tekst je ispisan crnom tintom koja je s vremenom malo izbljedjela. Rukopis je uredan, vrlo čitak, osim na mjestima gdje su se zbog ispravaka prepisivača stvorili nečitki dijelovi.

Prva strana rukopisa navodi naslov djela s imenom autora i osnovnim podacima o autoru: *Ulluzalis sive Occhialinus Algerii Prorex, Corcyram Melenam, terra, marique oppugnat, nec expugnat. Relatio historica Antonii Rosenei ex illustrioribus, et antiquioribus familiis eiusdem urbis, Archidiaconi, et Juris Utriusque Doctoris, qui presens omnibus interfuit.*

Slijedi pismo, odnosno posveta mletačkome duždu Nicolu del Ponte, u kojem Rozanović objašnjava zašto je pisao svoje djelo. Napisano je negdje između 1578. i 1585, budući da je u to vrijeme Nicolo del Ponte bio dužd²⁰. Tekst *Obrane od Turaka* zauzima trideset i sedam rukom pisanih strana, a nakon toga slijede dvije spomenute pjesme. Ovo sve ukupno obuhvaća četrdeset i dvije strane teksta.

²⁰ Nicolo del Ponte, vidi Wikipedia, <http://de.wikipedia.org/wiki/Nicolò_da_Ponte>." **Nicolò da Ponte** (* [15. Januar 1491](#); † [30. Juli 1585](#)) war von 1578 bis 1585 87. [Doge](#) von [Venedig](#)." /Nicolo da Ponte (15. siječanj 1491.- 30. srpanj 1585) bio je od 1578. do 1585. 87. dužd Venecije.

5.2. Rukopis Državnog arhiva u Dubrovniku

Kao i zadarski rukopis, i dubrovački je uvezan u papirni svezak i sadrži, osim teksta *Obrane Korčule od Turaka*, i dvije Rozanovićeve pjesme. Za razliku od zadarskog, ovaj rukopis ne sadrži pismo mletačkom duždu, a niti prijevod. Naslovljen je, također, *Ulluzalis sive Occhialinus Algerii Prorex, Corcyram Melenam, terra, marique oppugnat, nec expugnat. Relatio historica Antonii Rosenei ex illustrioribus, et antiquioribus familiis eiusdem urbis, Archidiaconi, et Juris Utriusque Doctoris, qui presens omnibus interfuit.*

Papir na kojem je pisan puno je grublje izrade od zadarskog, bez filigrana i bez crta, grube zrnate teksture, i svjetliji. Rukopis je energičniji, izduženiji i puno slabije čitljiv od onoga u zadarskom, no i s manje ispravaka u tekstu, što ga čini ujednačenijim i, nakon početnog navikavanja, ipak dovoljno čitljivim.

Tekst zauzima četrdeset listova, odnosno 80 stranica, a interesantno je i da je autor za pojedine riječi zapisivao i bilješke na margini, koje uglavnom sadrže objašnjenje podcrtane riječi ili njen sinonim.

Ovaj je prijepis poslužio kao predložak za prijevod na hrvatski što ga je povodom tristogodišnjice korčulanske bitke preveo Petar Franasović²¹ i objavio u Dubrovniku 1871. godine pod naslovom *Povijest korčulanske pobjede protiv Uluz-Aliji Algjerskome polukralju održane dne 15. kolovoza 1571. godine* (prijevod je, stotinu godina kasnije, osuvremenio don Ivo Matijaca).

Zbrku donekle unosi dio teksta koji se pojavljuje u dubrovačkom rukopisu, a kojeg u zadarskom nema, koji opisuje obnovu gradskih zidina od strane kneza Antonija Leona 1594. godine²². Ova bi godina značila da je tekst *Obrane od Turaka* napisan nakon te godine, dok bi prema zadarskom rukopisu tekst trebao datirati u razdoblje od 1578- 1585. godine. Stoga je moguće zaključiti kako je predložak za zadarski rukopis nešto stariji, dok je dubrovački rukopis nastao prijepisom novije, i donekle izmijenjene verzije nastale nakon 1594. godine. Ukoliko prihvatimo ideju da je sam Rozanović nadopunio i izmjenio svoj tekst 1594. godine ili nakon nje, onda možemo zaključiti i da je doživio barem 70 godina.

²¹ Petar Franasović, župnik Trstena i književnik, 19. st., r.1819. Katja Bakija, *Časopis "Dubrovnik. Cvieta narodnog književstva": Dubrovnik-Zagreb (1849-1852) // Kolo. 12, 4(2002), str. 23-79.*

²² „Anno autem Domini 1594. restauratis urbis, Maeniis, Turribus Aedificiis munita Civitas fuit, Antonio Leone Praetore, cuius Stemma gentiliun, Leonis, axe transversi, pluribus in locis maeniorum in lapide incisum, expositum fuit.“- Dubrovački rukopis str. 20.- vidi prijepis u prilogu str. 19. footnote 102

6. Usporedba rukopisa

Pri usporedbi dubrovačkog i zadarskog rukopisa odmah upada u oči nepostojanje nekih dijelova teksta u zadarskom rukopisu. Budući da ti dijelovi nisu nimalo kratki ni beznačajni, čini se da su namjerno izostavljeni. Izostavljanja se osobito odnose na odlomke koji ne opisuju samu bitku, već služe ili opisu situacije na Sredozemlju ili opisu otoka i grada Korčule. Moguće je da ih je prepisivač samoinicijativno izostavio, smatrajući ih manje važnima od dijelova koji opisuju sam povijesni događaj. Pri izostavljanju su nastale neke vrlo nezgrapne tvorevine, loše skrpane rečenice koje su često dovedene do neprevodivosti, ostavljene bez smisla i logike.

Uočljive su i neke manje razlike, poput izostavljanja riječi, zamjene jedne riječi drugom, zamjene poretka riječi, pa do pravopisnih razlika (načina pisanja latinskih dvoglasa *ae* i *oe*, mjesta zareza u rečenici, a katkad i točke, i uglavnom sitnih detalja koje su, vjerojatno, i odraz razdoblja u kojem je prijepis nastao, i odraz obrazovanosti samog prepisivača).

Dakle, razlike bi se moglo razvrstati u nekoliko skupina:

1. razlike u grafiji
2. razlike u pravopisu i interpunkciji
3. razlike u pojedinačnim riječima ili manjim skupinama riječi
4. razlike u odlomcima, odnosno većim dijelovima teksta

6.1 Razlike u grafiji

Razlike u grafiji možda nije potrebno ni navoditi, no kako postoji jasna razlika između dva rukopisa koja razmatramo, smatrala sam potrebnim i njih potkrijepiti pokojim primjerom. Najznačajnija je razlika u pisanju glasova *u* i *v* koji se u zadarskom rukopisu bilježe onako kako ih i danas bilježimo, dok se u dubrovačkom rukopisu pri pisanju malih slova koristi isključivo *u* za označavanje oba glasa (*u* i *v*), a kod velikih slova isključivo *V*. Isto tako, glasovi *i* i *j* označavaju se u zadarskome rukopisu odvojeno, tj. *iam* kao *jam* i sl. dok to u dubrovačkom nije slučaj.

Druga razlika u grafiji koja se proteže na cijeli rukopis je pojava tzv. *i longa* kojeg redovito nalazimo u dubrovačkom rukopisu, ali ne i u zadarskom.

Za dubrovački je rukopis uobičajenija pojava stezanja i promjena glasova kod složenica, dok su u zadarskom rukopisu češće nestegnute.

Ostale razlike nisu toliko općenite, tj. pojavljuju se samo kod pojedinih riječi, i vjerojatno su više odraz navike prepisivača, npr. *pene* umj. *paene*.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
1.	<i>convenire</i> <i>vicos</i> <i>Urbem</i> <i>Utinam</i>	<i>conuenire</i> <i>uicos</i> <i>Vrbem</i> <i>Vtinam</i>

Dok zadarski rukopis koristi različite grafeme za različite foneme, dubrovački koristi razliku u grafemu samo za dvije različite situacije: **u** za mala slova za oba fonema, **V** za velika slova za oba fonema.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
2.	<i>jam</i> <i>jussit</i>	<i>iam</i> <i>iussit</i>

Slična pojava kao u prethodnom primjeru, jer se ponovo radi o vokalu i poluvokalu, ovaj puta **i** i **j**, gdje zadarski razliku u fonemu prati razlikom u morfemu, dok kod dubrovačkog rukopisa nalazimo redovito **i**. Što se tiče velikih slova, mislim da je **i** u tom slučaju u dubrovačkom rukopisu napisan **I**, premda postoji mogućnost da se radi o **J**.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
3.	<i>Maii</i> <i>reperiit</i> <i>Alchinium</i>	<i>Maij</i> <i>reperijt</i> <i>Olchijnium</i>

Pojava tzv. *i longa* karakteristična je samo za dubrovački rukopis i javlja se, osim u slučajevima kada su dva *i* jedan do drugog, i u slučajevima kada u riječi nalazimo dugi vokal *i*.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
4.	<i>pene</i> <i>menia</i> <i>preciosa</i>	<i>paene</i> <i>maenia</i> <i>praetiosa</i>

Ova pojava ne pojavljuje se kao pravilo, nego je moguće naći i u zadarskom rukopisu *paene*, kao i u dubrovačkom *pene*. Ipak, navedena je inačica češća.

Ponekad se javljaju i pretjerivanja poput navedenog *praetiosa*. U dubrovačkom je rukopisu ae zapisano pomoću tzv. *e caudata*, dok se dvoglas ae u zadarskom rukopisu zapisuje kao æ.

Često nema razlike između ae i oe.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
5.	<i>adscribendam</i> <i>adfuisse</i> <i>ab eumdem</i>	<i>ascribendam</i> <i>affuisse</i> <i>ab eundem</i>

Stezanje kod složenica, jednačenje po zvučnosti i slične glasovne promjene u zadarskom rukopisu nisu provedene. Dubrovački rukopis ima uglavnom složenice koje su prošle takve glasovne promjene.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
6.	<i>preciosa</i> <i>nuntians</i>	<i>praetiosa</i> <i>nuncians</i>

Ti se povremeno zapisuje kao *ci*. Ovo nije karakteristika pojedinog rukopisa već se može naći u oba.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
7.	<i>Calendis</i> <i>Caracosia</i>	<i>Kalendis</i> <i>Karakosia</i>

U dubrovačkom rukopisu češće nalazimo K.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
8.	<i>Charissimi</i> <i>Turcarum</i>	<i>Carissimi</i> <i>Turcharum</i>

Pojava *ch* umjesto *c* česta je u oba rukopisa.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
9.	<i>Alchinium</i>	<i>Olchijnium</i>

Ovo je razlika koja se provlači kroz cijeli rukopis, nije samo jednokratna pogreška: za zadarski je rukopis karakteristična varijanta koja počinje s A, dok je za dubrovački karakteristična ona s O.

6.2 Razlike u pravopisu i interpunkciji

Ovdje navodim samo razlike u pisanju malog i velikog slova, razlike u pisanju geminata, te neke razlike u interpunkciji koje su do neke mjere utjecale na značenje napisane rečenice.

U oba rukopisa su osobna imena, imena gradova i država pisana velikim slovom, no pojavljuju se neke razlike u pisanju titula i pojedinačnih riječi. One su katkad s pravom napisane velikim slovom, a katkad i posve neočekivano.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
1.	<i>ad confederationem suam</i>	<i>ad Confoederationem suam</i>

Razlog pisanja riječi *confoederatio* velikim slovom je u tome što se *confoederatio* ovdje odnosi na Svetu ligu, pa se veliko slovo može opravdati.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
2.	<i>Philippicae classis</i> <i>Citheron insulam</i>	<i>Philippicae Classis</i> <i>Cytheron Insulam</i>

Nepotrebno je pisanje velikog slova u dubrovačkom rukopisu jer su ove opće imenice poblize označene imenom te su u tom slučaju samo apozicije.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
3.	<i>mors Sanctorum</i>	<i>Mors Sanctorum</i>

Moguće je u ovom slučaju shvatiti Mors kao personifikaciju, božansku pojavu ili sl.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
4.	<i>Divisque Bartholomaeo Apostolo</i> <i>et Marco Evangelistae</i>	<i>diuisque Bartolomeo Apostolo et Marco</i> <i>Evangelistae</i>

Premda je u ovom primjeru namjera bila uočiti razliku u pisanju velikog slova u riječi *divis*, mogu se uočiti i druge razlike: čak dvije u riječi *Bartholomaeo/ Bartolomeo*, koje su vjerojatno nastale zbog različite prakse pisanja imena u različitim vremenima ili možda samo školama.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
5.	<i>repetant</i> <i>Butuanorum</i> <i>commiserationis</i> <i>perterritum</i>	<i>repettant</i> <i>Buttuanorum</i> <i>comiserationis</i> <i>perteritum</i>

Često se pišu geminate gdje ih nema, a ne pišu tamo gdje bi trebale.

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
6.	<i>In medio altiores sunt montes, et quasi dorsum totius insulae, medietas excrescit, extremitates hinc, et inde subsidunt, litora tortuosa, multas valles, malefidasque stationes, et portus, et tutos, et magnos intus, et exterius efficiunt.</i>	<i>In medio altiores sunt montes, et quasi dorsum totius insulae; Medietas excrescit extremitates hinc, et inde subsidunt. Litora tortuosa, multas valles, malefidasque stationes, et portus <u>etiam</u>, et tutos, et magnos, intus exteriusque, efficiunt.</i>

Primjer razlike u interpunkciji koja je dovela i do razlike u značenju. Primjer je ostavljen točno onako kako je napisan u rukopisu kako bi se uočila razlika, ali i nepotrebno gomilanje zarezova koje dovodi do nerazumljivosti.

6.3. Razlike u pojedinačnim riječima i manjim skupinama riječi

Razlike u pojedinačnim riječima i manjim skupinama uključuju ispuštanja pojedinih riječi, zamjene, drugačija tumačenja, razlike u gramatičkom obliku i sl.

Razlike navodim prema stranici u prijepisu koji se nalazi u prilogu ovog rada, te, zatim, prema stranici u zadarskom rukopisu i na kraju u dubrovačkom. Podcrtani su izbačeni dijelovi, dok su dijelovi kod kojih je došlo do neke druge promjene masno otisnuti.

strana	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
2/2/1	<i>sed <u>ex</u> professo haeres</i>	<i>sed <u>est</u> professo haeres</i>

strana	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
2/2/1	<i>...rebus secundis elatus classem innumerabilem ex Hellesponto, et aliis tam Aphricae, et Asiae, quam Europae <u>natalibus</u> ad Euboeam</i>	<i>...rebus secundis elatus classem innumerabilem ex Hellesponto, et aliis tam Aphricae, et Asiae, quam Europae <u>navalibus</u> ad Euboeam Calendis Maii</i>

	<i>Calendis Maii convenire iussit.</i>	<i>convenire iussit.</i>
--	--	--------------------------

Promjena jednog slova dovodi do promjene cijele riječi i smisla. Navalibus je, ipak, logičniji izbor.

strana	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
2/2/2	<i>Optime munitus offendit</i>	<i>Optime munitas reperit offendit</i>

Osim što dubrovački rukopis ima dva predikata koja ni na koji način nisu odvojena, i particip munitus odnosno munitas u jednom se rukopisu odnosi na subjekt, dok u drugom pripada objektu. Time je, naravno promijenjen smisao rečenice, ali je i zbog gomilanja predikata narušena njena struktura.

strana	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
4/2/2	<i>Turcae vero in confinibus in dies graviora minabantur. Tamen Sumus Pontifex...</i>	<i>Turcae vero in confinibus in dies graviora minabantur. Res Veneta in maximum discrimen deducta erat. Tamen Sumus Pontifex...</i>

Izostavljena je kraća rečenica koja opisuje težak položaj Venecije. Možda je baš iz tog razloga izuzeta iz prijepisa.

strana	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
6/4/4	<i>Considerate quaeso in ea Dei duas potissimas virtutes, quarum altera nihil divinae majestati impossibile esse testatur altera solum nostri commiserationem illi tribuit, quam ipse Deus in nos sit misericors.</i>	<i>Considerate quaeso in ea Dei duas potissimas virtutes, quarum altera nihil divinae maiestati impossibile esse testatur, altera tantum nostri commiserationem illi tribuit, ut nemo hominum in se ipsum magis pius esse possit, quam ipse Deus in nos sit misericors.</i>

Opet je izostavljen veći dio teksta, no ovaj puta ne vidim za to razloga. Rečenica zadarskoga rukopisa djeluje nezgrapno i krivo, bez očitog smisla.

strana	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
5/3/3	<i>Usocos</i>	<i>Uscocos</i>
16/16/16	<i>Marcus Parsiza</i>	<i>Marcus Prasiza</i>
24/26/27	<i>Nevelinum</i>	<i>Revelinum</i>
31/31/34	<i>Mathzus</i>	<i>Mathaeus</i>

Sve navedene razlike imaju jednu zajedničku osobinu: da govore o nekom hrvatskom nazivu ili imenu. Upravo je u tim hrvatskim imenima velik broj grešaka u zadarskom rukopisu te sam stoga sklona povjerovati da prepisivač ovog rukopisa nije bio govornik hrvatskoga jezika. Također, nije bio ni stanovnik Korčule jer bi tada morao znati da se tvrđava zove Revelin, a ne Nevelin. Ova je posljednja pogreška ponovljena još nekoliko puta u zadarskom rukopisu, premda se u nekoliko navrata ipak pojavljuje varijanta Revelin.

6.4. Razlike u odlomcima, odnosno većim dijelovima teksta

primjer	Zadarski rukopis	Dubrovački rukopis
Str. 12./ 12/11	<i>Cognitis in civitate iis, quae in Blatensi rure ab hostibus gesta fuerant (hostibus) abire decreverunt.</i>	<i>Cognitis in civitate his, quae in Blattensi rure ab hostibus gesta fuerant <u>inter nos luctus deinde etiam tumultus exoritur.</u></i> <i><u>Universi enim rurales, sub praetextu invisendi suos, et colligendi, si quae superfuerant hostibus, abire decreverunt.</u></i>

Rečenica je zadržala smisao, iako je izgubljen lijep opis stanja među seljacima. Greškom prepisivača dva je puta prepisano hostibus, što se u dubrovačkom rukopisu normalno uklapa u tekst, premda je u zadarskom, očito, nepotrebno.

<p>Str. 19/ 21/ 20</p>	<p><i>In ea post bellum Troianum Antenor se recepit, ut est auctor Dycis Cretensis illorum temporum miles et scriptor, quod possibile est Antenorem translatum in pinguiorem glebam ad Euganeos sociis suis Gnidiis reliquisse.</i></p>	<p><i>In eam pos(t) Bellum Troianum Antenor se recepit, ut est auctor <u>Dytes Cretensis</u> (illorum temporum miles, et scriptor, <u>et Oppidum condidit;</u>) <u>quamvis Plinius Gnidiorum Oppidum fuisse testatur</u> quod possibile est, Antenorem translatum in pinguiorem glebam ad Eugenos <u>Insulam hanc sociis suis Gnidiis reliquisse.</u> <u>Urbem istam vero ab Antenore, eiusue sociis fundatam fuisse, tum vetustissima traditio testatur, tum quae extant memoriae. Super portam australem veterem modo muro clausam, in lapidem trabe incisum legebatur Carmen, quod defectum sine temporis edacitate, sine hominum iniuria, adhuc vestigia retinet antiquitatis:</u></i></p> <p style="text-align: center;"><u>Hic Antenoridae Corcyrae prima Melenae</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Fundamenta locant. Nobile gentis opus.</u></p> <p><u>Anno autem Domini 1594. restauratis urbis, moeniis, turribus, aedificiis munita Civitas fuit, Antonio Leone Praetore, cuius Stemma gentilium, leonis, axe transversi, pluribus in locis moeniorum in lapide incisum, expositum fuit. Quod stemma, caeteris ornatius a latere sinistro Portae marinae, adintus subscripta habet in lapide haec carmina.</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Post Ilii cineres, haec maenia condidit olim</u></p>
-------------------------------	---	--

	<p><i>A recentioribus Curzulae nomen recepit, tam urbs, quam insula <u>et</u> rationem huius nominis non potui hucusque indagare, nisi quod octogesimo a Reate stadio euntibus via Salaria praeter montem Coritum fuit quaedam civitas diruta Curzula, ut scribit Dionisius Alicarnaseus lib. 1. pag. 9. et fortasse haec ab illa denominationem suscepit.</i></p>	<p><u>Antenor; veram, ne veterata ruant,</u> <u>Antonii cura sunt integrata Leonis;</u> <u>Reddita et antiquo forma,</u> <u>decusque loco.</u></p> <p><i>A recentioribus Curzulae nomen recepit, tam Urbs, quam Insula; rationem huius nominis non potui hucusque indagare; Nisi quia octogesimo a Reate stadio, euntibus via Juria__iuxta montem Coretum, fuit quaedam Civitas diruta Curzula, ut scribit Dionisius Halicarnasseus, libro primo, pag. 9. et fortasse haec ab illa denominationem suscepit.</i></p>
--	---	---

Osim što se gubi dobar dio teksta, i prva je rečenica dosta nezgrapno skrpana, bez objekta. Nastavak teksta posve je izbačen, smatram, namjernom intervencijom prepisivača ili samog autora. Izostavljen je veliki dio priče o osnivanju grada Korčule. Izostavljanje početnog slova H u *Halicarnaseus* prilično je specifično za romanske jezike, te mislim da i to potvrđuje mišljenje o prepisivaču talijanskog porijekla.

<p>Str. 20./ 21/ 21</p>	<p><i>Fons tamen procul ab eadem valle maxima distat triginta stadiis in campo magno pagi Blattae, qui multoties tantis scaturire solet aquis, ut stagnum ex campo fiat, quod et pago nomen indidit. Blatto enim</i></p> <p><i>aquae non decrescere. Cum autem exsiccatae sunt, planities mille et</i></p>	<p><i>Fons tamen procul ab eadem Valle maxima distat triginta stadiis in Campo magno pagi Blattae, qui multoties tantis scaturire solet aquis, ut Stagnum ex Campo fiat, quod et Pago nomen indidit = Blatto, enim <u>ilirica lingua = Stagnum significat; et multoties bicennio, et triennio immo et septennio solent illae</u></i></p> <p><i>aquae non decrescere, cum autem exsiccatae sunt, planities, mille et</i></p>
---	--	---

	<p><i>quingentos passus longa, et sex stadia lata remanet huberima, ut pote cujus labra proscissa, et seminata, dum aqua decrescit, centesimum reddidere fructum.</i></p> <p><i>Nascitur eo in campo uliginosa herba, qua si nimium vescantur armenta adeo pinguescunt, ut morbo correpta crepent</i></p>	<p><i>quingentos passus longa, et sex stadia lata, remanet uberrima, utpote cuius labra proscissa, et seminata, dum aqua decrescit, centesimum reddidere fructum.</i></p> <p><u><i>Campus in Iure est certi numeri Familiarum, et quolibet Septennio diuiditur, more Hungarico, in capita Familiarum; Feminae etiam si maneant innuptae, suam habent portionem. Si tamen nubant, et transeant in familias, quae in agro non habent, ipsae quoque Ius amittunt; tale Ius, nec ratione dotis, nec haereditatis, nec ulla alia via aquiri, vel alienari potest, sed semper manet in eisdem familiis. Duae sunt in singula capita portiones, quas illirica lingua = Stupi uocant, una in parte pinguiori, altera in steriliori. Omnes portiones sunt aequales, praeter illas, quae divisoribus assignantur, quae maiores sunt. Divisores autem sunt sex; tres urbani, et tres rurales; et hoc pariter Ius divisorum in certis familiis fixum manet, nec ad alios transit. Portiones, modo maiores, modo minores, pro numero capitum sunt.</i></u></p> <p><i>Nascitur eo in campo uliginosa herba, qua si nimium vescantur armenta, adeo pinguescunt, ut morbo correpta crepent;</i></p>
--	--	--

Izbačena su dva velika dijela teksta. Prvi, kraći, opisuje značenje hrvatske riječi *blato* stvarajući tako kraću rečenicu, nespretno sročenu, djelomično promijenjenog značenja i lišenu velikog dijela detalja. Ponovno, izostavljanje hrvatske riječi pokazuje nedostatak zanimanja

za hrvatski jezik i kulturu, što je mogao učiniti prepisivač stranog porijekla, najvjerojatnije talijanskog, tj. mletačkog, ali i sam Rozanović, pripremajući tekst za mletačku publiku. Ipak, baš se u ovom odlomku čini da je to djelo prepisivača, jer je objašnjenje značenja hrvatske riječi upravo i namijenjeno stranom čitatelju, a i nezgrapnost rečenice ukazuje na manje spretnog pisca.

Slijedeći dio koji nedostaje opisuje podjelu zemlje po obiteljima, pri čemu je opisano ugarsko vlasničko pravo. Upravo ta činjenica mogla bi biti razlogom izostavljanja ovog dijela teksta, ne samo zato što je smatran nevažnim, već i zbog poznatog suparničkog stava dvije države, Mlečana i Ugarske. Budući da je dio koji se izbacuje zasebna cjelina u tekstu te da je izbačen u cjelosti, u ovom slučaju tekst djeluje cjelovito i neprekinuto.

<p>21/23/23</p>	<p><i>Aedificia urbana ex vivo saxo albo ibidem exciso structa cum templo et turri campanaria in umbilico, caeteris superiori propter soli inaequalitatem.</i></p> <p><i>In medio oppidi platea ex polito saxo ante templum, et campanariam turrim strata omnes totius urbis vias aequali spatio dimensas ad se ducit, unde disticon hoc ei optime convenit:</i></p> <p><u>Viculus</u> in medio, denusque hinc inde viarum <i>Ordo cingatur; Corzula picta manet.</i></p>	<p><i>Aedificia urbana ex uiuo saxo albo, ibidem exciso, structa cum Templo, et Turri campanaria, in umbilico, caeteris sublimiori propter soli inaequalitatem, <u>qua interiora, eo sunt altiora culminibus aedificia, pulcherimam uisu speciem procul intransibus praebent.</u> In medio Oppidi, Platea, ex polito saxo, ante Templum, et Campanariam Turrim, strata omnes totius urbis vias, aequali spatio dimensas, ad se ducit; Unde disticon hoc ei optime convenit,</i></p> <p><i><u>cui alia duo carmina a beneuolo Poeta addita fuerunt.</u></i></p> <p><u>Circulus</u> in medio, denusque hinc, inde uiarum <i>Ordo cingatur, Corcula picta manet, <u>Corcula, Dalmatiae non ultima gloria surgit, Quaeque praemit Venetos, sedula Cura, Patres</u></i></p>
------------------------	--	---

	<i>Et quidem eo tempore locus satis munitus reperiatur, praesertim tormentis.</i>	<i>Et quidem, eo tempore locus satis munitus reperiatur, praesertim Tormentis <u>bellicis</u>;</i>
--	---	--

Ponovo se izostavlja svaka pohvala nemletačkih elemenata, u ovom slučaju Dalmacije.

23/25/25	<p><i>Eia quid agendum, inquit, omnes fugiunt. Moriendum hic, respondit.</i></p> <p><i>Tum</i> <i>ambo unanimes jam non <verbis> agentes sed armis impetum fecerunt in eos qui fugiebant per foramen turris praetoriae nocte praeterita</i></p> <p><i>reseratum. Amotis omnibus obstruitur foramen, <u>mittitur etiam</u></i></p> <p><i>qui tormentis in hostes ignem daret.</i></p> <p><i><u>Sonitu audito in signum pugnae feliciter inchoatae a nostris unanimiter vociferari jubetur.</u></i></p> <p><i>Vincentius, qui turrim altam in suburbium spectantem conscenderat...</i></p>	<p><i>Eia, quid agendum, inquit, omnes fugiunt moriendum hic, respondit <u>Archidiaconus!</u></i></p> <p><i>Tu</i> <i>ambo unanimes, iam non <u>verbis</u> agentes, sed armis impetum fecerunt in eos, qui fugiebant per foramen Turris praetoriae, nocte praeterita</i></p> <p><i><u>obstructum, et nuper a fugacibus</u> reseratum, amotis omnibus obstruitur foramen.</i></p> <p><i><u>Disponuntur caetera; et () qui</u> tormentis in hostes ignem darent, in suam quisque mittitur stationem. Adhuc tamen, (</i></p> <p><i><u>tanta erat animorum consternatio) plures timor in fugam pellebat, quod dolens aspiciens ()</u>.</i></p> <p><i>Vincentius <u>Roseneus</u> () Turrim altam in suburbium spectantem conscendit...</i></p>
-----------------	---	---

Osim ispuštanja pojedinačnih riječi i manjih skupina riječi, u ovom je odlomku došlo i do situacije u kojoj zadarski rukopis ima dio teksta koji dubrovački nema. Sve do sada moglo se pretpostaviti da je zadarski rukopis nastao prepisivanjem iz dubrovačkog, s tim da su

izostavljeni pojedini, „manje važni“ dijelovi. Neke su riječi mogle biti pogrešno protumačene i stoga krivo prepisane, no novi dio teksta koji ne postoji u dubrovačkom rukopisu mogao je biti preuzet samo iz nekog drugog rukopisa ili biti tvorevina samog prepisivača. Stoga smatram da je ovakva pojava ključni dokaz da zadarski rukopis nije nastao prepisivanjem dubrovačkog rukopisa.

<p>Str. 23/25/25</p>	<p><i>Hac voce ab oppidanis audita non est amplius de fuga cogitatum; imo quidam jam et urbe elapsi clamore Vincentii terrefacti a mulieribus per funem retracti fuerunt intra maenia.</i></p> <p><u><i>Veruntamen aliqui post datum ignem revertebantur a tormentis ad egressum urbis, quos Vincentius partim[?] confirmatos eodem remisit.</i></u></p> <p><i>Archidiaconus ad pulverem bombardicum expediendum foribus perfractis,</i></p> <p><u><i>cum armamenti claves non reperirentur, perexerat.</i></u></p> <p><i>Interim hostiles triremes confertae impetu ventorum, remigiumque nixu actae celerimo cursu advolant sub ipsa maenia ad ictum bombardae,</i></p>	<p><i>Hac voce ab oppidanis audita, non est amplius de fuga cogitatum; imo quidam iam ex urbe elapsi, clamore Vincentii terrefacti, a mulieribus per funem retracti fuerunt intra maenia.</i></p> <p><u><i>In confusione illa non reperiebantur claves Armamenti, ()</i></u></p> <p><i>Archidiaconus ad pulverem bombardicum expediendum fores bipenni perfragit.</i></p> <p><u><i>Quidam Tormentis praepositi revertebantur ad egressum Urbis; hos Vincentius partim structo ferro deterruit, partim confirmatis eodem remisit.</i></u></p> <p><i>Interim hostiles Triremes confertae, impetu ventorum, et remigum nixu actae celerimo cursu advolant sub ipsa maenia ad ictum Bombardae.</i></p> <p><u><i>Tunc Campanarum sonitu, ut</i></u></p>
--	--	--

	<p><i>et primo quidem clamabant se Christianos esse, ut quidam nostrorum referebant,</i></p> <p><i>mox cum viderent in se a nostris emitti ex tormentis ignivomis pilas, auditus est semel clamor virorum, clangor tubarum, <u>crepitus sclopetorum, et tonitrus bombardarum</u>. Tum glandulae minores in muros et parietes, ac tecta domorum grandinis more resonabant, sagittae autem imbrem imitabantur.</i></p>	<p><u>praedipositum fuerat dato signo, Pugna feliciter inchoatur, et a nostris unanimiter, magno clamore, ad se invicem animandos, vociferatum fuit, simulque datis ignis Bombardis et ab iis, qui stabant in maenibus aliis ignivomis tormentis hostes percussi: Primo quidem clamabant se Christianos esse, ut quidam nostris <u>audivise, referebant, quod et vexilla crucibus transversis insignita prae se ferebant;</u></u></p> <p><i>mox cum viderent in se a Nostris emitti ex <u>Bombardis, et tormentis ignivomis pilas, auditus est simul clamor virorum, clangor tubarum (</u></i>).</p> <p><i>Tum glandulae minores <u>hostium</u> in muros, et parietes, ac tecta domorum, grandinis more resonabant; sagittae autem imbrem imitabantur;</i></p>
--	--	---

Premda u ovom primjeru opet izgleda kao da dubrovački rukopis ima neke dijelove koje zadarski nema, a zadarski ima neke koje dubrovački nema, ako se bolje pogleda, dijelovi koji su podcrtani u zadarskom rukopisu javljaju se i u dubrovačkom, samo nešto promijenjenim redosljedom i nepotpuni. Sve je ostale dijelove koji se mogu naći u zadarskom rukopisu, a u dubrovačkom ne, prepisivač dubrovačkog rukopisa označio lakunom kao mjesta koja nije uspio pročitati, a nije ih sastavio u cjelinu kao prepisivač zadarskog rukopisa. U tome se također uviđa namjerno izostavljanje nekih dijelova u zadarskom rukopisu.

<p>Str. 24/26/26</p>	<p><i>Nos oppidani pilis librarum sex et duodecim, et triginta distinebamus hostem eminus, et si qua triremium</i></p>	<p><i>Nos oppidani pilis librarum sex et duodecim, et triginta distinebamus hostem eminus; et si qua Triremium</i></p>
--	--	--

<p><i>nimis appropinquabat, statim paenas luebat; ita pene duas horas lusimus.</i></p> <p><i>Hostis repente littori applicans ad navale remotius, quod est in suburbio ab orientali parte, exposuit in terram sub tribus vexillis circiter mille viros, nec interim adigere in oppidum tormenta cessat. Archidiaconus</i></p> <p><i>in propugnaculum, quod nevelinum appellant, <u>occurrerat</u>, paucos ibi comperiit, et <u>eos perterritos</u>, cum quibus tormentum aeneum aptavit.</i></p> <p><i>Cum ipse vellet ignem <u>tormento temere</u> applicare, adductus fuit Gregorius Doimius lapidica in bombarderium ibidem antea deputatus, et <u>totus tremens cum ab Archidiacono animaretur dixit: "O quam bene ageret, si quis me jugularet;" tamen pluries in hostes egregie ex tormento pilas adegit.</u></i></p>	<p><i>nimis appropinquabat, statim poenas luebat. Ita per duas paene horas pugnatum est.</i></p> <p><i><u>Mutata videbatur in urbe omnium facies; redierant animi; vilissim—timori, in hostis adventu concepto susceperat mens impavida, et fortis Spiritus. Alter alterum ad pugnam strenue gerendam excitabant; omnes in factione, sive pugnabant, sive pugnantibus ministrabant. Hostis interea, repente littori applicans, ad Navale remotius, quod est in suburbio ab orientali parte exposuit in terram sub tribus vexillis circiter mille viros; nec interim adigere in Oppidum tormenta cessat.</u></i></p> <p><i>Archidiaconus, <u>videns tot hostes navibus egressos, praevidens aggressuros urbem a parte australi per terram, accurrit</u> in Propugnaculum, quod Revelinum appellant. Paucos ibi comperiit, et <u>novo periculo aliquantum preterritos</u>, cum his tormenta aeneum in hostes aptavit;</i></p> <p><i>ac volebat etiam ignem <u>eidem</u> applicare, cum adfuit Gregorius Doimius lapidica in bombarderium ibidem antea deputatus, et () ab Archidiacono animatus,(_____)</i></p> <p><i>pluries in hostes, egregie, ex Tormento pilas adegit.</i></p>
---	---

<p>Str. 26/27/28</p>	<p><i>Dum sic pugnatur a terra, classis se a littore in mare subtraxit, et circa muros eminus ambiendo subsistebat aliquantisper, adigebatque tormenta, et vicinius raptim <u>quoque recedebat</u>.</i></p> <p><i>Sic pluries tentato aditu procedebat ambiendo ab austro in septentrionem, et cum ad angulum venisset diutius ibidem commorata tormentis moenia ita labefactavit, quod nisi a nostris statim tignis, et fuleris<fulcris> sustentata fuisset<fuissent>, procul dubio corruissent. Nostri quoque in eos similiter ignivomis utebantur machinis, <u>et nonunquam non jaculabantur incessum</u>.</i></p>	<p><i>Dum sic pugnatur a terra, Classis se a littore in mare subtraxit; et circa muros, eminus ambiendo, subsistebat aliquantisque, adigebatque Tormenta, et vicinius raptim appropinquabat. <u>Sed audito tonitru nostrorum Tormentorum, raptim quoque recedebat</u>.</i></p> <p><i>Sic pluries tentato aditu, procedebat, ambiendo ab Austro in Septemtrionem; et ut ad angulum venisset, diutius ibidem commorata tormentis moenia ita labefactavit, <u>ut</u>, nisi a nostris, statim, tignis et fuleris sustentata fuissent, procul dubio corruissent. Nostri quoque in eos, similiter, ignivomis utebantur machinis, et <u>raro incassum inculcabantur</u>. <u>Dum sic pugna, hinc, inde innouatur dubio exitu, sed nostro majori periculo; nimius enim hostium numerus, paucitas nostrorum, moeniorum debilitas, aliqua in parte subefactati ab hostibus muri, urbs absque praesidio disciplinae militiae etiam fortiorum in tanta inaequalitate virium, et pugnantium, fugissent animos..... dum nostros qui eramus paucos, et iamNequaquam tamen deprimebatur; Immo nescio quo</u></i></p>
--	--	--

	<p><i>Repente exorta borealis aura classem invitam sub moenia cepit impellere, sed veriti hostes remigio se procul ab oppido in occidentem post monasterium Sancti Nicolai in sinulum recepere. Interim ex suburbanis navalibus in urbem misilia nunquam cessabant.</i></p>	<p><u>Spiritu, revocati timore, et desperare nesciebamus vel in ipsa desperandi neccessitate. Et quidem iam in extremo versabamur periculo, terra marique oppugnati, ex suburbanis Navalibus hostes in urbem Missilia iaculare numquam cessabant Triremes vero circum circa maenia, et aedificia Tormentis quassabant. Undique ruinae, undique pericula, nullam opem nisi a caelo sperantibus. Nec una spes Virginis, certe, Deiparae misericors praesto fuit auxilium; Ipsa Virgo, quae mirificam Imaginem suam ex urbe transferri non permisit, quasi pignus sui Nobis dederat Patrocinis, declarans sub sua Urbem esse tutela, sicut et antea in Aragoniae Classis oppugnatione, ut recens pia traditio fert, demonstrat. Non aliunde, certe, et animositas nostra, et constantia in tot tantisque angustiis. Ecce repente (evidens miraculum) exoritur borealis aura, ita vehemens, qualis vix hiemali, rigidiori tempore, bacchari solet, classemque hostilem sub Urbis moenia vi cepit impellere. Veriti hostes, ne, vel in rupes littoris impingentes Triremes infringeretur, vel a nostris quassarentur Tormentis, remigio, ultimo nixu suscepto, () ab oppido procul fieri curaverunt; et magno conatu remorum, vix Aurae impetum, et Maris undas</u></p>
--	---	--

	<p><u>Tandem</u> terrestres copiae, cum viderent suam classem</p> <p><u>in valle</u> reductam, <u>aedem sacram</u>, et <u>caenobium Divi Nicolai</u> cremare, depredatae sunt totum suburbium incensis pene omnibus privatis, et sacris aedibus, et navigiis, cadaveribusque suorum in ignem coniectis</p> <p>alii se ad naves cum praeda receperunt, alii longius vagati usque ad proximum rus Zernovae ab igne et devastationibus temperantes non inde quicquam aliud, nisi campanas tantum abstulerunt; alii sub maenibus jaculationibus vacabant.</p>	<p><u>parte transversa</u> recipientes, se in Occidentem, post monasterium Sancti Nicolai in <u>sinum</u> recepere, <u>nostris prius ictibus</u>, maris postea et <u>Aurae impetu concussis navibus</u>. <u>O subsidium opportunum!</u> <u>Liceat hic mihi dicere quod non tam bene ad suam rem discit Poetae, quam modo ad nosram ego dicere possum de nostra hac Urbe</u></p> <p><u>Felix cui militat Aether,</u> <u>Et coniurati ueniunt ad Classica Veneti.</u></p> <p>() Terrestres <u>hostium</u> copiae, cum viderent suam classem <u>tempestate disiunctam et in vallem</u> reductam, <u>ab oppugnatione cessarant; et in furorem quemdam actae totum suburbium deprendare, omnes sacras, et privatas Aedes incendere, cum Templo, et caenobio Sancti Nicolai; et navigiis, cadaveribusque suum</u> in ignem coniectis, <u>omnia cremare aggressi sunt.</u> Alii se ad naves, cum praeda receperant; Alii longius vagati, usque in proximum Rus Zernovae ab igne, et devastationibus temperantes, non inde quidquam aliud, nisi Campanas tantum abstulerunt, alii, <u>pauci tamen</u>, sub maenibus <u>adhuc</u> iaculationibus vaccabant.</p>
--	--	--

Osim što nedostaje veliki dio teksta, i preostali je tekst izrezan tako da su rečenice skraćivane, a ostavljeni samo dijelovi bitni za radnju i odvijanje same bitke. Stoga su neki dijelovi teksta izmiješani, tj. pojavljuju se u dubrovačkom rukopisu tek kasnije u tekstu, dok su u zadarskom rukopisu umetnuti ranije kako bi radnja bila zaokružena i rečenica završena. Vrlo je teško paralelno pratiti tekstove, jer je na mjestima sve previše izmješano i isprekidano. Rezultat je toga da zadarski rukopis prenosi golu radnju, bez doživljaja i emocija, koje je Rozanović kao sudionik bitke unio u opis, zajedno s divljenjem za svoje suborce i zazivanjem djevice Marije u teškim trenucima. Ovakav tekst zadarskog rukopisa nije mogao nastati slučajnim izostavljanjem dijelova, već je očita intervencija u prvotni tekst skraćivanjima i izmjenama.

<p>28/29/31</p>	<p><i>Nonuli cimbam nacti recte Jadram transvolaverunt nunciantes captam et incensam fuisse Corzulam, seque[?] amputari, seque vix praecipiti fuga evasisse seminaces < semineces>.</i></p> <p><i>Praetor noster audito hoc nuntio gratias egerat Deo quod, quae praeviderat, iuxta eius opinionem evererant. Nostri vero, qui antea illuc navigarent, in luctum resoluti sui immemores nostrum casum deplorabant.</i></p>	<p><i>Nonnulli, cimbam nacti, recte Jadram transvolaverant, nunciantes, captam Urbem, et incensam fuisse (); Seque <u>Archidiacono, et eius fratri Vincentio, fortiter praeliantibus, intra portas urbis caput amputari, seque vix praecipiti fuga euasisse semineces. Praetor noster, audito hoc nuncio, gratias egit Deo, quod, quae praeviderat, iuxta eius opinionem evererant. Nostri vero, qui antea illuc navigarant, in luctum resoluti, sui immemores, nostrum casum deplorabant. <u>Sed paucos post dies, acceptis veris nuncis, dolore in gaudium converso, confusis nunciatoribus mendacibus, de nostris victoriis, et incolumitate alacres, festivi in patriam redierunt. At Nos, Dei munere servati, licet in ipso praelii ineundi principio pavidi, et perterrefacti, et quidam etiam</u></u></i></p>
------------------------	--	---

	<p><i>At nos Dei munere servati, licet in ipso praelii ineundi principio pavidi et perterrefacti, et quidam etiam trementes videremur, tamen postea caepta pugna adeo alacres evaseramus, ut spiritu quodam divino vires nobis auctas nos ipsi admiraremur.</i></p>	<p><i>trementes, videremur tamen, postea caepta pugna, adeo alacres evaseramus, ut Spiritu quodam Divino, vires nobis acutas, nos ipsi admiraremur.</i></p>
--	--	--

Ponovo su izbačeni neki dijelovi, no ovaj puta bez miješanja dijelova, tako da je lako pratiti razlike u tekstu.

Pojavljaju se i razlike u pojedinačnim riječima koje su vrlo česte i prisutne u cijelom rukopisu.

<p>37/37/40</p>	<p><i>Quis pueris rei bellicae imperitis stratagemata, consilia, robur, et audaciam subministravit?</i></p> <p><i>An non Dei munus est vigilantibus frustra custodibus per ministros sacrorum furtivam hostium invasionem patefieri?</i></p>	<p><i>Quis pueris, rei bellicae imperitis, stratagemata, consilia, robur, et audaciam subministravit? <u>Quis faeminis cor, animumque dedit, vel puellis, ut virili habitu indutae, inter arma, vulnera, et pericula impavidae, tela vel ministrarent, vel tractarent?</u>An non Dei munus fuit vigilantibus frustra custodibus per ministros Sacrorum furtivam hostium invasionem patefieri?</i></p>
------------------------	---	--

Ovo je posljednji izbačeni odlomak i jedan od kraćih.

Moram primijetiti da je prepisivač očito smatrao ovakvo veličanje žena pretjeranim ili, barem, nepotrebnim.

7. Zaključak

Antun Rozanović bio je pravi čovjek svojega vremena: obrazovan i uključen u događanja u svojoj bližoj i daljoj okolini, povezan s intelektualcima i stvaraocima ovog dijela Europe. Svako svjedočanstvo koje o njemu nalazimo govori u prilog tome. Rođen je u Korčuli godine 1524. On je pravnik, arhiđakon, orguljaš, pjesnik i pripovjedač, koji kao sudionik i začetnik obrane Korčule od napada turske mornarice opisuje taj događaj u povijesnoj monografiji *Obrana Korčule od Turaka godine 1571*. Osim ovog djela, koje je poslužilo mnogim povjesničarima kao izvor za taj dio povijesti, Rozanović piše i pjesme, od kojih su *In Turcas oratio* te *In magna navali victoria* također sadržane u dubrovačkom i zadarskom rukopisu. *Obrana Korčule od Turaka* postoji u šest rukopisa, a ovim su radom pomnije razmotreni zadarski i dubrovački rukopis.

Prethodne stranice pokazuju da razlike između dubrovačkog i zadarskog rukopisa nisu male. Izostavljene su mnoge riječi, čak i veliki dijelovi teksta, a mnoge su riječi izmijenjene ili u potpunosti, ili samo u svom gramatičkom obliku. Veliki dijelovi teksta u zadarskom rukopisu izostavljeni su ili preinačeni. Činjenica da u zadarskom rukopisu također postoje neki dijelovi kojih nema u dubrovačkom rukopisu navodi na zaključak da rukopisi nisu nastali tako da je jedan poslužio drugome kao predložak za prepisivanje. Čak je i mogućnost da su nastali iz jednog zajedničkog predloška dosta mala, jer su neki dijelovi teksta u dubrovačkom rukopisu morali nastati barem desetljeće kasnije od teksta zadarskog rukopisa. Stoga je Rozanović morao napisati dvije inačice teksta, od kojih je jednu (raniju) namijenio mletačkom duždu Nicolu del Ponteu, dok je kasnije nastala nešto izmijenjena verzija koja se pojavljuje u dubrovačkom rukopisu. Druga je mogućnost da je tekst kasnije nadogrudio netko drugi, možda i neki od prepisivača.

Odstupanje zadarskog rukopisa u nazivlju, toponimima i hrvatskim izrazima i imenima ukazuje nam na veliku vjerojatnost da prepisivač zadarskog rukopisa nije bio hrvatskog porijekla, već po svoj prilici mletačkog, te da sigurno nije bio Korčulanin jer bi u tom slučaju bio upoznat s nazivima poput tvrđave Revelin i sl. Još nešto upućuje na sličan zaključak, a to je činjenica da jedino zadarski rukopis ima na početku pismo, odnosno posvetu mletačkom duždu. Iako je to samo pretpostavka, čini se logičnim da je prepisivač zadarskog rukopisa izvukao svoj predložak negdje iz mletačkog arhiva zajedno sa pismom upućenim duždu Nicolu del Ponteu. Tome doprinosi i podatak da je upravo taj rukopis upotpunjen

prijevodom na talijanski. Stoga smatram da je zadarski rukopis djelo mletačkog prepisivača, Talijana, te da je taj rukopis posve neovisan od onog dubrovačkog. Razlike između dubrovačkog i zadarskog rukopisa mogle su nastati i zbog intervencija prepisivača u sadržaj rukopisa, ali i izmjenom samog Rozanovića. Talijanski je prepisivač mogao izbaciti dijelove koje su sa mletačke točke gledišta nevažni, no to je isto mogao učiniti i Rozanović, smatrajući ih nezanimljivima ili nezgodnima za mletačku publiku. Kako je i naveo u pismu Nicolu del Ponteu, tekst o obrani Korčule koji je poslao duždu, on je već ranije sastavio (...*Civitatis Curzulensis defensionem iampridem a me conscriptam...*). Stoga nije nemoguće da je u poslani tekst Rozanović unio još neke izmjene. Dijelovi koje ne nalazimo u dubrovačkom rukopisu možda su rezultat takvih naknadnih intervencija samog autora. No isto je tako Rozanović mogao naknadno dopuniti prvotni tekst informacijama iz 1594. godine, te ga i donekle izmijeniti, stvarajući tako predložak za tekst dubrovačkog rukopisa.

Stoga je upravo ta 1594. godina, prihvatimo li činjenicu da je dodatak o obnovi zidina u dubrovačkom rukopisu njegov, terminus post quem Rozanovićeve smrti.

8. Literatura

Antoljak: *Hrvatska historiografija do 1918*, I dio, Zagreb, NZ Matice hrvatske, 1992.

Bakija, Katja: *Časopis "Dubrovnik. Cviet narodnog književstva": Dubrovnik-Zagreb (1849-1852)* // Kolo. 12, 4(2002)

Beccadelli: *Monumenti di varia letteratura tratti dai manoscritti*, tomo I, parte I, Bologna nel instituto delle Scienze, 1797. Internet, Google book search, id=F2MOAAAAQAAJ pristupljeno 02. 01. 2012.

Fabianić, Donat: *Storia dei frati minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bossina, fino ai giorni nostri*, Zadar, 1863.

Farlatti, *Illyricum sacrum*, sv. 6., Venecija, 1800. Internet, Google book search, id=zf5El0uH2AMC pristupljeno 10. 11. 2011.

Foretić, Vinko: *Turska opsada Korčule g. 1571.*, Vesnik vojnog muzeja, Beograd 1958.

Franasović, Petar: *Poviest korčulanske pobjede proti Uluz-Aliji algjerskome polukralju održane dne. 15. kolovoza 1571.*, Dubrovnik, 1871.

Jagić, V. i Daničić ur., Gj. *Djela Dimitrovića i Nalješkovića*, Stari pisci hrvatski, Zagreb:JAZU, 1873.

Jurić, Šime: *Katalog rukopisa NSB-a*, knjiga 2,

Kačić Miošić, Andrija: *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*. Zagreb: Školska knjiga, 2006.

Kalogjera, Goran: *Korčulanska pera*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka 2003.

Lisičar, Vicko: *Hektorovićevo doba na relaciji Hvar-Korčula- Dubrovnik*, časopis Dubrovnik, godište 9., br.3.

Lisičar, Vicko: *Obrana Korčule od Turaka 1571.* , Dubrovnik, 1934.

Ljubić, Šime: *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna

1856., Internet, Google book search id=eMQ5AAAACAAJ, pristupljeno 12. 09. 2011.

Matijaca, Ivo *Obrana Korčule od Turaka, Uluzali ili Occhialino Korčulu s kopna i mora podsjeđa ali ne osvaja*, Korčula, 1971.

Paulini, Antun, *Istoria ecclesiastico profana de Corzola* – rkp. u NSB-u Zagreb

Rozanović, Antun: *In turcas oratio; Iacobi Sannazarii opera omnia latine scripta*, Venecija, 1570., Internet, Google book search id=kOo7AAAACAAJ, pristupljeno 10.11. 2011.

Rozanović, Antun: *In turcas oratio; In foedus et victoriam contra Turcas iuxta sinum Corinthiacum Non. Oct. MDLXXI partam, Poemata varia*, Petri Gherardii Burghensis studio et diligentia conquisita, ac disposita, Venecija, 1572, Internet ,Google book search id=JIRbAAAAQAAJ , pristupljeno 18. 09. 2011.

Setton, Kenneth Meyer, *The Papacy and the Levant, 1204-1571*, vol. 4, The American Philosophical Society, Philadelphia, 1984.

Šanjek, Franjo: *Korčulanin Vinko Paletin op (1507-iza 1571) bibliografija*, *Croatica Christiana Periodica*, 1982. svezak 9, godište VI, svesci 9-11

Šanjek, Franjo: *Korčulanin Vinko Paletin istraživač Yucatana i teoretičar španjolske „conquiste“ u 16. st.*, *Croatica Christiana Periodica* br. 2, godište II, str. 83-84, Zagreb 1978.

Wikipedia contributors, *Nicolo da Ponte* , Wikipedia, The free encyclopaedia, 7. April 2012 14:25 UTC, <http://de.wikipedia.org/wiki/Nicolò_da_Ponte, >." pristupljeno 11.05.2012.

Napomena

U nastavku slijedi prijepis zadarskog rukopisa Rozanovićeve djela. U prijepisu je zadržana izvorna interpunkcija kao i sve osebnosti u imenima. Ispravila sam očite gramatičke pogreške, a za dijelove koji su značajnije promijenjeni u dubrovačkom rukopisu navela sam i dubrovačku inačicu u komentaru. Osim toga mijenjala sam samo veliko, odnosno malo slovo u posve očitim situacijama, npr. na početku rečenice.

Zadarski je rukopis označen velikim slovom Z, a dubrovački velikim slovom D. Budući da u dubrovačkom rukopisu pjesma *In magna navali victoria* ima tek nekoliko redaka, poslužila sam se za usporedbu inačicom izdanom u zbirci *In foedus et victoriam contra Turcas iuxta sinum Corinthiacum Non. Oct. MDLXXI partam, Poemata varia, Petri Gherardii Burghensis studio et diligentia conquisita, ac disposita*, Venecija, 1572, str. 416., pa sam ovu varijantu označila s P.

Ispravljena očita greška prepisivača navedena je u oštrim zagradama i popraćena komentarom u fusnoti, dok je zadržana greška prepisivača obilježena uskličnikom u okruglim zagradama (!) uz komentar u fusnoti. Nečitki dijelovi, kao i oni kod kojih nešto očito nedostaje, ali ne znam što, obilježeni su križem (†) i eventualno popraćeni komentarom. Lakune u rukopisu obilježene su trima zvjezdicama (***), a nepotrebno ponovljene riječi uglatim zagradama uz komentar u fusnoti. Isto je tako, tj. uglatim zagradama, obilježen i tekst koji je precrtan u rukopisu, uz komentar: *scriba ipse delevit*.

Prekid stranice u originalnom rukopisu obilježila sam dvjema okomitim crtama s brojem stranice rukopisa u zagradi. Ovo je namijenjeno samo lakšem snalaženju u rukopisu.

Legenda

< > i bilješka u fusnoti - ispravljena očita greška prepisivača

(!) i bilješka u fusnoti - zadržana očita greška prepisivača

† - nečitki ili nerazumljivi dijelovi

*** - lakuna u rukopisu

[] i bilješka u fusnoti (bis) - nepotrebno ponovljene riječi

[] i u fusnoti (*scriba ipse delevit*) – tekst precrtan u rukopisu

fusnota - upozorenje na varijantu

|| (1) – prekid stranice u rukopisu i broj stranice u rukopisu

D - dubrovački rukopis

Z - zadarski rukopis

P - *In foedus et victoriam contra Turcas iuxta sinum Corinthiacum Non. Oct. MDLXXI partam, Poemata varia, Petri Gherardii Burghensis studio et diligentia conquisita, ac disposita*, Venecija, 1572, str. 416.

Rosaneo Antonio

**Vauzalis, sive Occhialinus, Algerii Prorex,
Corcyram Melaenam, terra, marique oppugnat
nec expugnat**

**Relatio historica Antonii Rosenei, Patricii ex illustrioribus, et
antiquioribus familiis ejusdem Urbis, Archidiaconi, et
Juris utriusque Doctoris, qui presens omnibus interfuit.
Anno 1571**

Serenissimo D. D. Duci Nicolao de Ponte

Antonius Rosaneus Corcyr;

Ne tam insigne Dei benefitium ingratus celando supressisse videar quodam animi ardore incensus memorabilem Civitatis Curzulensis deffensionem jampridem a me conscriptam sub nomine proprii Auctoris (quando aliter per sacras leges non licet) in lucem edere, gloriae Dei, et consolationi fidelium arbitratus sum nonnihil expedire. Scio non defuturos, qui verborum inopiam, orationis ariditatem, intentionis finem, ac historiae rationem carpant. Quibus quicquid in me perstreperit, uno hoc verbo satisfaciam, quod nemini facultatem meliora texendi praeripuerim, vel aditum ad majora praecluserim. Quin etiam si pertinatius urgeant, ne sit contentioni locus plenum me rimarum ingenue non diffitebor. Si quis tamen veritatem rerum praesertim in ea Insula gestarum in dubium revocaverit, vestram opem Invictissime Princeps, Augustissime Senatus adversus hujusmodi haesitatores imploro, quippe qui et propriis oculis magnam partem inspexistis, et relationibus Illustrium virorum Jacobi Foscareni, et Philippi Bragadeni, quorum prior suffectus ab uno Legatorum post recessum hostilem paucis quidem diebus ibidem praefuit, sed pleno examine de re instrui voluit, alter vero, ad Civium requisitionem denuo cum ampliori potestate a Senatu extra ordinem missus, annum integrum sua incomparabili pietate universam Insulam recreavit. Sed quorum testimonia? Cum silentibus hominum linguis lapides loci rem, ut gesta fuit, exprimant. Mihi sat est sub vestris auspiciis (si Serenitati Vestrae collibuerit) libellum prodire, et vestra auctoritate obtrectatorum ora retundi. Honestatus aliquanto censu Ecclesiastico ex decreto vestro, et opera praeclarissimi Senatoris, de me optime meriti Pauli Theupuli, dum apud sedem Apostolicam oratoris munus obiret, confido gratiam vestram mihi, meisque omnibus (quae vestra est benignitas) semper affuturum.[Caeterum¹ Hac tutela fretus²] etiam opusculi † supplex depono. Caeterum Deus Optimus Maximus felici rerum serie diu te nobis incolumem servet Princeps Christiane, gloriae jubar splendidissimum, Rempublicamque verae pietatis alumnam quoad haec orbis facies juxta verbum Domini perstiterit, perenni flore sospitet, Vos quoque Patres Conscripti Christiana fidei propugnacula singulos reddat votorum suorum compotes.

¹ Scriba ipse delevit - „Caeterum“ - preneseno iz slijedeće rečenice.

² scriba ipse delevit

Antonii Rosanei Corcyrae Melenae Opus

Assiduis percontationibus eorum, qui conservationem opiduli Corcyrae Melenae Patriae meae miram quidem, et divino adscribendam Numini admirantes, seriem tam praeclari facinoris toties a me repetunt, hoc brevi comentariolo³ satisfacere decrevi. Tu tantum Diva Virgo Mater, cujus opem firma fide credimus nobis eo in praelio certissimam adfuisse, sicuti servulum non es dedignata in iis omnibus dirrigere, ita quoque manum, et calamum per veritatis semitas in tua praeconia, et gratiarum actiones precor deducito.

Selimus, perfidus Turcarum Tyrannus, Othomanicae fraudis⁴, non ut Solimanus pater dissimulator, sed ex professo haeres, et alumnus faedifrago bello Venetis Cyprum pene totam ***⁵ Famagustam jam anno ante ademerat, rebusque secundis elatus classem innumerabilem ex Helesponto, et aliis tam Aphricae, et Asiae, quam Europae natalibus (!)⁶ ad Euboeam Calendis Maii convenire jussit. Ibi dum epibatis militibus ac remigibus caeterisque necessariis reliquum classis instruitur Alli Bassa emenso bis in eundo, et redeundo Carpathio cum delectis sexaginta triremibus praesidioque cum anona Leucosiae dimisso, ad Calendas Iunii rediens, pene trecentas alias levioris pernicitatis naves praeter onerarias sub altero ductore Pertavú nominato optime munitus offendit, easque in Christianorum damna praesertim Venetorum educit. Fama apud nostros de hujusmodi classe crebrescebat, trepidabaturque passim a nostris. Turcae vero in confinibus in dies graviora minabantur.⁷ Tamen Summus Pontifex Pius V. opera Marci Antonii Columnae nutantes Venetos confirmavit, et ad confoederationem suam una cum Hispaniarum Rege Philippo II contra Turcas optimis conditionibus vix post Idus Maii protraxit⁸. Segniter quidem ea confoederatio compacta est cum ab anno praeterito de ea captum fuerit tractari in causa fuerant suspitiones seditionum⁹. Classis Veneta erat copiosa, sed dissipata pars in Creta sub Marco Quirino, et Antonio Canali insulam custodiebat, altera major Imperatorem rerum maritimarum Sebastianum Venerium, et Augustinum Barbadicum ejus legatum secuta se receperat in Sciciliam, Messanae

³ u rukopisu prepravljeno iz „compendiolo“

⁴ prepravljeno iz „grandis“

⁵ totam *** Famagustam Z: totam praeter Famagustam D

⁶ natalibus Z: navalibus D

⁷ minabantur. Tamen Z: minabantur. Res Veneta in maximum discrimen deducta erat. Tamen...D

⁸ protraxit Z: pertraxit D

⁹ captum fuerit....seditionum Z: captum facit tractari. In causa fuerant suspiciones conditionum.

<operiens>¹⁰ || (3) ex Hispania Philippae classis adventum. Interim hostis, quacun- que ingrediebatur, totum <pelagus>¹¹ velorum linteis contegebat, quocunque applicabat praedas agebat, incendia, et sanguinem miscebat. Citheron insulam pene totam devastavit¹², Rethimum Urbem Dictaeam ab incolis destitutam cum nobilissimis aedibus succendit, et inde delitiosissimam Cretici litoris oram cum aliquot interioribus pagis funditus delevit abductis ultra mille captivis. Zacyntum, et Cephaloneam cladibus innumeris affecit, suburbia, et pagos concremavit, et incolas praeter paucos in arcibus inclusos in servitium abduxit. Corcyrae portus, et litora, ac vicos, quamvis non impune vexavit. Triremium nostrarum Barbadicam Jadertinam, et Tronam vix elapso Chersano Nicolao Drasio dum hostilem explorarent classem deinde etiam tres onerarias naves cum militibus, et armamentis oppressit. In Epiro Alchinium, quod ab exercitu nequicquam oppugnabatur per deditio- nem a Sarra Martinengo servari non posse praevidente recepit. Antibarim quoque nullis prorsus vexatam armis simili deditio- ne suscepit, in hoc tantum fide servata, quod Sarram et Praetores Alchiniensem, et Antibarensem cum paucis Ragusii exponi fecit. Caeteros tum milites, tum oppidanos praesertim qui abire juxta condictum volebant captivos remigio addixit. Quin et Alchiniensium plerique eo ***¹³ nequicquam tuerentur miserime trucidati sunt, aliis (!) vero, qui se quietos in Turcarum ingressu continuerant, dimissi sunt vitam in patria nece miserabiliorem degere.

Antequam haec in sinu Adriatico ab hostili classe gererentur, ecce repente ad quartum nonas Augusti praedones nostri, quos Illirico vocabulo Usocos (!)¹⁴, idest transultores, seu potius transfugas appellare solemus redeuntes ab Epiro nobis Meleneis nuntiarunt, Alchinium esse in periculo ab exercitu terrestri seque in pelago vidisse multitudinem velorum non procul ab Alchinio, et vix evasisse, neque scire, quae vela sint, suspicari tamen esse Caracosiam piratam cum lintribus celocibus ***¹⁵ et aliis expeditis piraticis remigiis. Postero die quidam Perastini (quae natio est degentium in pago Perasti prope Rizanum) in scapha, relicta majori nave, remigio elapsi retulerunt, esse classem Turcicam sub Alchinio, seque praecipiti fuga consuluisse. Neque tamen eis || (4) fidem praestitimus: non enim credi posse videbatur ausuram hostilem classem intima sinus nostri penetrare dimissa post tergum Christianorum classe, suspensi tamen animo in terrores, et extrema quaeque diffluebamur, nec erat praesto ulla consilii capiendi ratio. Perastini quotquot erant intra nostra moenia ad hoc primum nuntium omnes usque ad unum conscenderunt lembos, et in interiora navigarunt. Adfuit celox

¹⁰ operiens: aperiens Z

¹¹ pelagus: pelagis Z

¹² prepravljeno iz „devastasi“

¹³ eo *** nequicquam Z: eo quo se nequicquam D

¹⁴ sc. Usocos

¹⁵ celocibus *** et aliis Z: celocibus Nicoparonibus et aliis D

Butuanorum pridie Nonas Augusti, nuntians suos cives universos incensa sponte patria sese intra Catharum a quibusdam auctoribus Ascrivii nomine nuncupatum recepisse, Alchinium oppugnari a terrestribus copiis, supervenisse totam classem hosticam, captumque vereri Alchinium. Subsecuti sunt rumores incerti ex Epidauro Illyrica, quae hodie Ragusium dicitur adjicientes deditionem Antibarensium, et Cathari periculum, ac totius Illyrici perniciem.

Est ara moenibus innixa juxta portam australem Deiparae Virgini, et Divo Bartholomaeo a majoribus nostris ob rem in festo excoiationis suae bene gestam in Aragoniam classem dedicata sacrificulum tantum cum duobus, vel tribus ministris fornice protegens opere trabali cancellato ab area publica seclusa. Ibi quotannis ipso die Nonarum Augusti summo mane solet universus populus ad beneficia Virginis Dei Matris ob mirificam in exquiliis nivem recolenda convenire. Dum igitur ibi de mane sacra fiebant innuit¹⁶ Praetor Vicario Episcopi, ut populum perterritum, ac trepidantem cohortaretur esse bono animo, Vicarius alteri sacerdoti id mandavit. Ille se excusans¹⁷ Archidiaconum a Vicario requiri ad id opus curavit. Is non detrectans onus ex tempore dicturus ope Dei intra semetipsum implorata, et aperto psalmorum libro, quem in manu tunc habebat forte in illa verba psalmi 61 [tunc]¹⁸ incidit. Duo haec audivi, potestas Dei est, et tibi Domine misericordia.

Hinc orsus in medio sacrorum hujusmodi verba habuit. Audistis viri probi, Patres, Fratres, ac filioli in Christo dilectissimi. Audistis inquam Davidis sententiam a me modo praelectam. Considerate quaeso in ea Dei duas potissimas virtutes, || (5) quarum altera nihil divinae majestati impossibile esse testatur altera solum nostri commiserationem illi tribuit, quam ipse Deus in nos sit misericors¹⁹. Certe video vos in utraque consideratione una mecum defficere. Parcite charissimi si dissimulatione in verbis nulla utor. Res et tempus omnem fictionem ablegavit. Vereor equidem ne hoc tanto terrore, quem ex hostibus suscepimus, Dei indignationem provocemus. Si enim Deum misericordem fatemur, si omnipotentem credimus, quid est, quod hostes non minus Dei, quam nostros magis timemus, quam ipsum Deum? An eos suspicamur Deo potentiores? Absit hoc a nobis, qui Deum omnia quaecumque velit in coelo, et in terra facere confitemur. An forte divinam pietatem a nobis aversam veremur? Hoc quidem suspicari licet, ita tamen, ut nemo nostrum desperet nobis ipsis potestatem ab eodem Optimi Maximi (!)²⁰ fieri commiserationis suae recuperandae. Nunquam misericordiae suae potest oblivisci Deus. Nos sumus, qui inter pietatem divinam, et nostram imbecillitatem

¹⁶ Dum...innuit Z: Dum igitur ibidem de more sacra fierent innuit D

¹⁷ ispravljeno iz „excusans“

¹⁸ scriba ipse delevit

¹⁹ tribuit...misericors Z: tribuit, ut nemo hominum in se ipsum magis pius esse possit, quam ipse Deus in nos sit misericors. D

²⁰ Optimi Maximi Z: Optimo Maximo D

obicem scelerum interponimus, ne auxilium divinae gratiae super inutiles servos descendat. Sublato hoc obice statim praesto est superna clementia. Atqui ex ejus munere in nostra manu est hunc ipsum obicem tollere. Convertatur unusquisque nostrum a via sua mala et revertatur ad Dominum per cordis contritionem, oris confessionem et operis satisfactionem et Dominus convertetur ad nos et miserebitur nostri in multitudinem miserationum suarum. Puerile, imo foemineum est plorare propter metum suplitii de nobis in expiationem scelerum nostrorum sumendi. Piae nostrae lacrymae forent si postposito suplitii pavore expectantes alacri animo, sive mortem, sive servitutem, sive profligationem, seu quodcunque aliud poenae genus in nos divina providentia decreverit in satisfactionem peccaminum nostrorum lacrymaremur, id potissimum, quod divinam nostris pravis actibus offendimus clementiam. Opportebat prius praevidere poenam et abstinere a delictis. Nunc autem, postquam in omni delictorum genere delectati sumus, non oportet purgationem timere, sed eam alacriter suscipere in medelam animarum nostrarum. Sed quid dico nos delictis delectatos? Quasi non adhuc eis delectemur? || (6) [Penitus Utinam nulla mortifera]²¹ Utinam penitus superstitiones²² fornicationes, adulteria, sussurationes furta superbias, et alia ejusmodi crimina deseruerimus, et non adhuc faactoribus immersi in ipsa vitiorum sentina versemur. Utinam nulla mortifera pestis intra cordium nostrorum latibula hospitetur. Expurgemus dilectissimi vetus malitiarum nostrarum fermentum, et ploremus peccata nostra coram Domino parati omnem animadversionem de manu Domini in salutem animarum nostrarum alacriter suscipere. Durus est hic sermo, sed durior est corporis, et animae jactura. Nunc Deus ipse de nobis periculum facit, quantum in ejus Unigeniti filli Domini Nostri Jesu Christi traditionibus profecerimus, an simus Christiani nomine tantum, an vero, et re ipsa. Omnibus omnino, quotquot nascimur in hoc mundo, ante vel post paulo intervallo migrandum est ex hac vita. Nonne satius est oblata occasione purpuream animam in gratiam gratissimi retributoris expendere, quam per ignaviam, et languorem marcescentem auferri? Assidue gloriamur Sanctorum Martyrum coronis, et tamen piget nos eorum exempla sequi. Ubi est priscus ille martyrii fervor? Ubi antiquum occasionis hujusmodi desiderium? Ubi illae voces? Melior misericordia Domini super vitas. Preciosa mors Sanctorum. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Beati, qui persecutiones patiuntur. Ego in flagella paratus sum. Funes ceciderunt mihi in praeclaris. Si consistant adversum me castra non timebo, et alia hujusmodi verba, quae quotidie ore, et labiis recolimus, corde autem, et opere adimplere recusamus. Audite Fratres. Ego vobis

²¹ scriba ipse delevit

²² Utinam penitus superstitiones napisano iznad prekriženog teksta

nunquam suaserim tentare Deum, ut vos martyrio offeratis. Scio enim nostram <omnium>²³ infirmitatem. Persuadeo tamen, et hortor quemlibet vestrum potius quaeque tormenta pati, quam a fide Christi deficere. Nam brevem passionem subsequetur aeterna felicitas, abnegationem autem innenarabilium tormentorum cruciatus, et sine fine punitio. Et in hoc adhortationem meam superfluum esse censeo, ita enim vos animatos conspicio, ut non sit adhortandi locus. Aliud est, quod vos commonere velim; Ut video, fugam molimini. Nec probo, nec reprobo. Sed viam, qua sit fugiendum ignoro. || (7) Totum mare undique ab omni latere fervet piratis Narentanis, Novianis, Apolloniensibus, et aliis hostibus, qui nos circumdederunt. Ab Oriente tota classis Turcica fere quadrigentiarum triremium jam in sinu Rizonico, aut fortasse ad Epidaurum vel vicinius appropinquavit. Ab occidente praemissae ab eadem classe triginta triremes heri super Issam conspectae feruntur. A Septemtrione non recipimur, et si reciperemur, latrunculorum praeda fieremus. Ab Apulia, quae est ad meridiem longo maris trajectu secludimur, et quod deterius est hostium circumdamur insidiis. Videte igitur ne forte (quod Deus avertat) majus incidant periculum, qui evadere cupiunt. Si tamen abeundum censetis, Deus vos comitetur. Ego qui vitam, non minus charam, quam vos, habeo, nequaquam abire statui, sed hic <operiens>²⁴ experiar (ut solet dici) quid fortuna ferat. Arbitror enim classem hostilem nequaquam ultra sinum Rizonicum sive Epidaurum progressuram, cum a tergo reliquerit copias Venetorum innumerabiles in navibus, triremibusque levioribus, et gravioribus prope diem simul cum Philippea, et Pontificia classe suorum subsidio affuturas. Fateor quidem posse contingere, sub umbra hostili latrones Narentanos vel Novienses, aut Cracosiam, vel alium quemlibet piratam, aut ductorem in nos excursions facturum praesertim cum audierint a nobis destitutam esse Patriam. Iccirco obtestor ex vobis animosiores, ut hic mecum remaneant, patriam, parentesque suos, et ossa parentum, ac templa Dei, quoadusque poterunt defensuri, ne forte tres, aut quatuor latrunculi desertam Urbem depopulentur, et incendiant cum maximo nostro dedecore. Testis est haec ara Deo, ac Deiparae Virgini, Divisque Bartholomaeo Apostolo, et Marco Evangelistae sacrata, Patres nostros non Aragoniam classem evitasse, sed intra haec ipsa moenia sponte inclusos impetum hostilem fortiter repulisse. At nos a majoribus acceptam deseremus? Procul sit a nobis tanta turpitudine. Sed neque navigiorum vobis²⁵ copia suppetit, ut omnes avehi possitis. Recedant imbecilliores, periclitaturi quidem majori periculo quam nos, qui²⁶ nihil aliud, quam validam manum timemus. Vos autem || (8) Matres optimae ne quaeso turbetis virorum

²³ omnium D: omniam Z

²⁴ operiens D: aperiens Z

²⁵ vobis copia Z: vobis tanta copia D

²⁶ qui nihil Z: qui hic nihil D

consilia, ne ejuletis tenerorum pignorum animas. Creator Deus amat vos, et pignora vestra, et in amando superat maternum amorem vestrum. Commendate vos omnipotenti, et piissimo Deo. Confugite ad clementissimam Matrem misericordiae. Si enim ipsa ostendet filio ubera, filius quoque ostendet Patri sua vulnera, et eorum intuitu Pater miserebitur nostri in millibus suarum miserationum. Procumbite ante tutelares Divos Bartholomaeum, et Marcum, quorum suffragiis(!) stant haec moenia, supplices orate, et exorabitis. Oratio coelum penetrat, vim Deo facit, exercitus conterit, et potentioribus <ruentibus>²⁷ humiles roborat, et confirmat. His dictis sacra prosequimur, et absolvimus. Plebecula mussitabat alius [alius] <aliud>²⁸ quisque pro suo ingenio. Inter coeteros quidam vanitatibus praesagiorum intendentes vel forsan naturali causa moti ad desperationem populi augendam testabantur aves albas simillimas praeter colorem Pico Martio, nunquam apud nos prius visas (quarum greges illis diebus in canali nostro, et circa civitatem videramus, modo natantes in mari solum versari, modo avolantes in insulam vineas depascere) usque ab Euxino Ponto venisse, et praecedere Turcicam classem, aut solum significare Turcas vittis albis caput obligatos ad destructionem nostram <venturos>²⁹. Interim opulentiores ad navigia suas arcas mittere caeperant. Supervenere nuntii de Ragusio unus post alium, et ut quisque erat recentior ita deteriora ferebat. Tum vero universi accervatim supplectiles suas ad naves comportant, nec quisquam fuit, qui labori pepercerit, ita ut in angustiis portarum alter alterum comprimeret. Praeerat civitati juvenis, nec admodum rerum peritus, nec peritioribus confisus. Hic a duobus mensibus citra magistratum occeperat, et intra hoc tam³⁰ breve spatium nemini non fuerat gravis. Tamen a triduo remiserat institutum, et tractabiliorem se praestabat. Is ubi omnia asportari vidit, statim portas civitatis seris, vectibusque obseravit. Tum caepere alii e manibus res suas deturbare, alii capsas ad portas in struem congerere alii aliis impedimento esse; miserabile erat || (9) spectaculum; ita ut in ipso actu senior quidam collacrymans diceret: Haec facies Trojae cum caperetur erat. Praetor autem quamvis familia Venetis dimissa non multam supplectilem secum aduxisset, tamen et ipse famulam cum universis rebus super navigium in <portum>³¹ emiserat, et insuper lembum Perastinorum, qui praedandi causa redierant sevo oblitum cum sex robustissimis remigibus conductum centum viginti solidis aureis pro se reservabat. Adventante vespere crebrescebant³² rumores varii, et incerti. Mulieres trepidae per urbem cursitabant rogantes se emitti in navigia, et in silvas. Tandem Praetor exoratus sub

²⁷ ruentibus D: mentibus Z

²⁸ aliud D: alium Z

²⁹ venturos D: ventura Z

³⁰ "tam" upisano iznad teksta

³¹ portum D: portu Z

³² crebrescebant Z: crescebant D

crepusculum eas dimisit, et postero die mitius agens aperuit portas urbis, ut emitti possent impedimenta in navigia, quae in ancoris stabant. Omnes demum, qui abire voluerunt vela ventis dedere sexto Idus Augusti. Non est omittendum, quod abeuntibus Franciscanis contigit. (Utraque enim familia, et Dominicanorum, et Franciscanorum superioribus diebus ante alios aufugerat.) Hi de monasterio suo, quod est in scopulo majori procul ab urbe duo millia passuum ex orientali parte jampridem crucifixi imaginem mirificam, et aliam divae Virginis Mariae Matris Domini picturam in aede Omnium sanctorum intra urbem collocaverant, postea accincti fugae Virgineam³³ illam venerabilem figuram cum ornamentis preciosissimis ex eadem aede Sanctorum Omnium extractam in lembo, quo erant recessuri deposuerant crucifixi signum³⁴ propter cymbae incommoditatem relinquentes. Tanta repente procella exorta est, ut ex imo fundo ad coelum usque fluctus attolli, et reluctantibus invicem ventis³⁵ omnia vorticibus in abyssum devorari viderentur. Ex qua procella postea percepimus sub Alchinio septem Turcarum triremes in statione periisse, et multas alias inter se collisas fuisse. <Perterrefacti>³⁶ Fratres arbitrati tempestatem ea de causa a numine divino fuisse, commotam statim imaginem in loco, unde sustulerant cum omnibus ornamentis reponunt, inde sedato mari deserentes monasterium cum campanis etiam in campanili relictis omnes quotquot erant fugam inierunt, relicto in civitate utroque || (10) tam charo pignore. Digni certe animadversione, quippe qui mortis contemptum professi, tamen ne signo quidem coelesti moniti hebetem animi timorem intra se colligerent, ut vel uno tantum ***³⁷ famulo religionis causa periclitarentur. Sed aliorum exemplo parcendum est et eis, quamvis Narentani aliquibus eorum non pepercerint. Nam captos ex insidiis oportuit argento redimere. Post eorum fugam altera die venerunt duo Apostatae ejusdem ordinis, non tamen ejusdem provinciae, qui auferre ornamenta pretiosa ab eadem imagine nitebantur, quos remisimus unde venerant, vacuos, et si erubescitiae compotes fuerunt erubescitae. Sed haec missa facio. Ad rem pergo. Nostri, qui rectum cursum navigando tenuerant omnes incolumes primo die Pharum, altero Jadram vento nimium <favente>³⁸ navigarunt, ita ut Jadrenses tot velis Nostrorum, ac Pharensium procul conspectis suspicati fuerint hostem adesse. Nos autem in excubiis, vigiliisque noctes diesque versabamur omni prorsus undique subsidio destituti. Quin etiam vicini nostri nobis commercium tanquam morbo, vel aqua, et igni interdictis ex eo tempore per viginti dies subtraxerunt. Nonnunquam tamen cymbula cum litteris, et nuntiis e

³³ Virgineam Z: Virginis D

³⁴ signum Z: lignum D

³⁵ prepravljeno iz „ventibus“

³⁶ perterrefacti D: pertemefacti Z

³⁷ tantum *** famulo Z: tantum saltem famulo

³⁸ favente D: faventi Z

vicino litore furtim se ad nos proripiebat. Annuntiatum igitur fuit quarto Idus Augusti esse in valle Juliana septem semitriremes Noviensem, et in eas incidisse Presbiterum Franciscum Adonisium cum plerisque aliis nostratibus, qui Ragusium petebant. Juliana est in continenti e regione Augustae inter Melenam, et Melitam. Nocte sequenti illi Novienses extra insulam nostram aucti, et tenebrarum silentio in portum ab incolis Gherschiza nominatum egressi sub tribus vexillis summo mane a parte australi super pagum Blattae non ante visi³⁹ sunt, quam clamor vigilum hostes adesse nuntiaverit. Vigiles tametsi praeadmoniti cum toto pago a Civitate fuerant de adventu Noviensem in Julianam, tamen obdormierant, et adventum non senserant, sed postea expergefacti post terga praetereuntium inimicorum acclamantes, statim se sub latibulis silvarum abdiderant, in dormitione quidem || (11) criminosi, sed in acclamatione multis⁴⁰ salubres. Ad eam vociferationem quotquot valere pedibus fugam in ***⁴¹ caeperunt. Turcae vero tria agmina direxerant. Unum in clivo australi, unde venerant substitit, aliud praedabatur singulas villas. Tertium in medio pagi stabat in armis subsidio praedatorum. Est ille pagus totius insulae maximus, et trecentos armatos strenuos vel uno sibillo consuevit unire, sed tunc pars eorum in <civitatem>⁴² ad custodiam urbis evocati pars jam multo ante in triremes Venetorum coacti pars in silvis abditi proprias sedes sine praesidio reliquerant. Itaque praedatores totum illud ***⁴³ depopulati 50 animas abduxere, quarum nulla fuit nisi, vel puerilis, vel foeminea praeter Simonem Simoneti. Tres senes, quorum unus <nomine Pellegrinus> erat cecus, et tres anus trucidarunt. Tres enim vulneratos dimisere, quorum unus nomine Pellegrinus Chersineus in altam amygdalum se recipiens sagittis plurimis confossus adhuc superstes est. Alter Nicolaus Castropileus⁴⁴ domi jam oppressus, et e manibus, ac vinculis elapsus tres hostium vulneravit, et ipse levi vulnere sauciatus est. Tertius Joannes Barciottus cum jam tuta petiisset, sensit matrem plorantem respiciensque vidit ab hostibus vinctam crinibus passis distrahi, materna pietate percussus resumpsit animum, et irruens in hostes quatuor mortifere sauciavit, matremque rescissis vinculis liberavit, et in proximas silvas aufugere compulit, ipse dum pugnaret cum plurimis, qui eum premebant, nec posset hastam, cujus cornu vestibus unius ex adverso pugnantis inhaeserat, ita celeriter explicare ab hoste vulneratus concidit, ibique pro mortuo relictus biduo supervixit felix filius infelici matre libera tamen relicta ob tam praeclarum facinus aeterna felicitate dignus. De hostibus quoque tunc duo exempla humanitatis referuntur visa, alterum quod Petro Petreo

³⁹ promijenjeno iz nisi

⁴⁰ multis Z: multi D

⁴¹ in*** caeperunt Z: in diversa caeperunt D

⁴² civitatem D: civitate Z

⁴³ illud *** depopulati Z: illud Rus depopulati D

⁴⁴ ispravljeno iz Casropilleus

fratri Presbyteri Joannis, olim Patavinae Ecclesiae sacerdotis, et patri Joannis Petrei, qui fuerat inter secundos a secretis Ferrantis Gonzagae in Mediolano, et ejus uxori in extrema orbitate inopia, squallore, ac decrepitate jacentibus ingratoram vitam pepercerunt. Alterum quod inter eos inventus fuerit qui clam a caeteris ex || (12) [ex] ipsa navi infantem octo dierum mulieri claudae nuper illic captae tradiderit deferendum suae matri. Cognitis in civitate iis⁴⁵, quae in Blattensi rure ab hostibus gesta fuerant⁴⁶ [hostibus] abire decreverunt. Fuit quidam ex ordine clericali, qui tanquam praesagiens aliquid novi futurum tunc primum armatus ense, lancea, et arcu ignivomo (Deum testatus) non alia de causa, nisi ut caeteros animaret prodiit. Forte nescio cujus greges in nemoribus cubabant. Eadem nocte, vel sequenti cum vigiles inter coruscationes crebras conspicati fuissent navigiola quaedam de navali fratrum minorum de Sabioncello ad nos inter pluviam, et fluctus per tenebras tendere mirifice urbem teruere. Nos rati eas esse semitriremes, quae Blattense rus invaserant, cum aliquibus aliis, quae visae erant in portu figherio, multa tormenta ignea contra eadem navigia adegimus, postea comperimus Novienses illos iter suum sub litore Sabioncelli secus litus⁴⁷ prosecutos expoliasse rudentibus, et aliis funibus quaedam navigia Sabioncellinorum, et relaxasse <restes>⁴⁸ a terra, propterea fluctibus arrepta illa navigiola nos necququam terruerant. Ea nocte duae res contigerunt, altera quod quidam custodes propugnaculi, quod revelinum, seu antemurale appellant, stationem deseruerant propter imbrem, et increpati responderant, quomodo illic possumus persistere, cum aqua sit alta usque ad genua? Sic, inquit Archidiaconus, et ad poplitem usque eandem aquam ingressus unum tantummodo saxum avolvit a profluvio, et statim exsiccatus est locus. Altera quod ex unico ictu bombardellae secus aedem omnium sanctorum jugum, seu axem rotans⁴⁹ confractum Nicolaus Missulius, et Franciscus Pauli carpentarii eodem Archidiacono cohortante, et facibus cereis lumen ministrante, et coadjuvante, pene quatuor horarum spatio refecerunt. Circa Idus Augusti ex Epidaurum nuntium certum accepimus potitos Alchinio Butua, et Antibari hostes terra, marique Ascrivium obsidione premere, et urgere, atque in extremo periculo Ascrivenses versari. Insuper ex || (13) communi omnium opinione ferebatur parvam manum mari sufficere pro obsidione Ascrivii, reliquam totam classem properaturam ad expugnationem maritimarum civitatum totius Illyrici praesertim Jadrae, et Sibenici, et is, qui haec nuntiavit detulit etiam literas ab Antonio Palletino ad Philippum Roseneum italo vulgari sermone, et caractere male

⁴⁵ iis Z: his D

⁴⁶ fuerant hostibus Z: fuerant inter nos luctus deinde etiam tumultus exoritur. Universi enim rurales, sub praetextu invisendi suos, et colligendi, si quae superfuerant hostibus D

⁴⁷ litus Z: actam D

⁴⁸ restes D: vestes Z

⁴⁹ rotans Z: rotarum D

exaratas. In quibus significabat se esse cum classe Turcica, et venisse dedita opera Ragusium, ut conveniret aliquem ex familia Rosenorum, quia putabat ex eis quempiam illuc venisse, cum autem neminem eorum ibidem offenderit per eas literas se omnibus suis praesertim fratri salutem dicere, et affere⁵⁰ se paratissimum, in quibus usui esse possit, subscribendo se nominari apud Turcas Jsuphum. Palletinorum familia est in Patria nostra satis antiqua, et nobilis fuerat etiam opulenta, sed postea ad eam egestatem, sicut, et pleraeque aliae redacta⁵¹ erat, ut Zernovaeam rus urbi proximum incoleret. Ex ea Pater Vincentius Theologiae Magister insignis ex ordine Praedicatorum fuit Archidiacono amicissimus, et jure sanguinis quarto gradu conjunctus, propter cujus benevolentiam Rosenei domi suae primo Jacobum, quem mors decennem immatura praeripuit, deinde hunc Antonium utrumque Marci filium utroque parente orbatum educaverunt literis, et moribus imbuendum(!)⁵² sed puer seductus in navigationem secessit, et fracta navi ad Chium in manus barbarorum incidit, et captivus Uluzali, alias Ochialini proregis Algerii (quam urbem Iuliam Caesaream aliqui appellabant⁵³) coactus profiteri Machometanam perfidiam Trierarca, sive Praefectus unius semitiremis⁵⁴ evaserat. Tabellarius itaque Marcus Prasiza, qui ejus literas detulerat reddidit eas Archidiacono nomine fratris sui Philippi, qui febris tertiana laborans cum multa familia, et perexiguo viatico invitus cum caeteris navigaverat Jadram versus, et simul cum litteris tradidit etiam sex massas fili sericei (!)⁵⁵ albi minimi pretii in signum (ut reor) ignotae alicujus significationis. Tum vero iis acceptis nuntiis terror omnes nostros invasit. Ipse Praetor palam, et absque dissimulatione deserendam esse urbem nec expectandum hostem nimium || (14) praepotentem ajebat. Archidiaconus hortari omnes esse bono animo, et etiam ostendere litteras Antonii Paletini cum illo filo albo securitatem, et pacem significante. Illi vero interpretati filam vincula minari, et verba nihil prorsus bonae spei polliceri tanto magis turbabantur. Statim accito populo ad supplicationes, quas assidue frequentabamus <Clero>⁵⁶ misericordiam Dei, et suffragia sanctorum implorante, ac universa multitudine cum lacrymis per eadem verba respondente visum est enim tres missas celebrare, ut diuturnior esset multitudinis occupatio in sacris, et obliviscerentur timoris. Cum igitur jam in Cathedrali S. Marci templo sacra peracta forent, et ad aedem Sanctae Trinitatis⁵⁷ processum fuisset dum ibi quoque fierent sacra, supervenit de Sabioncello Helius Cervinus Bona nobilis Ragusinus,

⁵⁰ affere Z: offere D

⁵¹ prepravljeno iz redactae

⁵² educaverunt litteris, et moribus imbuendum Z: educaverunt, literis et moribus imbuendum D

⁵³ appellabant Z: appellant D

⁵⁴ semitiremis Z: tiremis D

⁵⁵ sericei : sericini

⁵⁶ Clero D: claro Z

⁵⁷ aedem Sanctae Trinitatis Z: Sanctissimae Trinitatis Ecclesiam D

quem Praetor a sacris in Praetorium deduxit. Ibi paulisper simul remotis † testibus⁵⁸ collocuti digressi sunt ab invicem, hic in Praetorio remansit, ille reversus est ad Sabioncellum. Tamen Cervinus Bona⁵⁹ interroganti Vincentio Roseneo de imminentibus periculis subridens responderat: Omnia bene caedent si Praetor abibit.⁶⁰ Nos sacrificium prosecuti circumlustrata urbe etiam tertio iteravimus Missae sacrificium in omnium Sanctorum aede ante mirificam V. Mariae [aedem]⁶¹ Franciscanorum effigiem. Ibi contigit quidam ex nostris ex labore, sive lacrymis, vel forsitan propter timorem hostium pati spiritus defectionem; ita ut domum delatus tres, aut quatuor horas jacuerit intercluso halitu semimortuus. Nihilo minus postridie vix audita est vox hostes adesse, et ad primam acclamationem inter primos ex urbe elapsus non ante moderavit cursum, quam superatis montibus se reperit procul a Civitate 15 millia passuum. Apparati sacris deinde corpora curavimus. Vincentius Roseneus fratri retulit, quae audierat a Cervino Bona. Ille suspicatus dolo semina terrorum seri succensus quodam calore iracundiae plura animo volvebat, cum in aula praetoria sensit esse de annona || (15) publica gratuitis militibus gratis partienda contentionem inter Praetorem, et aliquos nostratium, illo nolente distribui iis autem negantibus posse vivere inclusis manibus praesertim ruricolis nisi succurratur⁶² eis. Accessit Archidiaconus, et pedetentim se quasi arbitrum inter eos immisit. Mox Praetorem seorsum interrogavit, cujus esset sententiae, vitandi ne an tentandi⁶³ fortunam. Respondit ille, fugiendi si vis major ***⁶⁴. Cui ergo, inquit, relinques anonam? Hostibus ne? Satius esset ante fugam neminem ex suis famelicum circa se habere. Demum acquievit Praetor dietim partiri aliquot <sextarios>⁶⁵, et conscribi nominatim <quemque>⁶⁶, ut si ea partitio Illustrissimo Senatui Veneto grata non fuisset ab unoquoque pretium repeteretur. Accepta libentissime hac conditione, et occupatis caeteris in partiendo, solus Archidiaconus remansit cum Praetore, per tres horas in ejus cubiculo, ubi eum enixe rogavit, ne cogitaret ullo pacto de fuga etiam caeteris omnibus fugientibus. Objecit suadenti duo, alterum quod ipse quoque Archidiaconus fugam moliretur, et ostendit cymbam⁶⁷ in portu tribus doliolis vini, aliisque sarcinulis onustum, quem Archidiaconus non ad fugam cum esset gravissimi, et tardi motus sed ad subsidium victus Philippi fratris et eorum, qui cum eo sine comeatu abierant

⁵⁸ testibus Z: arbitris D

⁵⁹ Bona upisano iznad teksta

⁶⁰ podcrtano Z

⁶¹ scriba ipse delevit

⁶² succurratur Z: succurretur D

⁶³ prepravljeno iz tendandi

⁶⁴ major ***. Cui Z: maior ingruerit. Cui

⁶⁵ sextarios D: sextaria Z

⁶⁶ quemque D: quenquam Z

⁶⁷ cymbam Z: lembum D

transmittendum, si quo modo fieri posset praeparaverat; alterum quod ne octo quidem velis posset resisti, tum propter pugnatorum paucitatem, tum etiam propter murorum debilitatem. Illico jussu Archidiaconi⁶⁸ lembus exoneratus sub oculis Praetoris scissa rimula immersus fuit; Deinde omnem multitudinem virorum ipsemet conscripsit, et numeravit, et inventi sunt circiter ducenti, et quadraginta <virilis>⁶⁹ sexus absque mulieribus, et infantibus. Neque tamen Praetor sententiam mutare voluit. Tum protestatione quadam facta stationes ad pugnandum cuique assignatae, et duces sive capita cuique loco ascripti fuere. Sub idem tempus Pharenses celoci celerima advecti nomine publico aliquot cados pulveris bombardici petebant, et repugnante necquicquam Hieronymo Gabrielio cum aliquibus aliis Archidiaconus auctor fuit, ut illis petita || (16) concederentur, cum nobis superabbundaret hujusmodi materias⁷⁰. Qui enim Alchinium mittebatur sulphureus pulvis illic subsisterat, et nos eo abundantes effecerat. Totos dies inquietos, totas noctes insomnes agebamus. Interim nuntii assidue vel ex insula de praedis Narentanorum, ac etiam Sabioncellinorum vel aliunde de malo aliquo undique concurrebant. Omnia perniciem, omnia ruinam, omnia exterminium minabantur. Nihil spei humanae ab ulla usque parte portendebatur. In Deum igitur intendentes, et Deiparae Virginis sanctorumque Caelituum suffragiis innixi toto corde ad solas preces, et obsecrationes assiduas convertimur. Erat videre ante aras quotquot aderant sacerdotes gementes, viros cernuos, senes lugentes, virgines squallidas, mulieres plorantes, pueros vociferantes, et universum populum oppressum pavore angustiis, et amaritudine. Accidit interea, ut vetula quaedam ad Archidiaconum accedens revelabo inquit⁷¹ tibi visionem, quam hac nocte intuita sum. Videbar ante pedes V. Mariae provoluta poscere huic urbi subsidium, ab eaque mihi responderi. Subsidium dabitur, dic tantum Archidiacono ut robustus sit, et viriliter agat. Et plura erat dictura, sed ad hanc primam mulieris vocem ille a ***⁷² tentari enim se ab ea verebatur nec adhuc exploratum habet quin⁷³ tentaretur, respondit. Matercula non est tempus anilium somniorum, nec me tanti agnosco. Tu tamen perge orationibus vacare. Et iis dictis imperato ei silentio statim se ab ea subtraxit. Paulo post Vincentius Roseneus pene exanimis accurrit ad fratrem, prodimur, inquit, heu prodimur, excavatur foramen in turri nova Praetoris, clauso omni aditu, ne cerni possit, et inde sub primis tenebris egressurus est Praetor cum suis. Similiter et plerique alii indignabundi eundem Archidiaconum eisdem verbis conveniunt, et quid opus est facto rogant. Silere eos jussit

⁶⁸ prepravljeno iz Archidiaconus

⁶⁹ virilis D: virili Z

⁷⁰ materias Z: materies D

⁷¹ inquit Z: dixit D

⁷² ille a *** tentari Z: ille subiratus (tentari D

⁷³ quin Z: cur D

pollicitus facillime huic malo mederi si ipsi temperarent ab asperitate verborum. Forte incidit Archidiaconus in Jacobum Scapanum vices Cancellarii gerentem ipsius praetoris fidissimum, et pernecessarium. Hunc perconctatus quid novi Marcus Parsiza⁷⁴ nuper || (17) de Ragusio attulisset? Quamvis sibi non esset ignota ejus relatio, publice enim dixerat, se ferre literas quod 80 Triremes Rhodi custodia erant venturae ad nostri depopulationem, et in itineris medio, quod ea velorum multitudo conspecta fuerat ad Epidaurum vetus, et prope diem hic affutura erat, et iccirco idem Iacobus ex Praetorio egrediebatur, ut specularetur e maenibus si quod usquam velum appareret, et Archidiaconus id coniciebat. Tamen occasionem diutius cum eo colloquendi nectebat. Caepit Iacobus diversa respondere, et ambages quasdam intereundum(!)⁷⁵ referre. Simulabat ille omnia credere, donec moenia pariter conscendunt et totam urbem per muros circumeuntes perlustrant. Tandem cum descensuri erant⁷⁶ ad scalas ligneas Xenodochii juxta portam Australem, care frater (dixit Archidiaconus) num credis me nuntiorum quae allata sunt quicquam latere? Scio 80 vela hostilia expectari, scio te exivisse Praetorio speculandi causa, scio perforatam esse turrim Praetorii. Scio vos primis tenebris recessuros celoce Perastina hic in valle praeparata. Et quamvis omnia optime noverim, tamen non aegre fero a te mihi <verba dari>⁷⁷; imo cum te fidelissimum Praetori experiar tanto magis amo, quanto ornatorem fidelitate comperii. Per hunc ergo meum in te amorem, et per tuam fidem te obtestor refer Praetori non tantum me unum sed universam Civitatem esse consciam, et nuntiorum et consiliorum ejus, precareque illum ne hinc omnino, vel solum⁷⁸ ne clam recedat, simulque juravit se haec tum nostrae, tum Praetoriae salutis⁷⁹ esse locutum. Ad haec admirabundus ille defixo in terram obtutu nihil aliud respondit, nisi se libenter Praetori omnia relaturum. Vix eis ab invicem digressis Praetorium patuit omnibus. Archidiaconus conquisitus tandem ad Praetorem in cubiculum secretius admittitur. Ibi Praetor multis verbis conquestus de communibus infortuniis rogare eum suam sententiam cepit. Statim respondit non esse causam, cur a pristina opinione recedat. Tum Praetor literas de Ragusio || (18) ostendit. At earum significatione, tanto majorem animum capiendum esse Archidiaconus contendebat, cum certo sciatur classem substitisse, et latrones tantum facturos excursionem. Cum Praetor Rhodiensem custodiam in nos venire altercaretur. Hic autem post muros saxeos nos tutiores fore astrueret, quam hostes ligneis in navibus. Altercantibus eis supervenit cum aliis multis Joannes Baptista Rosaneus Pater Archidiaconi, vir octoginta tres

⁷⁴ Parsiza Z: Prasiza D

⁷⁵ intereundum Z: inter eundem D

⁷⁶ erant Z: essent D

⁷⁷ verba dari D: vervadari Z

⁷⁸ prepravljeno iz simul

⁷⁹ salutis esse locutum Z: salutis causa locutum

annos natus, qui cum vehementer laboraret, ne Praetor destitueret Urbem, tale ab eo tulit responsum. Pater mi tu aetatem tuam vixisti, sine me quoque meam vivere. Cum igitur nequaquam ab eo divelli posset, quin de fuga cogitaret cepit Archidiaconus cum eo agere [vel]⁸⁰ ut saltem palam recederet, ne recessus eius terrori foret remanentibus. Ille subridens, tu me, inquit, saxis obrui procuras. Tum Archidiacono lacrimae abortae sunt totis oculis nec ejulatum continere valuit ingemiscens se proditoris loco haberi ab eo quem pro Principe agnosceret, et de cuius salute non minus, quam de sua, et Patriae sollicitus erat. Ex hoc actu commoveri visus est et Praetor, caepit igitur fidentius se gerere sciscitans quonam modo posset palam abire absque periculo tumultus a plebe excitandi. Ad hoc respondit: Si universam multitudinem ad concionem evocaveris, et collaudata ejus allacritate te desiderare cum eis vivere, et mori dixeris, sed necesse esse propter eundem populum te maius periculum subire saltem⁸¹ Iadram usque pro praesidio adducendo inter hostes prima⁸² celoce navigare; interim te commendare universis si oportuerit loci defensionem, et tuum reditum cum valida manu ad breve tempus expectare bono animo horteris quis contradicere audebit? Si vero clandestine per foramen exeas, vereor ne audaculus quispiam plumbeam glandulam ferro cavo ignivomo in te emittat, et totam Civitatem lesae⁸³ majestatis crimine involvat. Cogitabundus ille aliquantulum substitit⁸⁴, mox laetus comentum || (19) toto nixu complexus mandat familiari suo Marino, et Jacobo Scapaneo omnia expediri, ipse convocato in aula universo populo pauca praeatus trepide exposuit, quae jam praeconceperat, quaeque ab Archidiacono admonitus fuerat. Non defuere, qui clamitarent satius esse Oratores mittere <quam>⁸⁵ ipsum periclitari, quibus Archidiaconus se opposuit, Nostra inquit, et Reipublicae magis interest ipsum Praetorem in hoc⁸⁶ negotio habere Oratorem, quam alium <quemvis>⁸⁷ qui fortasse sub occasione et praetextu legationis quaerit se a nobis subtrahere. Principis est munus suam urbem tueri, Praetor est loco Principis. Perduelionis est censendus reus, qui Principem impediatur, ne praesidium suis afferat. Universi acclamarunt rite consuli, nec quemquam esse impedimento, sed oportere accelerare. Tum Archidiaconus ad Praetorem conversus magnifice inquit Rector abeunte te non est aequum relinquere urbem sine capite. Constitue aliquem, qui tuas vices gesturus sit. Ille eum intuens te inquit <constituo>⁸⁸ tibi curam totius

⁸⁰ scriba ipse delevit

⁸¹ saltem Z: scilicet D

⁸² prima Z: parva D

⁸³ sc. laesae

⁸⁴ prepravljeno, vjerojatno iz subsistit

⁸⁵ quam D: per Z

⁸⁶ hoc negotio Z: hoc ultimo negotio D

⁸⁷ quemvis D: quamvis Z

⁸⁸ constituo D: constituto Z

insulae demando. Inter alios ibidem congregatos aderat quidam rabula dicax et seditio-
 auctor ipsi quoque Praetori invisus. Hic mussitabat in angulo Praetorii, et visus est dicere
 Egresso Rectore⁸⁹ plebs constituet, quem volet vicerectorem. Haec vox terruit
 Archidiaconum, ne forte seditio oriretur, propterea in hunc modum denuo affatus est
 Praetorem. Novit presentia⁹⁰ tua tam Reverendissimum Episcopum quam etiam⁹¹
 Reverendissimum Vicarium cum toto pene clero hinc recessisse; meque licet indignum tamen
 propter superiorum [licentiam]⁹² absentiam curam gerere tum sacrorum, tum etiam
 sacerdotum. Si enim assumerem curam regiminis prophani nescio quantum conduceret. Non
 subterfugio onus, nec parcam labori, imo in omnibus semper praesto adero. Consulo tamen
 magis expedire, praeficere 4 seniores urbis. Tres videlicet Nobiliores, et quartum videlicet ex
 ordine plebeo nominando illum mussitatore, ut seditioso †⁹³ occasionem
 adimeret. || (20) Non assensit Praetor in rabulam, sed in aliis secutus consilium Archidiaconi
 praefecit Joannem Baptistam Roseneum Hieronymum Gabrielium Marinum Obradium, et
 Antonium Costam Lat ***⁹⁴ claves urbis Joanni Baptistae tanquam seniori tradendo. His
 peractis circa primam horam noctis exiit Praetor per hostiolum portae marinae cum duobus
 tantum Jacobo ***⁹⁵ et Marino suis intimis, et aevectus celoce Perastina in habitu vili nautico
 primo Pharum deinde Jadram, et tandem Venetias, sive Ferariam pervenit. Nos invicem
 cohortati alter alterum, et in bonam spem evecti foramen turris Praetoriae extruximus. Vigiliis
 dispositis totam urbem circum circa ***⁹⁶ et munitis, quae <comunienda>⁹⁷ videbantur, non
 fuit quisque praeter senes invitus, qui non in moenibus vel in viis, vel in templis sponte
 cubaret armatus ad primam vocem <exiliturus> in suam stationem. Archidiaconus tamen sub
 ipsam auroram se domum quiescendi causa receperat⁹⁸, nec unius horae spatio dormierat
 indutus, cum subito campanarum sonitus ad matutinale officium eum excitavit⁹⁹. Hoc loco
 non erit ab re Insulae, et oppidi nomen situm, et munitionem describere, quo facilius, quae
 paulo post dicentur percipi possint. Ab Antiquis comperio hanc Insulam Corcyram Melenam,
 sive nigram appellatam (ut puto) a ***¹⁰⁰ cum utrumque oppidum septentrionem spectet)

⁸⁹ Rectore Z: Praetore D

⁹⁰ presentia Z: prudentia D

⁹¹ etiam Reverendissimum Vicarium Z: etiam eius Vicarium

⁹² scriba ipse delevit

⁹³ nečitko Z: tumultuandi D

⁹⁴ lakuna u Z: Latomum D

⁹⁵ Jacobo *** et Marino Z: Jacobo scilicet, et Marino D

⁹⁶ circum circa *** et Z: circum circa ambivimus et D

⁹⁷ comunienda D: comunicanda Z

⁹⁸ receperat Z: recipiebat D

⁹⁹ excitavit Z: excitabat D

¹⁰⁰ ut puto a *** cum utrumque Z: ut puto ob similitudinem situs Pheaciae cum utrumque

commune nomen sortitam, et discrepans a densitate nemorum(?). In quem sensum videtur declinare carmen de ea <compactum>¹⁰¹

Corzula nunc dicor fueram Corcyra Melena

Dicta prius, merito nomen utrumque gero.

Nam maris Adriaci, Garganea litora contra

Densior est piceis insula nulla jugis.

Inde Melena vocor, sed ut altera vertor ad arcton

Hinc me Corcyrae nomen habere puto. || (21)

At nova vox venit, quia cingit circulus urbem

et parvi cordis moenia nomen habent.

Quin refero magni speciem pulcherrima cordis

Nam Divus centrum Marcus in urbe tenet.

In ea post Bellum Trojanum Antenor se recepit, ut est auctor Dycitis Cretensis illorum temporum miles, et scriptor, quod possibile est Antenorem translatum in pinguiorem glebam ad Euganeos sociis suis Gnidiis reliquisse.¹⁰² A recentioribus Curzulae nomen recepit, tam urbs, quam insula, et rationem hujus nominis non potui hucusque indagare, nisi quod¹⁰³ octogesimo a Reate stadio euntibus via Salaria¹⁰⁴ praeter¹⁰⁵ montem Coritum¹⁰⁶ fuit quaedam Civitas diruta Curzula ut scribit Dionisius Alicarnaseus¹⁰⁷ lib. 1. pag.9. et fortasse haec ab illa

¹⁰¹ compactum D: computu Z

¹⁰² In ea ...A recentioribus Z: In eam post Bellum Trojanum Antenor se recepit, ut est auctor Dytes Cretensis (illorum temporum miles, et scriptor, et Oppidum condidit;) quamvis Plinius Gnidiis Oppidum fuisse testatur quod possibile est, Antenorem translatum in pinguiorem glebam ad Eugenos Insulam hanc sociis suis Gnidiis reliquisse. Urbem istam vero ab Antenore, eiusque sociis fundatam fuisse, tum vetustissima traditio testatur, tum quae extant memoriae. Super portam australem veterem modo muro clausam, in lapidem trabe incisum legebatur Carmen, quod defectum siue temporis edacitate, siue hominum iniuria, adhuc vestigia retinet antiquitatis:

Hic Antenoridae Corcyrae prima Melenae

Fundamenta locant. Nobile gentis opus.

Anno autem Domini 1594. restauratis urbis, Maeniis, Turribus Aedificiis munita Civitas fuit, Antonio Leone Praetore, cuius Stemma gentilium, Leonis, axe transversi, pluribus in locis maeniorum in lapide incisum, expositum fuit. Quod stemma, caeteris ornatus a latere sinistro Porte marine, adintus subscripta habet in lapide haec carmina.

Post Ili(!) cineres, haec maenia condidit olim

Antenor; verum, ne veterata ruant,

Antonii cura sunt integrata Leonis;

Reddita, et antiquo forma, decusque loco.

A recentioribus D

¹⁰³ quod Z: quia D

¹⁰⁴ via Salaria Z: via Iuria D

¹⁰⁵ praeter Z: iuxta D

¹⁰⁶ Coritum Z: Coretum D

¹⁰⁷ Alicarnaseus Z: Halicarnasseus D

denominationem suscepit. Longitudo eius¹⁰⁸ ab oriente in occidentem est circiter stadiorum trecentorum latitudo non est ubique aequalis, ubi tamen major non superat nonaginta stadia, ubi minor quadraginta ambitus septingenta. Tota montosa est sterilis, et arida, vitibus apta, et pascuis non inutilis et lignandi comoditate praecipua. In medio altiores sunt montes, et quasi dorsum totius insulae, medietas excrescit extremitates hinc, et inde subsidunt, litora tortuosa multas valles, malefidisque stationes, et portus, et tutos, et magnos intus, et exterius efficiunt. Caput eius ad Eurum Veru dicitur, quoniam protenditur acutum spatio ulteriori per mille passuum, postea dilatatur. Sed ad Zephyrum est bifidum, et vallem maximam Sancti Joannis de Gradina quinquaginta stadiorum complectitur. Aquarum dulcium inopiam pluvialibus solatur; fons tamen procul ab eadem valle maxima distat triginta stadiis in campo magno pagi Blatae, qui multoties tantis scaturire solet aquis, ut stagnum ex campo fiat, quod et pago nomen indidit. Blatto enim¹⁰⁹ aquae non decrescere¹¹⁰. Cum autem exsiccatae sunt, planities mille et quingentos passus longa, et sex stadia lata remanet || (22) huberima¹¹¹, ut pote cujus labra proscissa, et seminata, dum aqua decrescit¹¹² centesimum reddidere fructum.¹¹³ Nascitur eo in campo uliginosa herba, qua si nimium vescantur armenta adeo pinguescunt, ut morbo correpta crepent, neque carnes, neque pelles ullo <sint>¹¹⁴ usui propter morbi <contagionem>¹¹⁵ non admodum ab epidemiae peste dissimilem. Si universus¹¹⁶ ille ager coleretur est opinio, quod procul dubio aleret nedum colonos, et incolas sed etiam vicinos. Veruntamen periti profundiozem eum superficie maris testantur, nec posse aquam per canalialia in mare deduci perfractis quoque montibus interpositis astruunt. Incolarum vero ignavia nullo pacto excusari potest, quamvis enim raro ager ille inundet, nunquam tamen aratur vel colitur praeterquam pars minima ab orientali latere, ex qua maximos proventus colligere solent. Insula ferax vini thedae, et picis¹¹⁷ duas artes potissimum exercet scilicet carpentariorum ad

¹⁰⁸ eius Z: insulae D

¹⁰⁹ Blatto enim aquae Z: Blatto enim Illirica lingua=Stagnum significat; et multoties bicennio, et triennio immo et septennio solent illae aquae D

¹¹⁰ prepravljeno iz desrescere

¹¹¹ huberima Z: uberrima D

¹¹² prepravljeno iz desrescit

¹¹³ fructus. Nascitur Z: fructus. Campus in Iure est certi numeri Familiarum, et quolibet Septennio dividitur, more Hungarico, in capita Familiarum; Feminae etiam si maneant inuptae, suam habent portionem. Si tamen nubant, et transeant in familias, quae in agro non habent, ipsae quoque Ius amittunt; tale Ius, nec ratione dotis, nec haereditatis, nec ulla alia via aquiri, vel alienari potest, sed semper manet in eisdem familiis. Duae sunt in singula capita portiones, quas Illirica lingua = Stupi uocant, una in parte pinguiori, altera in steriliori. Omnes portiones sunt aequales, praeter illas, quae divisoribus assignantur, quae maiores sunt. Divisores autem sunt sex; tres urbani, et tres rurales; et hoc pariter Ius divisorum in certis familiis fixum manet, nec ad alios transit. Portiones, modo majores, modo minores, pro numero capitum, sunt. Nascitur D

¹¹⁴ sint D: sunt Z

¹¹⁵ contagionem D: stagionem Z

¹¹⁶ universus Z: totus D

¹¹⁷ picis duas Z: piscis, sicut, et mare, insula abluens piscium. Duae D

fabricandas naves, et latomorum. Sita est in Illyrico e regione Gargani lato centum millibus passuum interjacente pelago, in quo a noto Melita ab austro Augusta cum aliquibus scopulis per stadia circiter sexaginta ab Occidente Equinoctiali Issa aestivali vero Pharus per triginta millia passuum procul ab ejus litore proximos excipiunt fluctus. A septentrione autem esset tractus Narentanus, sed interjacet Promontorium Sabioncelli nomine Oeni¹¹⁸ apud Ptholomaeum notatum, quod continenti juxta Narentani fluminis hostia junctum, et aliquantum ad Epidaurinas insulas in dexteram porrectum mox in sinistram Pharus versus longe ampliori spatio deflectens efficit Isthmum quatuor stadiorum, in quo est civitas Stagni inter duo maria, quorum orientale prospicit Ragusium occidentale vergit in Pharus, et Brachiam. Duo quoque exteriora canalia constituit primum ab oriente cum Melita¹¹⁹ per totam¹²⁰ Insulae extensionem porrectum¹²¹ sexaginta stadiis latum, alterum¹²² parte Melinae¹²³ || (23) latitudinis sexdecim stadiorum, quorum¹²⁴ etiam dispar est longitudo. Illud enim <duodeviginti> milia passuum non¹²⁵ excedit, hoc duodecim superat, quoniam Corcyra cum per id spatium excurrerit postea deflectit in pelagus tota reliqua sui longitudine, et relinquit Oeni¹²⁶ brachium super Pharus se extendentem humili planitie, et Melitense¹²⁷ sine scopulis est Cursulense autem tam in introitu, quam in exitu scopulis, et saxis abundat, et propterea periculosum est imperitis praesertim intransibus. Urbs ab utrisque faucibus circiter quinquaginta stadiis distans, et maximam sumitatem Oeni seu Sabioncelli in septentrione¹²⁸ prospiciens in <excurrenti>¹²⁹ colle quam maenibus¹³⁰, ambitu ovalis formae complectitur situata pene tota mari circumdatur, nisi quod ab austro cum reliqua Insula ponte, et fossa, ac navali conjungitur. Aedificia urbana ex vivo saxo albo ibidem exciso structa cum templo, et turri campanaria in umbilico caeteris superiori¹³¹ propter soli inaequalitatem.¹³² In medio

¹¹⁸ Oeni Z: Onaei D

¹¹⁹ cum Melita per Z: cum Melita et Augusta, per D

¹²⁰ totam insulae Z: totam fere insulae D

¹²¹ porrectum sexaginta Z: porrectum, centum sexaginta D

¹²² alterum parte Z: alterum cum parte D

¹²³ Melinae Z: Onaei D

¹²⁴ quorum etiam dispar Z: quorum canalium dispar D

¹²⁵ non prilično nečitko

¹²⁶ Oeni brachium Z: Onaei promontorii brachium

¹²⁷ Melitense (sc.canale) sine scopulis est Z: Canale a Melita sine scopulis est D

¹²⁸ in septentrione Z: in septentrionem D

¹²⁹ excurrenti D: excumentem Z

¹³⁰ quam maenibus Z: quem maeniorum D

¹³¹ superiori Z: sublimiori D

¹³² inaequalitatem. In medio Z: inaequalitatem, qua interiora, eo sunt altiora culminibus aedificia, pulcherrimam visu speciem procul intransibus praebent. In medio D

oppidi platea ex polito saxo ante templum, et campanariam turrim strata omnes totius urbis vias aequali spatio dimensas ad se ducit, unde disticon hoc ei optime convenit.¹³³

Viculus¹³⁴ in medio, denusque¹³⁵ hinc inde viarum

Ordo cingatur Corzula picta manet.¹³⁶

Et quidem eo tempore locus satis munitus reperiebatur praesertim tormentis. Nam paucis diebus ante bellum motum Raphael Gabriellus a Petro Bragadeno loci rectore optimo missus in legationem Venetiis reportaverat numerum non parvum sclopetorum lancearum, arcuum, sagittarum, et sex colombrinas aeneas emittentes pilas ferreas librarum duodecim. Deinde post bellum jam motum Philippus Roseneus, et ipse orator missus attulerat quatuor petrieras, et duas colombrinas et triginta archibusionorum, et pulveris bombardici copiam, et multa alia tela. Erant et¹³⁷ in urbe priora tormenta ferrea, et aenea, praesertim unum, quod papale nominant, quod ponderantem triginta libras ferri pilam jaculatur, et in armamento etiam erant multa alia arma bellica. Maenia || (24) tamen vetera, et ruinosa instauratione indigebant, Pugnatorum quoque paucitas dubiam tuitionem reddebat. Sed satis divagati ad institutum redeamus.

Illucescente aurora decimo octavo Calendas septembris prope festum assumptionis beatissimae Dei genitricis Virginis Mariae ministri conscenderant campanariam speculam omnium aedificiorum altissimam, arreptisque manu rophalis idest campanarum ferreis maleis sive clavis ferro aes personabant in quendam non ingratum concentum festivis diebus illic de more frequentatum. Vix ter quaterque manum pulsando duxerant, cum statim prospicientes in orientem exclamant. Vaeh, vaeh nobis, ecce tota classis hostilis adest, ecce pansis <carbasis>¹³⁸, atque citatis remis quinquaginta vela citra scopulos jam jam super urbem feruntur reliquum classis paulo ulterius conspicitur. Clamor est per urbem. Omnes vociferantur fugiendum in silvas apertis portis, ut qui servari¹³⁹ servetur foeminarum more a plerisque plorabatur. Nec deerant, qui clamarent. En quo nos perduxere consilia nostrorum sapientum aperiantur <portae>¹⁴⁰. Contigit Archidiacono obviare sorori viduae trahenti secum gemelos quinquennes, et filiam paulo majorem, et eum obtestanti, ut se primam deinde ejus pignora jugularet priusquam hostiles manus experiretur cui infracto animo respondit, ut se, et

¹³³ convenit: Z: convenit, cui alia duo carmina a benevolo Poeta addita fuerunt. D

¹³⁴ viculus Z: circulus D

¹³⁵ denusque Z: densusque D

¹³⁶ manet. Et quidem Z: manet, /Corcula, Dalmatiae non ultima gloria surgit,/ quaeque praemit Venetos, sedula Cura, Patres./ Et quidem D

¹³⁷ et Z: etiam D

¹³⁸ carbasis D: carbacis Z

¹³⁹ servari servetur Z: servari possit servetur D

¹⁴⁰ portae D: partae Z

suos Deo commendet, virili animo sit, pugnet, et pugnantibus auxilietur. Ipse post orationem ad fores Ecclesiae Cathedralis obseratas genibus flexis breviter peroratam de specula ab iis, quos praemiserat intellexit non esse plura, quam viginti vela jam jam urbi apopinquantia, caetera vero quae putabantur non esse vela sed nubes. Tum cepit per urbem discurrere clamitans, ut quisque ad pugnam in sua statione persistat. Nihil proficiebat, alius mortem minari, alius proditorem appellare, alii se per muros demittere, alii per foramina bombardarum effugere ut quisque erat junior, atque expeditior prior praecipitem¹⁴¹ se mittere de maenibus. Nonnulli Hieronimum Gabrielium, cui intempesta nocte Octogenarius Joannes Baptista Rosaneus domum se quietis causa recipiens collega collegae urbis claves commiserat verbis minis, et precibus inducebant, ut civitatis portas || (25) recluderet, neque tamen consensit, illi vero vi minima¹⁴² usi quamvis possent se demisere, qua et alii. Dum vagaretur Archidiaconus per urbem tanquam furens, obstestareturque singulos ut se ad pugnandum expeditior accurreret ad eum Vincentius frater eius, qui eo usque solus necquicquam contenderat cum multis ne fugerent. Eia quid agendum, inquit, omnes fugiunt. Moriendum hic, respondit.¹⁴³ Tum ambo unanimes jam non <verbis>¹⁴⁴ agentes sed armis impetum fecerunt in eos qui fugiebant per foramen turris praetoriae nocte praeterita¹⁴⁵ reseratum. Amotis omnibus obstruitur foramen,¹⁴⁶ mittitur etiam qui tormentis in hostes ignem daret¹⁴⁷. Sonitu audito in signum pugnae feliciter inchoatae a nostris unanimiter vociferari jubetur. Vincentius qui turrim altam in suburbium spectantem conscenderat, ut inde fugam eorum, qui ex antemurali propugnaculo in fossam se demitebant, lapidibus desuper coniectis impediret¹⁴⁸, mutare consilio, et commentitio stratagemate adhibito, hostes in terra in angustiis viarum dispositos se cernere, et ab eis singulos quotquot egressi erant vinciri cum ingenti ejulatu proclamavit. Hac voce ab oppidanis audita non est amplius de fuga cogitatum; imo quidam jam et urbe elapsi clamore Vincentii terrefacti a mulieribus per funem retracti fuerunt intra maenia. Veruntamen aliqui post datum ignem revertebantur a tormentis ad egressum urbis, quos Vincentius partim confirmatos eodem remisit¹⁴⁹. Archidiaconus ad pulverem

¹⁴¹ praecipitem Z: perspicentem D

¹⁴² minima Z: minime D

¹⁴³ respondit. Tum ambo Z: respondit Archidiaconus. Tu ambo D

¹⁴⁴ verbis D: urbis Z

¹⁴⁵ praeterita reseratum Z: praeterita obstructum, et nuper a fugacibus reseratum, D

¹⁴⁶ foramen, mittitur qui tormentis Z: foramen. Disponuntur caetera; et *** qui tormentis

¹⁴⁷ daret. Sonitu audito in signum pugnae feliciter inchoatae a nostris unanimiter vociferari jubetur. Vincentius qui turrim Z: darent, in suam quisque mittitur stationem. Adhuc tamen, (tanta erat animorum consternatio) plures timor in fugam pellebat, quod dolens aspiciens ***. Vincentius Rosaneus *** turrim D

¹⁴⁸ impediret, mutare consilio Z: impediret, et cum nihil proficeret, mutato consilio D

¹⁴⁹ maenia. Veruntamenquos Vincentius partim confirmatos eodem remisit. Z: maenia. In confusione illa non reperiebantur claves Armamenti *** Archidiaconus ad pulverem bombardicum expediendum fores bipenni

bombardicum expediendum foribus *** perfractis, cum armamenti claves non reperirentur perexerat. Interim hostiles triremes confertae impetu ventorum, remigiumque nixu actae celerimo cursu advolant sub ipsa maenia ad ictum bombardae,¹⁵⁰ et primo quidem clamabant se Christianos esse, ut quidam nostrorum referebant¹⁵¹, mox cum viderent in se a nostris emitti ex tormentis ignivomis pilas, auditus est semel clamor virorum, clangor¹⁵² tubarum, <crepitus> sclopetorum, et tonitrus bombardarum. Tum glandulae minores¹⁵³ in muros et parietes, ac tecta domorum grandinis more resonabant, sagittae autem imbrem imitabantur. Pilae autem ferreae septuaginta librarum concutiebant aedificia, ex mortariis quoque triplo majores <lapideae>¹⁵⁴ pilae non tamen admodum noxiae veniebant. Quando ignem tormentis erant <applicaturi> animadvertimus, quod concursu omnium undique ex tota navi || (26) pupim deprimebant, et proram erigebant, sicque ictus in altum elevabatur in tecta domorum, et in templum, ac turrim campanariam, in cuius summitate crucem ecclesiasticam auratam cum vexillo rubro, et viridi Archidiaconus ipso in praelio exinasperato(!) cum acclamatione vivat Christus <erexerat>, et animum suis ea erectione mirifice addiderat, hostes vero consternatos, et iracundia fractos crucis radii¹⁵⁵ sole repercussi a praelio deterrebant. Nos oppidani pilis librarum sex et duodecim, et triginta distinebamus hostem eminus, et si qua triremium nimis appropinquabat, statim paenas luebat, ita¹⁵⁶ pene duas horas¹⁵⁷ lusimus. Hostis¹⁵⁸ repente litori applicans ad navale remotius, quod est in suburbio ab orientali parte exposuit in terram sub tribus vexillis circiter mille viros, nec interim adigere in oppidum tormenta cessat. Archidiaconus¹⁵⁹ in propugnaculum quod <Revelinum>¹⁶⁰ appellant, occurrerat, paucos ibi comperiit, et eos¹⁶¹ perterritos, cum quibus¹⁶² tormentum <aeneum>¹⁶³

perfregit. Quidam tormentis praepositi revertebantur ad egressum Urbis; hos Vincentius partim structo ferro deterruit, partim confirmatis eodem remisit.

¹⁵⁰ bombardae, et primo Z: Bombardae. Tunc Campanarum sonitu, ut prae dispositum(!) fuerat dato signo, Pugna feliciter inchoatur, et a nostris unanimiter, magno clamore, ad se inuicem animandos, vociferatum fuit, simulque datis ignis Bombardis et ab ijs, qui stabant in maenibus alijs ignivomis tormentis hostes percussi:

Primo D

¹⁵¹ referebant, mox cum Z: referebant, quod et vexilla crucibus transversis insignita prae se ferebant; mox cum D

¹⁵² prepravljeno iz clamor

¹⁵³ minores in muros Z: minores hostium in muros D

¹⁵⁴ lapideae D: lapidae Z

¹⁵⁵ prepravljeno iz radiis

¹⁵⁶ ita pene Z: ita per paene D

¹⁵⁷ horas lusimus Z: horas horas pugnatum est. Mutata videbatur in urbe omnium facies; redierant animi; vilissimoque timori, in hostis adventu concepto successerat mens impavida, et fortis Spiritus. Alter alterum ad pugnam strenue gerendam excitabant; omnes in factione, sive pugnabant, sive pugnantibus ministrabant. D

¹⁵⁸ hostis repente Z: hostis interea repente D

¹⁵⁹ Archidiaconus in propugnaculum Z: Archidiaconus, videns tot hostes navibus egressos, praevidens aggressuros urbem a parte australi per terram, accurrit in Propugnaculum, D

¹⁶⁰ Revelinum D: nevelinum Z

¹⁶¹ et eos perterritos Z: et novo periculo aliquantum perterritos D

¹⁶² quibus Z: his D

aptavit¹⁶⁴. Cum ipse vellet ignem tormento temere applicare adductus fuit¹⁶⁵ Gregorius Doimius lapicida in <bombarderium>¹⁶⁶ ibidem antea deputatus, et totus tremens cum ab Archidiacono <animatus>¹⁶⁷ dixit: O quam bene ageret, si quis me jugularet, tamen pluries in hostes egregie ex tormento pilas adegit. Sed et ex turri nova ad aedem omnium sanctorum nostri egregiam opem coniciendis pilis ex tormento adversus hostilem classem praestabant. Hostis quoque in eam turrim plura <quam>¹⁶⁸ in ullum alium locum jaculatus tormenta demolitus est eius ***¹⁶⁹ In <Revelino>¹⁷⁰ contigit Archidiacono casus memorabilis, dum prospiceret per murorum foramen, quod balestreriam appellant hostilem classem, ut notaret ictum nostri tormenti, illico pila ferrea ab hostibus coniecta percussit <Revelini>¹⁷¹ muros e regione pedum eius et illa quidem reperiens cecidit in exteriorem fossam, sed sanum †¹⁷²erat obstructa bombarderia vetus sub eius pedibus introrsus †¹⁷³inter pedes absque eius lesione provolutum est, nec ei molestiae quicquam intulit, nisi quod calce totum respersit, et dealbavit, Turcae expositi in terram recta se ferebant in praetoriam. <Illic>¹⁷⁴ Vincentius Rosaneus Praefectus¹⁷⁵ fuerat cum aliquot viris, quibus cum¹⁷⁶ per urbem discurreret, loci custodiam demandaverat at illi nacti occasionem¹⁷⁷ aufugerant. Cum ergo hostes in terram expositos vidisset, accurrens ad <suam>¹⁷⁸ stationem neminem ex iis quos reliquerat invenit. || (27) Affuit ei soror Catharina Vitalis cum alia vidua, et quidam senes¹⁷⁹ ruricolae, raptim edocet eos modum replendi pulvere sulphureo, et glandulis plumbeis duas ferreas cannas duorum amplissimae longitudinis archibusorum. Ipse unus, alternatim modo hoc, modo illo utens non tantum hostes a spe deiecit, sed et ingentem stragem illorum [edd]¹⁸⁰ edidit, Dei singulari beneficio servatus illesus a mille ictibus similium glandium et sagittarum. Duae tamen sagittae sororem in brachio, et alteram¹⁸¹ viduam inter comas leviter

¹⁶³ aeneum D: aenum Z

¹⁶⁴ aeneum aptavit Z: aeneum in hostes aptavit D

¹⁶⁵ Cum ipse vellet ignem tormento temere applicare, adductus fuit Gregorius Doimus Z: ac volebat etiam ignem eidem applicare, cum adfuit Gregorius Doimus D

¹⁶⁶ bombarderium D: bombardenum Z

¹⁶⁷ animatus D: animaretur Z

¹⁶⁸ quam D: quoque Z

¹⁶⁹ eius *** Z: eius Pinnae. D

¹⁷⁰ Revelino D: nevelino Z

¹⁷¹ Revelini D: nevelini Z

¹⁷² sanum + erat Z: saxum quo erat D

¹⁷³ introrsus + inter pedes Z: introrsus adactum, inter pedes

¹⁷⁴ illic D: illinc Z

¹⁷⁵ Praefectus Z: perfectus D

¹⁷⁶ cum Z: dum D

¹⁷⁷ occasionem aufugerant. Z: occasionem, ante adventum Classis, seu in ipso adventu, aufugerant. D

¹⁷⁸ suam D: suos Z

¹⁷⁹ senes Z: senex D

¹⁸⁰ scriba ipse delevit

¹⁸¹ alteram Z: altera D

perstrinxerunt, et una glandula Andream Uscocium in gutture excepta stravit. Ex Revelino quoque glandulis archibusonum expositi hostes feriebantur. Sed ¹⁸²ipsi in nostros ingentem multitudinem telorum, et glandium contorquebant. Dum sic pugnatur a terra classis se a littore in mare subtrahit, et circa muros eminus ambiendo subsistebat aliquantisper¹⁸³, adigebatque tormenta, et vicinius raptim¹⁸⁴ quoque recedebat. Sic pluries tentato aditu procedebat ambiendo ab austro in septentrionem, et cum¹⁸⁵ ad angulum venisset diutius ibidem commorata tormentis moenia ita labefactavit, quod nisi a nostris statim tignis, et fulcris sustentata <fuissent>¹⁸⁶ procul dubio corruissent. Nostris quoque in eos similiter ignivomis utebantur machinis, et¹⁸⁷ nonnunquam non jaculabantur incessum. Repente exorta borealis aura classem invitam sub moenia cepit impellere, sed veriti hostes remigio se procul ab oppido in occidentem post monasterium Sancti Nicolai in sinulum recepere. Interim ex suburbanis navalibus in urbem misilia nunquam cessabant.¹⁸⁸ Tandem terrestres¹⁸⁹ copiae, cum viderent suam classem¹⁹⁰ in valle reductam aedem sacram, et caenobium Divi Nicolai cremare (!),

¹⁸² sed ipsi Z: sed, et ipsi D

¹⁸³ aliquantisper Z: aliquantisque D

¹⁸⁴ raptim quoque recedebat Z: raptim appropinquabat. Sed audito tonitru nostrorum Tormentorum, raptim quoque recedebat. D

¹⁸⁵ cum Z: ut D

¹⁸⁶ fuissent D: fuisset Z

¹⁸⁷ et nonnunquam non jaculabantur incessum. Repente Z: et raro incassum inculcabantur. Dum sic pugna, hinc, inde innovatur dubio exitu, sed nostro majori periculo; nimius enim hostium numerus, paucitas nostrorum, moeniorum debilitas, aliqua in parte labefactati ab hostibus muri, urbs absque praesidio disciplinae militiae etiam fortiorum in tanta inaequalitate virium, et pugnantium, fugissent animos *** dum nostros qui eramus paucos, et iam *** Nequaquam tamen deprimebamur; Immo nescio quo Spiritu, revocati timore, et desperare nesciebamus vel in ipsa desperandi necessitate. Et quidem iam in extremo versabamur periculo, terra marique oppugnati, ex suburbanis Navalibus hostes in urbem Missilia iaculare numquam cessabant Triremes vero circum circa maenia, et aedificia Tormentis quassabant. Undique ruinae, undique pericula, nullam opem nisi a caelo sperantibus. Nec una spes Virginis, certe, Deiparae misericors praesto fuit auxilium; Ipsa Virgo, quae mirificam Imaginem suam ex urbe transferri non permisit, quasi pignus sui Nobis dederat Patrocinii, declarans sub sua Urbem esse tutella, sicut et antea in Aragoniae Classis oppugnatione, ut recens pia traditio fert, demonstrat. Non aliunde, certe, et animositas nostra, et constantia in tot tantisque angustiis. Ecce repente D

¹⁸⁸ Repente exorta borealis aura classem invitam sub moenia cepit impellere, sed veriti hostes remigio se procul ab oppido in occidentem post monasterium Sancti Nicolai in sinulum recepere. Interim ex suburbanis navalibus in urbem misilia nunquam cessabant. Tandem terrestres Z: Ecce repente (evidens miraculum) exoritur borealis aura, ita vehemens, qualis vix hiemali, rigidiori tempore, bacchari solet, classemque hostilem sub Urbis moenia vi cepit impellere. Veriti hostes, ne, vel in rupes littoris impingentes Triremes infringeretur, vel a nostris quassarentur Tormentis, remigio, ultimo nixu suscepto, *** ab oppido procul fieri curaverunt; et magno conatu remorum, vix Aurae impetum, et Maris undas parte transversa recipientes, se in Occidentem, post monasterium Sancti Nicolai in sinum recepere, nostris prius ictibus, maris postea et Aurae impetu concussis navibus. O subsidium opportunum! Liceat hic mihi dicere quod non tam bene ad suam rem discit Poetae(!), quam modo ad nostram ego dicere possum de nostra hac Urbe= Felix cui militat Aether,

Et coniurati ueniunt ad Classica Veneti.

Terrestres D

¹⁸⁹ terrestres copiae Z: terrestres hostium copiae D

¹⁹⁰ classem in valle Z: classem tempestate disiunctam et in vallem D

depredatae sunt totum suburbium incensis pene omnibus privatis, et sacris aedibus, et navigiis, cadaveribusque suorum in ignem coniectis alii¹⁹¹ se ad naves cum praeda receperunt¹⁹² alii longius vagati usque ad¹⁹³ proximum rus Zernovae ab igne, et devastationibus temperantes non inde quicquam aliud, nisi campanas tantum abstulerunt, alii¹⁹⁴ sub maenibus¹⁹⁵ iaculationibus vacabant. Circa meridiem animadvertimus tres viros nobiliores, ut ex indumentis apparebat de monte Sancti Blasii suburbano speculari urbis situm, tum timpanis bellicis¹⁹⁶ || (28) prodivimus super maenia militari more gradientes tam viri, et pueri, quam mulieres, et [†]¹⁹⁷ puellae indumentis virilibus¹⁹⁸ indutae¹⁹⁹ omnes armati deducente agmen Vincentio Roseneo, et nobis omnibus ordinatim subsequentibus, ita ut speciem praeberemus plurium, quam mille armatorum. Ad horam vigesimam primam vir quidam sub maenia in fossam subtus pontem accurrit in habitu turcico clamitans se esse Christianum, qui per funem demissum inter nos fuit receptus non saucius quidem, sed clamidis sinistro sinu ob glandulam a Vincentio in eum dum curreret coniectam lacerato vix incolumis. Erat is Hispanus Betius²⁰⁰, et aiebat se esse Martinum filium Martini Moralis, et nominari Alli apud Turcas. Ab eo non solum oppugnatorem nostrum Uluzalim, sive Ochialinum Algerii proregem, sed et gesta, et numerum totius reliquae classis didicimus. Neque tamen viro fidebamus quoniam fuerat circumcisis, ut ipse aiebat, coacte. Texebat historiam se viginti annis ante fuisse captum decem²⁰¹ annorum a Mulaibagazone Rege Veles in Libia, quo postea cum suo regno a Rege Fes capto ipse cum aliis captivis in Fes deductus fuerat; ibique violenter circumcisis, neque inde unquam exisse nisi hoc vere nisi cum Scripho <regis>²⁰² Fes fratre servituti eius mancipatum, et modo opportunitatem nactum aufugisse. Nos hominem in vinculis, et custodia tenuimus. Interim de valle hostis movit classem pedetentim per canale²⁰³ in occidentale litus Sabionceli. Ex viginti triremibus, et

¹⁹¹ reductam aedem sacram, et caenobium Divi Nicolai cremare, depredatae sunt totum suburbium incensis pene omnibus privatis, et sacris aedibus, et navigiis, cadaveribusque suorum in ignem coniectis alii Z: reductam, ab oppugnatione cessarant; et in furorem quemdam actae totum suburbium depredare, omnes sacras, et privatas Aedes incendere, cum Templo, et caenobio Sancti Nicolai; et navigiis, cadaveribusque suum in ignem coniectis, omnia cremare aggressi sunt. Alii D

¹⁹² receperunt Z: receperant D

¹⁹³ ad Z: in D

¹⁹⁴ alii sub Z: alii, pauci tamen, sub D

¹⁹⁵ maenibus iaculationibus Z: maenibus adhuc iaculationibus D

¹⁹⁶ bellicis prodivimus Z: bellicis pulsatis prodivimus D

¹⁹⁷ nečitko: scriba ipse delevit

¹⁹⁸ prepravljeno iz viridibus

¹⁹⁹ indumentis virilibus indutae Z: virilibus indutae vestibus D

²⁰⁰ Betius Z: Beaticus D

²⁰¹ decem annorum Z: decem aetatis annorum D

²⁰² regis D: regi Z

²⁰³ Interim de valle hostis movit classem pedetentim per canale Z: Interim, cessato vento, hostis de valle pedetentim movit Classem per Canale D

semitriremibus nulla erat, quae non fuisset aliquo a nostris damno affecta, alii malus, et antennae perfractae, alii rostra adempta, alii prora illisa alii puppis inquassata²⁰⁴.²⁰⁵ Ex transfuga intelleximus centum, et octoginta Turcas, et totidem captivos²⁰⁶ eo proelio periisse. In medio canali obviaverunt duae lintres Sabioncellinorum munera deferentium, qui nobis postea retulerunt, quod admissi ante Uluzalim commendaverant²⁰⁷ se poscentes indemnitate, quam ille benigne promisit, et praestitit tanquam Ragusinorum subditis, interrogavitque eos nunquid militum praesidium in Curzula foret ***²⁰⁸ ipsi responderunt se || (29) ab illis civibus hostium loco haberi, neque admitti intra maenia [ad]²⁰⁹ in urbem jam a multo tempore. Deinde quaesivit an Triremes Venetae fuerint sub eo oppido a quindecim diebus citra, qui responderunt fuisse. Subjuxit ille praesidium fuit dimissum²¹⁰, verumtamen majores, et munitiores urbes in Hispania ego consuevi debellare, caperem et hanc sed non vacat mihi. Dimissis eis se recepit in portum figerium sub Sabioncello procul a nobis circiter tria millia passuum. Ibi per totam noctem, et sequentem diem refecit quassas²¹¹ nullam interim molestiam <nobis>²¹² inferendo. Nostri profugae²¹³, qui eo mane ante hostilem adventum ex urbe se per muros dimiserant omnes incolumes <evaserant>²¹⁴ quidam intra dumeta, et silvas latuerant, alii Augustam Ragusinorum insulam <trajecerant>²¹⁵. Nonuli cimbam nacti recte Jadram <transvolaverant>²¹⁶ nunciantes, captam²¹⁷, et incensam fuisse Corzulam, seque²¹⁸ amputari, seque vix praecipiti fuga evasisse <semineces>²¹⁹. Praetor noster audito hoc nuntio gratias egerat Deo, quod quae praeviderat, iuxta eius opinionem evenerant. Nostri vero, qui antea illuc navigarent in luctum resoluti sui immemores nostrum casum deplorabant.²²⁰ At nos Dei munere servati licet in ipso praelii ineundi principio pavidi, et perterrefacti, et quidam

²⁰⁴ in dodano iznad quassata; conquassata D

²⁰⁵ inquassata. Ex transfuga Z: conquassata. Decem, inhabilis effectae, ab aliis remulco trahebatur. Ex transfuga D

²⁰⁶ captivos eo proelio Z: captivos, quantum ipse nosse potuit, circiter, eo proelio D

²⁰⁷ comendaverant Z: comendaverunt D

²⁰⁸ foret *** ipsi Z: foret quodque ipsi D

²⁰⁹ scriba ipse delevit

²¹⁰ dimissum Z: admissum D

²¹¹ refecit quassas Z: refecit naves quassas D

²¹² nobis D: eis Z

²¹³ profugae Z: perfugae D

²¹⁴ evaserant D: evaserunt Z

²¹⁵ trajecerant D: trajecerunt Z

²¹⁶ transvolaverant D: transvolaverunt Z

²¹⁷ captam, et incensam Z: captam Urbem et incensam D

²¹⁸ seque amputari Z: seque (!) Archidiacono, et eius fratri Vincentio, fortiter praelantibus, intra portas urbis caput amputari D

²¹⁹ semineces D: seminaces Z

²²⁰ deplorabant. At nos Z: deplorabant. Sed paucos post dies, acceptis veris nunciis, dolore in gaudium converso, confusis nunciatoribus mendacibus, de nostris victoriis, et incolumitate alacres, festivi in patriam redierunt. At Nos D

etiam trementes²²¹ videremur, tamen postea caepta pugna adeo alacres evaseramus, ut spiritu quodam divino vires nobis auctas²²² nos ipsi admiraremur. Erat videre senes etiam octogenarios discurrere, hortari tela ministrare, juveniliaque opera tanquam robustissimos exercere. Joannem Baptistam Roseneum agentem octogesimum tertium annum, et ob senium inferiori debilitata mandibula aperto ore hiantem nemo est qui non viderit hastam dextera quamvis effeta vibrantem, et juniorum animos verbo, et exemplo excitantem. Mulieres non amplius pavidae muliebri more se in luctum dabant, sed audacter arma tractabant, et <si quae>²²³ vulnerabatur aequo²²⁴ ferens animo, <nec>²²⁵ ingemiscebat quidem sed prosequabatur opus suum. Puellae solitae ad auram trepidare armis ministrandis obriguerant, Pueri atrocitate quadam praeter aetatem hostibus erant damno, et formidinis, viri qui certe perpauci supererant ingenti fortitudine munia obibant, nulas vitantes vices, nec ulli parcentes labori. Nec quisquam erat, ex quo jam caeperat pugnari || (30) qui suum in <quopiam>²²⁶ genere desiderari offitium operam, vel laborem <permittebat>²²⁷. Post praelium amotis hostibus delectum omnium quotquot erat intra oppidum arma gererent (!)²²⁸ diligentissimum Archidiaconus habuit. Hoc in loco consentaneum mihi videtur cunctorum sigillatim²²⁹ nomina inserere, ne quisquam sua laude defraudetur, et ut Dei beneficium ex debilitate pugnatorum agnoscat. Imprimis²³⁰ ex ordine sacerdotali erant quinque. Ipse nimirum Antonius Roseneus juris peritia insignitus ejusdem loci Archidiaconus quadragesimum septimum annum prope finem mensis Octobris ad tertium (ni fallor) calendas Novembris expleturus. Marinus Vidosius Canonicus vir certe in illis periculis valde utilis in excubiis nocturnis diurnisque pervigil precandi Deum assiduitate indefessus, et quod notatu dignum est, cum alias sit semper valetudinarius, et sexagesimo anno appropinquaret, agilitate, et exercitatione praecipuam ad omnia operam praestabat. Antonius Paulius cognomento Rufus. Marcus Milateus alias de Charis²³¹, qui certe tormentariis elapsis adigendorum tormentorum vicem strenue subiit, et de turri Omnium Sanctorum hostes damnis plurimis affecit. Antonius Pomeneus, sive Mamentinus²³² sacrista. Ex Patriciis fuerunt tantummodo viginti unus, videlicet

²²¹ prepravljeno

²²² auctas Z: acutas D

²²³ si qua D: signa Z

²²⁴ aequo ferens Z: aequo omnia ferens D

²²⁵ nec D: ne Z

²²⁶ quopiam D: quapiam Z

²²⁷ permittebat D: praemittebat Z

²²⁸ quotquot erat intra oppidum arma gererent Z: quotquot intra oppidum arma gerrerent D

²²⁹ prepravljeno iz singillatim

²³⁰ imprimis Z: in primis D

²³¹ Milateus alias de Charis Z: Miloteus alias de Caris D

²³² Mamentinus Z: Mementinus D

Jo. Baptista Roseneus 83 annorum circa Idus Octobris explendorum, Hieronymus Gabriellus quindecim annis junior. Marinus Obradi pene paris aetatis ad Hieronime(!)²³³. Nicolaus Vidosius senior, qui licet aegrotaret, tamen ad pugnam exierat, Nicolaus Arnerius, Nicolaus Gabriellus, Hieronymi filius, Franciscus Urbanus, Vincentius Roseneus, Lucas Baraneus, Marcus Grusius, tunc Curiae minoris iudex, Franciscus Sevilleus, Michael Cetineus Cosmae filius, Franciscus Prismius, Antonius Marineus, Joannes Scemanus, Joannes Petrovius, Franciscus Tullius Nicolaus Dragineus, Antonius Baptistinus, Marinus Sacneus, Joannes, alterius Marini Sacnei filius. Civium vero, et incolarum [era]²³⁴ seu artificum erat numerus 66, videlicet Marcus Ressa carpentarius bombarderius ad puteum salsum, quem Slatinam dicunt, Franciscus de Milo graecus mercator. Marcus Radatovius nauta. Georgius de Ragusio Rosenorum domesticus. Nicolaus Epirota, alter Rosenorum famulus sagittandi peritia satis || (31) instructus²³⁵, Anton de Ragusio bajulus, Franciscus Profaticus²³⁶ Nauta seu piscator, Nicolaus Christophori piscator. Lucas Macellarius. Christophorus de Paulis Latomus. Franciscus ejusdem Christophori filius similiter Latomus. Marcus Radius Agricola, Toncus²³⁷ Osliza bajulus infirmus, et inutilis. Franciscus Jurievius Doliarius, qui et ipse bombarderii munus in praelio satis naviter²³⁸ obiit. Gregorius Clariceus bajulus, Nicolaus Magliceus pistor, Jacobus Matcovus de Ragusio Nauta, Marinus Pharensis, qui recedentem puppim regiam Ullucelini ictu bombardelle ab aede Sancti²³⁹ Trinitatis percussit, Vlachusa, alias Blasius de Longo agricola, Gregorius Martuleus²⁴⁰ nauta, Nicolaus Vlacotimus²⁴¹ latomus. Marinus Suturiza cognomento Rex piscator, Franciscus Gerbinus²⁴² piscator. Petrus famulus Tronconeorum alias Philippinorum. Nicolaus Gurdus surdus Doliarius. Joannes Grusius piscator, et Stephanus eius filius. Nicolaus Sagedinus Doliarius. Antonius Costa latomus. Nicolaus eius filius bombarderius adustus Gregorius Doimius latomus, Marinus Surateus pede truncus²⁴³ latomus. Antonius Pomeneus senior carpentarius, Franciscus Bonvardo piscator. Antonius Vitcovius piscator. Marinus Bavonius²⁴⁴, alias Baziza agricola

²³³ pene paris aetatis ad Hieronime Z: paene eiusdem aetatis cum Hieronymo. D

²³⁴ scriba ipse delevit

²³⁵ sagittandi peritia satis instructus Z: excellens sagittarius D

²³⁶ Profaticus Z: Profacius D

²³⁷ Toncus Z: Tomas D

²³⁸ satis naviter Z: optime D

²³⁹ sancti Z: sanctissimae D

²⁴⁰ Martuleus Z: Marticleus D

²⁴¹ Vlacotimus Z: Vulathotinus

²⁴² Gerbinus Z: Garbinus D

²⁴³ truncus Z: trunculus D

²⁴⁴ Bavonius Z: Banisius D

bombardierius.²⁴⁵ Andreas Vlacotinus nauta aegrotus. Matheus Calavagna bajulus senex, Franciscus eius filius bajulus, Joannes Valentinus cerdo. Franciscus Pauli de Lesina carpentarius, et in hac expeditione papalis tormenti bombardierius valde utilis, et commendabilis, Lupus Ucatius, Franciscus Batocanius latomus bombardierius adustus. Paulus Radeteus bajulus. Vincentius Goriglavius, alias Ardentinus, Vincentius de Ragusio bajulus, Joannes Theodori grecus de Valona externus, quem licet suspectum haberent Cives, tamen experti sunt fidelem, et strenuum, et viriliter se gerentem, aliosque insuper animantem. Marcus de Paulis latomus,²⁴⁶ Michael faber ferarius septuaginta annorum, Marcus eius nepos <ejusdem>²⁴⁷ artis faber. Joannes Pharensis gener castellani pastor. Marcus Radoevius²⁴⁸ pastor. Petrus Cuppussina agricola, Lucas Smerchigna carpentarius, Joannes faber ferrarius ejus gener. Gaspar de Istria bajulator. Andreas Miglienovus senior orationi tantum ante aras utilis. Natalinus quondam Mathzi(!)²⁴⁹ greci carpentarius. Lucas Marci Ciore piscator, Vincentius Bilcovuius²⁵⁰, Vincentius Pauli Bigalnei²⁵¹, Vincentius Mathzi²⁵² piscatoris; et hi quinque ultimo loco descripti erant pueri decem, aut duodecim annorum ex Blattensibus ultra patricos fuerunt dumtaxat decem²⁵³, videlicet || (32) Joannes Orebus, Nicolaus Bajus²⁵⁴, Antonius Petrovus, Jacobus Pigeus, Gregorius Cheus, Joannes Ragienus. Helius Glavocius, Franciscus Baicius, Joannes Castrophilus, Antonius Sincovus, Paulus, Bossidarus. Octo fuere Pupnatenses, videlicet²⁵⁵ Marcus Matusius, Mathzus²⁵⁶ Stanisius, Joannes Roscovius, Jacobus Angelinus, Petrus Pharius famulus Juriceorum. Totidem Lombardini inventi sunt, ultra eos, qui cum Civitate numerati²⁵⁷ fuere videlicet Joannes [Melissae]²⁵⁸ Buzzalinus²⁵⁹, Bernichius Jelicius, Nicolaus Musius, Marinus Radinus, Joannes Radinus, Marcus Cernogareus, Marcus Rogaceus, Stephanus Melissae. Zernovini ceteros superavere; utpote quorum numerus triginta quinque armatos explevit, et sunt isti scilicet Franciscus Ostovius, Andreas Uscocius, Jacobus

²⁴⁵ bombardierius, Andreas Vlacotinus Z: bombardierius. Andreas Riganus baiulus. Franciscus Carlius latomus. Marcus Milanconus agricola bombardierius. Andreas Vulatcotinus D

²⁴⁶ Marcus de Paulis latomus, Michael faber Z: Marcus de Paulis latomus. Hieronymus Pomeneus latomus. Michael faber D

²⁴⁷ eiusdem D: eius Z

²⁴⁸ Radoevius Z: Radomius D

²⁴⁹ Mathzi kao i kasnije u tekstu vjerojatno je krivo prepisan Mathei pisan pomoću e caudata koji ovaj prepisivač ne koristi

²⁵⁰ Bilcovuius Z: Billovuius D

²⁵¹ Bigalnei Z: Biganei D

²⁵² Mathei

²⁵³ decem Z: undecim D

²⁵⁴ Bajus Z: Bacijs D

²⁵⁵ Videlicet Marcus Matusius Z: videlicet Marcus Marchiosuus. Petrus et Michael Separei. Marcus Motusius. D

²⁵⁶ Matheus

²⁵⁷ numerati Z: anumerati D

²⁵⁸ scriba ipse delevit

²⁵⁹ Upisano iznad Melissae

eiusdem Andreae filius. Antonius Barcotius, Joannes Scocandus. Antonius Zuitanus, Jacobus Cebalius, Franciscus Zagoreus, Andreas Stancovas, Franciscus Catharinus, et Hieronymus, et alter Hieronymus Banisii Roseneorum coloni, et clientes. Marcus senior, et alter Marcus Culianovi Antonius Zugareus, Joannes Nicolicius, Franciscus Luchinus, Antonius cum filio Joanne²⁶⁰ Bericius, Marcus Pignatiza, Franciscus Cernogoreus, Joannes Croilo, Marinus Cuspilus, Michael Baranus, Petrus Cuspilus, Jacobus Businovus. Nicolaus Cuspilus, Joannes Bosinovus. Stephanus Bella infirmus. Praeter hos, qui centum, et quinquaginta trium summam complent nemo alius manum(!)²⁶¹ nisi forte quisque infans, ut erat Horatius, et Annibal Vidalei in ea(!) repertus est, quin et ex his senio confecti, et effetis viribus plerique erant. Ex omnibus nostris duos tantum invenimus interemptos, Andream Uscoium ad latus, Vincentii Rosenei, et Franciscum de Ostois obrutum ruinis maeniorum ex ictu hostili collapsorum. Vulneratos, et quidem leviter sex, totidem quoque mulieres saucias, adustos ex rapida festinatione a semetipsis quinque, quorum unus Franciscus Costa latomus paucis post diebus interiit dignus certe juvenis memoria perenni, ut pote qui maluit cum parente, et patria commune [omnia]²⁶² subire periculum, quam sibi tantum²⁶³ ignaviter consulere. Nam audito hostili paratu Ragusio digrediens ubi tunc morabatur cum uxore et filiis, et pedestri itinere properans sponte se intra muros inclusit semper sermone, et re ipsa cives ad deffensionem Patriae cohortatus, quem eo libentius collaudo, ut discat posteritas imitari. Alter eorum²⁶⁴ Franciscus Batocamius arefacta manu, et utroque pede claudus, evasit; reliqui convaluere. Numerus elapsorum fuit centum paulo plurium || (33) nec ab hostibus, quisquam captus fuit praeter solam Catharinam Marci Radoevvii pastoris suburbani filiam. Sub vespertinum crepusculum advenere ex eis aliquot veniam deprecantes, et arcenti eos vulgo cum saxis vix potuit Archidiaconus suadere per funem recipere²⁶⁵, nec valuit cohiberi temeritas, quin unus graviter in fronte feriretur. Tanta est nostra in prosperis humanae charitatis oblivio. Paulo ante vix pietatem divinam lacrymis, et planctu in commiserationem nostri defleximus, et²⁶⁶ non sponte, sed vel metu majoris periculi, vel necessitate coacti praeter voluntatem nostram in urbe deprehensi fuimus, et tamen in proximos nostros, qui nobis alacriores fuerint, desevimus,

²⁶⁰ Joane Bericius Z: Joanne, et Marco fratre Cocchionovus, Marcus et Jacobus Radovini, Jacobus Vaceta.

Marcus Bericius D

²⁶¹ manum Z: marium D

²⁶² scriba ipse delevit

²⁶³ tantum ignaviter Z: tantum per fugam ignaviter D

²⁶⁴ eorum Z: etiam D

²⁶⁵ suadere per funem recipere Z: suadere, ut per funem reciperentur D

²⁶⁶ et Z: ut D

nec id cognatorum nostrorum defectibus ***²⁶⁷ et nulla quidem ratio potuit plebem ad eos recipiendos inflectere, nisi ut plures in urbe reperiuntur, si forte rursus oppugnaremur, quamvis aliqui nihil melius cum eis fore contenderent quorum licentiam Archidiaconus, et verbo, et auctoritate coercuit. Noctu ante sextum decimum Calendas Septembris Uluzali cum suis avectus est Pharum versus quod est Caracosia²⁶⁸ ad quinquaginta quinque velis per nostrum canale. Paulo post in tenebris tertia vigilia preteriit ipse quoque Pharum tendens, nec in nos quicquam tentavit²⁶⁹ a nobis quoque minime tentatus. Eodem die sub tempus postmeridianum²⁷⁰ venit custos de montibus, nuntians celocem quandam ex alto celerem tanquam avem in Augustam venisse, et inde ad nos remis velisque tendere, nec multo post affuit celox, cui praeerat Nicolaus Hydruntinus²⁷¹, qui retulit nostram classem prope diem adventuram in hostes animo pugnandi. Ea spes nostris consolationem attulit non levem. Et quamvis Archidiaconus sciret, nondum omnem confederatorum manum simul esse congregatam, tamen amplificavit spem, et nuntium, ut nostros animaret. Is venerat, ut numerum et robur, et hostium gesta exploraret. Nos quaesitis eius satisfacientes tertia die eum a nobis dimisimus cum literis Archidiaconi tum ad Serenissimum Imperatorem²⁷² Venetiarum ex Apulia ubicunque primum applicuisset²⁷³ terra transmittendis, tum etiam ad Excelentissimum Classis Imperatorem eidem consignando transfugam illum Granatensem, sive Beticum, quem ille in se suscepit Imperatori Venerio exhibendum, quae omnia num praestiterit, ignoramus. Vereor tamen in quibusdam eum deffecisse. Nam auditum quidem fuit pro certo reditas fuisse litteras Augustino Barbadico sed non transfugam neque litteras ad Imperatorem perlatas. Uluzalis, et Caracosia in depredandis Pharensibus, qui urbem deseruerant, et in arcem confugerant sex dies sumpserunt²⁷⁴, in quibus totum pene suburbium cum duobus || (34) Monasteriis Franciscano, et Dominicano, et intra maenia multas aedes sacras et prophanas concremaverunt. Per totam quoque Pharensam Insulam circum vicina maria²⁷⁵ impune vagati incendiis, et depopulationibus caedibusque <grassabantur>²⁷⁶, tamen Gelsae pagum turracula defendit, et in monte Samotuorio incolae strenue se tutati sunt, et ut fertur ducentos Turcas occiderunt, quo in loco mulieres egregiam operam praestitisse

²⁶⁷ nec id cognatorum nostrorum defectibus *** et nulla Z: nec in cognatorum nostrorum defectibus connivemus. Et nulla D

²⁶⁸ quod est Cracovia ad quinquaginta quinque Z: cum est Caracosia cum quinquaginta quinque D

²⁶⁹ tentavit Z: attentavit D

²⁷⁰ postmeridianum Z: pomeridianum D

²⁷¹ Hydruntinus Z: Hydrantinus D

²⁷² Imperatorem Z: Principem D

²⁷³ applicuisset Z: applicavisset D

²⁷⁴ sumpserunt Z: consumpserunt D

²⁷⁵ prepravljeno iz maenia

²⁷⁶ erassabantur Z- greška prepisivača: grassati sunt D

<dicuntur>²⁷⁷ in efodiendis saxis, quae telorum vice viris in hostes ministrabant. Narentani quoque latrones exierant, praedasque hinc, et inde agebant, et ex nostris pagis intra illos sex dies circiter septuaginta duas animas avexere. Ante decimum Calendas septembris Uluzalis cum suis intempestae noctis silentio tacitus praeter Curzulam sub litore Sabionceli praeteriit, et rectum cursum ad classem habuit. Caracosia eo die a capite occidentali Sabionceli ad insulam nostram in vallem Tonsoris circa horam tertiam diei cum suis quinquaginta sex velis sub nostris oculis traiciebat, et in traiciendo non omnes simul naves, sed binae, vel ternae, et longo intervallo procedebant, eodem quoque ordine reversae sunt ad vespertinum tempus sub Sabioncelum intra unius horae spatium. Quid sibi vellet illa morosa trajectio nos nescibamus. Verebatur tamen eum milites emisisse, qui nos ex insperato a terra invaderent, quando ipse a mari oppugnaturus afforet²⁷⁸. Icirco totam noctem insomnes egimus, et <quidem>²⁷⁹ alii vehementer pugnam exoptabant, ut fugae ignominiam resarcirent, alios in oppidum rediisse thaedebat, alii taciti finem praestolabantur, supplicationibus, et orationibus vacantes. Ego certe in priori illa Uluzalina pugna fateor, me vel numine²⁸⁰, vel temeritate, aut desperatione arreptum²⁸¹ mente <hebetata>²⁸² obriguisse in mortis contemptum, sed Caracosianum adventum prorsus nihili [†]²⁸³ feci, tum propter nostrorum <animum>²⁸⁴ priori excitatum praelio, tum propter hostium debilitatem, non enim erant integrae triremes,²⁸⁵ nisi perpaucae, sed breviora navigia in quibus neque tormenta violenta, nec pugnatorum multitudo nimia esse poterat. Circa quartam vigiliam Caracosiana manus praetereundo <silenter>²⁸⁶ rasisit iter litore Oeni, seu Sabionceli, et ad aquas Terstenice²⁸⁷ viginti quatuor stadia procul a Curzola ex orientali parte per duas oras substitit. Ibi ter aciem instruxit tanquam in nos irruiturus, ter etiam instructam solvit. Demum a caeteris avulsae quatuor semitriremes ad Franciscanorum scopulum perexerunt, et monasterium totius Illyrici pulcherimum ablatis campanis incenderunt. Templum autem augustissimum non potuit cremari, quoniam ex saxo vivo, et topheo in fornicis modum constructum fuerat, interiora tamen quaeque lignea in favillam redacta parietes fumo || (35) infecere. Postea universa illa manus profecta est ad pagum Lombardae ad Veru, ubi sunt loca nostra delitiosa. Illuc enim venere cum praeda, qui

²⁷⁷ dicuntur D: dicitur Z

²⁷⁸ afforet Z: offeret D

²⁷⁹ quidem D: quid Z

²⁸⁰ numine Z: omine D

²⁸¹ arreptum Z: correptum D

²⁸² hebetata D: hebebata Z

²⁸³ nečitko: scriba ipse delevit

²⁸⁴ animum D: omnium Z

²⁸⁵ triremes, nisi Z: triremes, ut Uluzalinae, nisi D

²⁸⁶ silenter D: silente Z

²⁸⁷ Terstenice Z: Terstenizae D

praecedenti vespere expositi fuerant in valle Tonsoris circiter mille quingenti viri. Hi totam noctem quieti in litore dormiverant²⁸⁸, et ab hora prima diei se per latitudinem insulae difundentes²⁸⁹ a medio insulae in orientale²⁹⁰ cavernas, in quibus comperierunt circiter 34 rurales promiscui sexus, qui nullo pacto cogi poterant, ut intra maenia se transferrent. Pecorum vero copiosam praedam avexere, et quae sibi visa sunt non avehenda²⁹¹ caedentes in silvis stravere corvis, et vulturibus in escam. In Lombarda omnes genio indulgere, et post crapulam in aedes debacchati eas ignibus devastarunt. Interim celocem vidimus²⁹² etiam triremem ex Caracosienis statim in eam contendere, et postquam cominus congressae sunt, vidimus quoque ambas simul ad reliquas raptim redire, in quorum adventu illico omnes vela ventis dedere. Nos primo conjecturis id quod erat conjectantes a praefecto classis Turcicae <venisse>²⁹³ Caracosiae praeceptum, ut ad reliquum navalem exercitum propere festinet, deinde etiam ab emissis exploratoribus de hoc certiores facti, postero die solemnes non solum²⁹⁴ annuas supplicationes a nostris majoribus institutas ob defensam fortiter eo die patriam ab impetu vehementissimo classis Aragoniae anno octogesimo ante, verum etiam publicas gratiarum actiones quam maximas potuimus de liberatione imminentium periculorum totis cordium affectibus prae gaudio collacrymantes exolvimus, et collectas aliquot pilas, et jacula in nos ab Uluzalinis adacta in templo cathedrali, tanquam trophaeum iuxta scuta Aragonia cum huiusmodi inscriptione olim a majoribus dedicata.

(Parthenopes Regem, Sociosque hinc classe repulsos

Testantur²⁹⁵ natis scuta dicata Tholo.)

Deo, ac Virgini matri, nostrisque tutelaribus Divis Bartholomaeo Apostolo, et Marco Evangelistae protectori praecipuo, omnibusque Celitibus pie sacravimus rem tali carmine subsignantes:

Inter mille rates sospes Corcyra Melena

Vauceli pulso parta trophaea dicat.

Virgo tuo a partu quingentis mille peractis

et decies septem proximus annus erat.

²⁸⁸ dormiverant Z: dormierant D

²⁸⁹ prepravljeno iz defendendes

²⁹⁰ orientale cavernas Z: orientale caput proceperant scrutantes omnia dumenta, nemora, saltus, valles, montes et cavernas D

²⁹¹ avehenda caedentes Z: avehenda esse, cedentes D

²⁹² vidimus etiam Z: vidimus circa Melitam remis, velisque in nostram insulam utentem; vidimus etiam D

²⁹³ venisse D: vomisse Z

²⁹⁴ solemnes non solum Z: non solum solemnes D

²⁹⁵ testantur Z: testentur D

Lux quoque fulgebat, qua coelum invecta petisti,
cum bene res cessit numine gesta tuo, || (36)

Tu nos servasti, servaras ante parentes
Cum stetit in nostram Bartholomaeus opem
Nos tibi commendet Marci tutela Beati
et prece coelituum perge fovere tuos.
In te spes nostra est, per te tibi vincimus usque
et sine <Te>²⁹⁶ ruimus. Semper adesto tuis.

Quod quidem Epigramma breviori compendio sic immutatum est

Virginis a partu quingentis mille peractis,
et decies septem proximus annus erat.
Aere²⁹⁷ pilis necququam Vauzellinus adactis
Disjecta hinc pulsus per mare classe ruit;
Gesta die res est, quo Virgo ascendit Olympum
Urbs memor haec Divae parta trophaea dicat.

Post haec litteris Archidiaconi certiore facto de incolunitate nostra, et de recessu totius hostilis classis ex Adriatico sinu Iacobo Foscareno, et Philippo Bragadeno, quorum alteri terrestrium, alteri maritimarum rerum Illyrici a senatu cura demandata fuerat, et transmissio ab eis tunc primum hoc felici nuntio ad senatum non tantum trepidatio universi sinus²⁹⁸ soluta est, sed ex Curzulensi facinore ab omnibus capta fuit ingens laetitia, quam etsi²⁹⁹ non ausim nominare praesagium eodem anno subsecutae ad Corinthiacas fauces magnae navalis victoriae, non vereor tamen astruere gesta Curzulensium non parvum fuisse nostris invadendorum hostium calcar, et stimulum. Fortunam dominari in bello, gentiliū est dicere. Longe praestantius Sacrae Scripturae consuetudo Deum solet Dominum exercituum appellare, ita ut in medio sacrorum nostrorum sanctissimus ritus coelum, et terram plenam majestate Dei exercituum testatur. Nam dictio Sabaot Dominum super exercitus significat, ut omnes passim intelligant fortunam nihil prorsus esse, Deum vero auctorem omnium rerum vires quoque exercituum moderari. Quod si unquam alio tempore, et usquam alibi divini numinis potestas

²⁹⁶ sine Te ruimus D: sine ruimus Z

²⁹⁷ prepravljeno iz Ane

²⁹⁸ sinus soluta Z: sinus Dalmatiae soluta D

²⁹⁹ etsi Z: et si D

humano generi patuit, plane in servanda Curzulensi urbe manifeste constitit. Ut enim involvantur silentio, quandoquidem absque lacrymis referri nequeunt tot aliae munitissimae urbes captae incensae deditae, quis || (37) nisi divina pietas eam³⁰⁰ urbeculam desertam debilibus muris parva manu, et ea imbelli praeservavit? Quis pueris rei bellicae imperitis stratagemata consilia, robur, et audaciam subministravit?³⁰¹ An non Dei munus est³⁰² vigilantibus frustra custodibus per ministros sacrorum furtivam hostium invasionem patefieri? Nunquid non est Dei beneficium ex nostris, qui debilitatem obsessorum proderet, captum fuisse prorsus neminem? Cum utique plurimi, dum ex urbe fugiunt sagittis, et plumbeis glandulis ab hostibus fuerint sauciati, sicque vulneribus retardati, ut facillime capi potuerint? Quale vero est illud? Quod in sinu Rizonico quadrigentorum triremium hostilis classis reperitur, et ex ea deliguntur Caracosia, et Uluzalis, qui excursions per Illyricum faciant ambo instructi, et parati, ille secum deducit quinquaginta quinque vela hic viginti majora, simul ad praedam discedunt sed dum alter alterum praedandi studio praevenit³⁰³ cuius nisi divinae providentiae fuit ne ambo simul³⁰⁴ eam adorirentur, cum ambo ad id simul profecti sunt, et ambo simul eam insulam praetergressi in Pharenses <grassati>³⁰⁵ fuerint? In reditu autem a Pharia depopulatione unde est, quod iterum disjunguntur, et alter denuo tentare perihorescit alteri non vacat? O Virgo beatissima, quam de hac tenebrosa caligine translatae nostri causa ante perspicuum summi Dei thronum astare credimus, ut quemadmodum in terris humano generi <virtutum>³⁰⁶ exemplar in admirabili humilitate praestitisti, ita et super coelos coelorum proxima Dei potestate praedita ad nostram utilitatem regnes: Agnoscentis hoc singulare a te munus populi adauge precamur fiduciam, et quos toties ex tot <internectionum>³⁰⁷ casibus misericorditer eripuisti, cumulatis beneficiis in perpetuam clientelam cum Beatis Bartholomaeo Apostolo, et Marco Evangelista ceterisque Divis perpetuo servandos intra sinum benignitatis tuae suscipe, ut in fide filii tui radicati, nec unquam ad alienos cultus ulla labefactione detracti, et in hac et in coelesti patria protectionis tuae fructum assequamur. Indulgente votis hujusmodi piissima eiusdem servatoris³⁰⁸ nostri

³⁰⁰ eam Z: hanc D

³⁰¹ subministravit? An Z: subministravit? Quis faeminis cor, animumque dedit, vel puellis, ut virili habitu indutae, inter arma, vulnera, et pericula impavidae, tela vel ministrarent, vel tractarent? An D

³⁰² est Z: fuit D

³⁰³ praevenit Z: pervenit D

³⁰⁴ simul Z: simul fere D

³⁰⁵ grassati D: crassati Z

³⁰⁶ virtutum D: virtutem Z

³⁰⁷ internectionum D: internitionum Z

³⁰⁸ servatoris Z: salvatoris D

filius tui Iesu Christi clementia, cui simul cum Patre, et spiritu sancto sit semper honor perpetuus, et aeterna gloria. Amen. || (38)

In Turcas oratio

O Pater omnipotens, qui verbo cuncta creasti
et solo nutu quaeque creata regis,
Aspicias, ut dire³⁰⁹ latret fera bellua victu
Ausa sibi titulos fingere ut³¹⁰ umbra Dei,
Heu vocat arborum Dominum se Othomanica pestis,
Quorum aditum primus crimine clausit homo,
Insuper imperium sibi totius arrogat orbis,
Sanguineoque gregem territat ense tuum,
Dat pacis leges populis juratus Olympo,
rursum faedifrago reijcit ore datas.
Faedera nil possunt³¹¹, non illum numina tangunt
sub pede <Selimus>³¹² fasque, piumque tenet.
Nec mora, nec requies, populo datur ulla fideli,
imminet exitio nocte, dieque <virum>³¹³,
Opprobrii genus omne loqui piget, eripe tetro
(si locus orandi est) nos tua membra jugo.
Num patiere Deus tot inulta piacula gentis?
Ecquis erit probra tot jam tolerare modus?
Quid gravius Pharao potuit committere? quidve
Prisca Palestinis incola turba jugis?
An scelus impletum tercentis non fuit annis³¹⁴?
Ex quo Christicolas Turcica scepra premunt,
sat dedimus poenas, sat ***³¹⁵ terruit hostis
Transeat a nobis Numinis ira tui.
Hac semel amota Turcarum desinet horror
utcunque invicto³¹⁶ nomine Turca tumet

³⁰⁹ dire Z: diro D

³¹⁰ ut Z: et D

³¹¹ possunt Z: prosunt D

³¹² Selimus D: Sellinus Z

³¹³ virum D: virorum Z

³¹⁴ annis Z: armis D

³¹⁵ sat *** terruit Z: sat acinace terruit D

Rumpatur tumor hic in numen bella minantis
Rem sibi cum vero sentiat esse Deo.
Nos tua progenies licet isto degener ortu
te tamen offenso sumpsimus arma Pater. || (39)
Sumpsimus arma tua pro Religione Redemptor
Ne tua pellatur prorsus ab ore³¹⁷ fides.
Neu animas coeli cives a morte futuras
Imergat divis sub Phlegetonte vadis.
Devictis³¹⁸ Asiae, Libiaeque collentibus arva
Christiadis, poterat barbarus esse satur.
Quin et in Europa tot regnis (proh dolor) haustis
debuerat nostri jam cohibere sitim.
Dum redimi potuit pax auro solvimus aurum
Nec sitis extincta est, nec saturata fames.
Non pudet a nobis extremo margine Cyprum
poscere, nec pacis (proh) violare fidem.
Scilicet hinc alias petiturus littoris oras
concipit hesperias subdere posse sibi.
Ac si, quos domuit propria virtute domavit
non alio casu vindice forte Deo.
Nos quoque veh nimium graviter pecasse fatemur
Te tamen, o verum Christe Deum colimus
Qualescunque sumus, trinum veneramur, et unum
Te Deus, hanc unam pandimus ore fidem.
Flectimus inde genu Christo, Christumque secutis
Omne aliud numen credimus esse nefas.
Hinc nos Turcigenae propter te odere nefandi
Quos Mahomet falsa credulitate tenet.
Excidium hinc nobis molitur classe Tyrannus
Turcigenum ducens millia multa mari.
Quin et terrestres turmas equitumque phalanges

³¹⁶ invicto Z: invito D

³¹⁷ ore Z: Orbe D

³¹⁸ Devictis Z: divitis D

in nos emittens undique bella ciet.
 Contemptorque Dei scelerata jurgia lingua
 congerit, ah saltem parce sceleste Deo.
 Parce Deo nostrorum³¹⁹ fas est tibi carpere mores,
 Desine, noster ubi sit Deus, obijcere. || (40)
 Regnas³²⁰ ubique Deus noster. Quod³²¹ si tibi poenam
 Differt, pensabit mox gravitate moram.
 Te manet ignis edax, qui te sine fine cremabit
 Ni Christi infelix initiere fide.
 Sed quid opus pretium suibus proponere, gemmas?
 <Duroit>³²², ut nostro sanguine tingat humum.
 Nos commune malum communi pellere sorte
 Nitimur, hinc armis, hinc pietate precum ,
 Militiae robur Veneti Pius, atque Philippus,
 Miscere³²³ in pugnam classe vehente viros.
 Undique bella tument, noster tibi militat ensis,
 Et cruce securus miles in arma ruit,
 Imbelles, precibusque piis, votisque rogamus
 Rebus, et <angustis>³²⁴ poscimus affer opem
 In te spes nostra est tibi tantum fidimus uni
 Omne tibi nostrum corde dicamus opus
 Tempa vovent alii Pario de marmore ad astra
 Ast alii in templo³²⁵ capta trophaea manu.
 Ipse ego concessio nobis, ut spero triumpho
 Grates perpetuas annua sacra feram,
 Et memoria³²⁶ totum testabor carmine factum,
 Noster erit fructus, gloria tota tua. || (41)

³¹⁹ nostrorum Z: nostros D

³²⁰ regnas Z: regnat D

³²¹ quod Z: qui D

³²² duroit D: durrit Z

³²³ Miscere Z: misere D

³²⁴ angustis D: angustes Z

³²⁵ templo Z: templis D

³²⁶ memoria Z: memori D

In magna navali victoria

Gaudeat Caelum exhilaretur Orbis,³²⁷
Quisquis, et Christum colit, ora solvat
Laetus in laudes, resonetque Laetis
Vocibus Aether.

Torva pars, saevi cecidit Draconis
Nuper hic³²⁸ lati Dominator orbis
Noxius Christi populos vorabat
Martius anguis.

In specu natus Scithiae propinquas
eruit gentes, Asiamque pastus
Mox, et Europae freta transmeando
Substitit Haemo.

Inde jam <epoto> Getico cruore
Illyrim luna genitrice fretus
Hausit, et tandem Danais subactis
Induit <alas>³²⁹.

Evolans ponto citus ocupavit
quidquid Aegeum mare continebat
Calcidem³³⁰ Naxum Rhodon, atque Lemnum³³¹
et denique Cyprum.

Jam maris terror superi inferique
Italos uno meditatur haustu

³²⁷ exhilaretur orbis Z: jubiletque tellus P

³²⁸ Nuper hic Z: Qui modo P

³²⁹ alas P: ales Z

³³⁰ Calcidem Z: Euboeam P

³³¹ Lemnum Z: Chium P

Jam Thybrim Rhenum Rhodanumque anhelat
Aliger anguis.

Non tulit Christus scelus hoc nefandum,
qui licet tentet, tamen invocantes
Obrui nunquam patitur fideles,
sed juvat aegros.

Ergo dum tensas Draco pandit alas,
suscitat pastor vigiles ad arma
Fortium coetus, colubrum repente
exuit alis. || (42)

Sed quid obtectis³³² opus est figuris
Gesta res tanta est, ut ³³³in orbe major
Nulla jam saeculis fuerit tot actis³³⁴
par nec in armis.

Nostra Christidum superavit omnem
Turcicam classem rapuitque caesis³³⁵
Hostibus totum mare, vindicata
nautica res est.

O diem faustum, celebremque³³⁶ Nonas
Mensis Octobris, quater o beatas
Oxias multo saturas cruore
Turcigenarum.

Virgine a foeta recolatur annus

³³² obtectis Z: optetis P

³³³ ut Z: quod D

³³⁴ Nulla jam saeculis fuerit tot actis Z: Nulla tot annis potuit videri P

³³⁵ caesis Z: laesis P

³³⁶ celebremque Z: celebresque P

Mille quingentis deciesque septem
Orbitis lapsis novus, et lapillo
candidus albo.

Pugna Corcyrae docuit Melenae
Posse confringi³³⁷ rabiem Selini
Ecce confracta est penitus adempto
Limite ponti³³⁸

Tu gregis pastor Pie quinte verus
Tu decus Christi fidei Philippe
Vos Mocenico Veneti coronis
cum duce digni

Foedus inter vos in initum salutem³³⁹
Attulit mundo prope jam ruenti
et ministrorum peperit triumphum
Vivida virtus.

<Austrium>³⁴⁰ quis non celebret Joannem?
Inde quis Marci taceat³⁴¹ Columnae
Grande robur? quisque Sebastiani
Gesta Veneri? || (43)

Ecquis heroas³⁴² numeret canendo
Non polus noctu radiat tot astris
Quot cruentatos mediis stupebat
Naereus undis.

Vos tamen coelis animae receptae

³³⁷ confringi Z: confingi P

³³⁸ Limite ponti Z: iam sibi ponto P

³³⁹ Foedus inter vos in initum salutem Z: foederis nexus in iti salutem P

³⁴⁰ Austrium P: Austriam Z

³⁴¹ taceat Z: teneat P

³⁴² heroas Z: heroes P

quas amor verus patriae dicavit
Praelii auctores caput et triumphum
Laus docet³⁴³ omnis

Cantet Augustinum age Barbadicum
Doctior Vates graviore plectro
Nos³⁴⁴ virum fama memori colemus
Dum manet orbis.

Sunt quibus³⁴⁵ plures ope singulari
Qui suo nobis retulere fato
Lauream de se meritos honoret³⁴⁶
Quisque fidelis.

Quanta mortales decuit gerendis
Praeliis unquam decet hos viros laus
qui sua³⁴⁷ nobis peperere dextra, et
morte Triumphum

Christus his merces fuerit perennis
Nos ei acceptum ferimus qua³⁴⁸ aura
Vescimur laeti quoniam haec data est³⁴⁹ Vi-
ctoria Coelo

Quis brevi captas spatia ducentas
Credat a nostris trabibus triremes?
Sexiesque octo pariter fugatas
Vix tribus horis?

³⁴³ docet Z: decet P

³⁴⁴ Nos Z: Hos P

³⁴⁵ quibus Z: quidem P

³⁴⁶ honoret Z: honores P

³⁴⁷ sua Z: suas P

³⁴⁸ qua Z: quod P

³⁴⁹ quoniam haec data est Z: nimium data hac P

Majus³⁵⁰ optatis tulimus. Quis unquam
credat invictos (piget heu) tot armis
pauciorum vi potuisse vinci
Marte cruento? || (44)

Ecquis in nostros³⁵¹ animavit hostem
ut suo poscat³⁵² gladios cruore,
Artubus pisces, spoliis juventam,
Classe fideles?

Quis statim vectos putet a Pelono
Navitas ausos Ithaces ad oram³⁵³
Congredi cum tot solidis carinis
Vincere suetis.

Sed Deus nobis, Deus ipse favit
Vidimos ventos prius a Chorinto (!)
Prosperos hosti tumido retrorsum
Turbine verti.
Impetum coeli subito secuti
Milites nostri superant. Quid ergo
Non erat Christus tuiturus arma
Christicolarum?

Quae sua fidunt feritate gentes
Noverint Christum Dominum, nec unquam
arogent palmam nisi destitutis
Numine nostris

Vos quoque o Christi populi fideles
Gesta concordēs revocant in hostem

³⁵⁰ majus Z: mavis P

³⁵¹ nostros P: nostras Z

³⁵² poscat Z: parcat P

³⁵³ Ithaces ad oram Z: Penei sub ora P

Tempore oblato properate diram
perdere gentem.

Tota nunc³⁵⁴ vobis pelagi potestas
cessit en ultro imperium Selini
porrigit mundi moderator, id vos
carpite dextris.

Sponte conspecto cadit umbra sole
Militent tantum in Crucifixi honorem
invicem nexis aderit ministris
Auctor Jesus.

Gloriam Christo Domino canamus
qui dedit nobis superare Turcas
Si datos quondam monitus sequemur
cuncta daturō.

Gloriam Christo Domino canamus
Qui Deus semper caro factus aevo
Cum Patre aeternum, pariterque sancto
Flamine regnat.³⁵⁵

³⁵⁴ nunc Z: num P

³⁵⁵ Posljednje dvije strofe ne nalaze se u P